

SVATÝ HAVEL,

opat,

a farní jeho chrám na Starém
Městě Prahy.

Sepsal a zejména svým milým osadníkům věnuje

Th. Dr. Karel L. Řehák,

kanovník král. kollegiatní kapituly na Vyšehradě, rytíř
Božího Hrobu v Jerusalemě, arcib. kons. rada, kněz jubilár,
farář při témže chrámu.

Veškeren čistý výnos z tohoto spisu určen jest na doplnění
zvonů kostelních a jich elektrický pohon.

~~Cena~~ 5 Kč.

V PRAZE 1925.

NAKLADATELSTVÍ - V. KOTRBA - KNIHKUPECTVÍ.

Kostel sv. Havla do roku 1890.

SVATÝ HAVEL,

opat,

a farní jeho chrám na Starém
Městě Prahy.

Sepsal a zejména svým milým osadníkům věnuje

Th. Dr Karel L. Řehák,

kanovník král. kollegiatní kapituly na Vyšehradě, rytíř
Božího Hrobu v Jerusalemě, arcib. kons. rada, kněz jubilar,
farář při témže chrámu.

**Veškeren čistý výnos z tohoto spisu určen jest na doplnění
zvonů kostelních a jich elektrický pohon.**

V PRAZE 1925.

NAKLADATELSTVÍ - V. KOTRBA - KNIHKUPECTVÍ.

Úvod.

V posledních dobách často vyskytalo se ve veřejnosti jméno chrámu sv. Havla v Praze. Vždyť konali tu roku 1922 OO. Redemptoristé misie, a roku následujícího jich obnovu. I byl průběh slavností těch na venek stkvělý, každodenně jiným hodnostářem ozářený, a uvnitř milostí Boží požehnaný. Každé první neděle v měsíci konává se tu pobožnost na počest Božského Srdce Páně, a na vyprošení ducha kajicnosti hříšníkům, při které vždy některý dobrý kazatel láme chleba života hojným návštěvníkům. I mám za to, když o tomto chrámu věru přepamátám, i mnohými uměleckými památkami proslaveném, i se širší veřejností něco sdělím, nejednomu zbožnému čtenáři se zavděčím.

I předesílám napřed život sv. Havla, sepsaný na základě spisů ze Švýcar vyžádaných i použitých; a pak vypravuji děje i popis kostela i osady sv. Havla, a všechno, co s památkami těmi souvisí.

Kéž sv. Havel vyprosí u Boha hojného požehnání k vytknutému cíli!

I. Život sv. Havla, opata.

A) Sv. Havel učenníkem sv. opata Kolumbána.

1. Jako při přemnohých jiných velkých mužích bývá, že se málo dovídáme o jejich útlém mládí, a že jako z temna vystupující pak jako jasné hvězdy obzor tohoto světa leskem i světlem svým naplňují: tak se to má i o prvých dobách pozemského žití sv. Havla. S bezpečností ale o něm víme, že se narodil při polovině šestého století od narození Páně; a sice v Irsku, z rodičů netoliko vzácných rodem, ale i křesťanskými ctnostmi znamenitých.*) Původní jméno jeho bylo »Gallon« nebo »Gallan«, jež teprve v osmém století proměňováno bylo v latinské »Gallus«, z něhož Češi si udělali »Havel«.

Že Havel jevil záhy znamenité vlohy a neobyčejnou lásku k službám Božím, odevzdali ho rodičové jeho na vychování a vzdělání tehdy proslavenému klášteru v Bangoru (čili Bangoru),

*) O životě sv. Havla zachoval se popis jeho od neznámého mnicha z nejstarší doby; jiný od Wallafrieda Strabo, básníka i řečníka z 9. století; znamenitý, snad nejspolehlivější životopis sepsaný r. 1870 od dra G. Meyera von Konau na základě přesných studií historických; jiný od P. Fridolina Segmüllera z roku 1914; jiný od Ludvíka Donína, vydaný ve Vídni r. 1853 v jeho »Leben u. Thaten der Heiligen Gottes«. — Česky psané životopisy sv. Havla vydali: kanovník B. M. Kulda ve svém »Církevním roku«, a farář Fr. Eckert v »Církvi vítězné« k 16. říjnu.

v Horním Irsku, v nynějším hrabství Ulsterském, kde tehdy působili svatí opatové, napřed Komogelus, pak Kolumbán. Také bratr Havlův oblébil sobě život klášterní, a zemřel pak jakožto opat kláštera v Lyre ve Francii. Jest to svatý Deikola.

2. Za vedení jmenovaných svatých mužů činil Havel podivuhodné pokroky i v křesťanské dokonalosti i ve všech vědomostech, vynikaje mezi svými druhy i nadáním i příčinnivostí i pokorou a skromným chováním; zejména osvojil si i hlubokou známost Písma svatého. Následuje svého milovaného mistra Kolumbána, rozhodl se později, jako on, věcí časných se odříci, a po vznešenějších i věčných se snažiti. Vstoupil tedy do řehole; a když osvědčil se v pokoře, poslušnosti i zapírání sebe, byl uznán za hodna, aby vysvěcen byl i na kněze. K naléhání mistra svého přijal tedy pokorně posvěcení na kněze.

Právě tehdy rozhodl se ale vychovatel Havlův Kolumbán, v následování svého Spasitele ve všem utvrzený, že uposlechne vnitřního hlasu, stále ho nutkajícího, aby světlo svaté víry rozsvítil i vzdáleným národům pohanským, a vyžádal si k dílu tomu svolení svatého opata svého Komogela. Opat věc bedlivě uvažoval, a shledav konečně v rozhodnutí Kolumbánově vůli Boží, dovolil mu, družinu jeho opustiti, i dvanácte společníků za průvodčí si vybrati. Mezi těmi byl na prvním místě Havel. S požehnáním opatovým vydali se tedy všichni na svou misionářskou cestu, asi kolem roku 590.

3. Vypluvše z přístavu irského, dali se na východ, a přeplavili se do Britanie čili Anglie. Zemi tuto dále prošeďše, přepluli rameno atlantického oceanu, mezi Britanií a Francií, zvané

kanal la Manche, a přibyli do Gallie čili Francie. Tam odebrali se ku královskému dvoru burgundskému v Orleansu.

Když král seznal příčinu jich příchodu, že chtějí ve svém řeholním sdružení sebe v cnostech utvrzovati, a símě dobrých naučení v celém svém okolí rozsévati; a když pozoroval i cnostný život jejich: ukázal se k nim plný ochoty i obětavosti. I požádal jich, aby se v území jeho volně usadili, a vhodné sobě místo tu přebývání si vynalezli.

Kolumbán vyhledal si pustinu v lesích a horách vogeských, západně od nynější pevnosti Belfortu, kde bývala před časy blíže zříděl řeky Saône osada Luxovium, jež v době stěhování národů byla zničena a nyní sluje Luxeuil (Lyxely). Tam očistil Kolumbán se svými druhy místo ve starém zdivu pobožené tvrze od bujících křovin i stromů, a upravili si tam svatyni k úctě svatého Petra i pro sebe příbytky, jež sestávaly zprvu toliko z bud, zrobených z větví a ratolestí.

4. Život v této poušti vedl Kolumbán se svými druhy svrchovaně krutý, odřikavý. Za pokrm měli zprvu toliko divoké kořínky, různé byliny i kůru ze stromů. Avšak poněáhlu tes pod jejich sekyrami řídil, poušť nabývala veselejšího vzezření, a i obydlí stávala se vhodnějšími. Půda vzdělávaná a hojným potem zalévaná, počala ploditi obilí a zeleniny. Okolní obyvatelé polodiví přicházeli i zdaleka podívat [se počínání těchto cizinců, napodobovali jich, a navykli si po příkladu jich i půdy vzdělávati i jemnější mravy si osvojovati, a šlje své pod jeho Páně skláněti.

Pod otcovským vedením Kolumbánovým rozhodovali se četní jeho učenníci až i pro život řeholní, takže poněáhlu užší družina jeho vzrostla

na dva tisíce hlav. I zřídil pro ně Kolumbán mimo jmenovaný klášter v Luxeuilu ještě jiný v Anegry a třetí ve Fontaines (Fonténu), rovněž v krajinách divokých, dosud neobydlených, a sestavil pro ně i přísná pravidla řeholní, jimiž je opat v dobrotě i lásce spravovati měl.

I rozšířila se pověst o svatém životě v těchto klášterech daleko široko; nebo dnem i nocí odesílali tito mniši střídavě modlitby i zpěvy k nebesům; konali mlčky se vši pilností různé i těžké úkony své při řemeslech i vzdělání půdy, nikoliv jako otroci, dohánění mrskadly, ale volně a ochotně, vedení příkladem Spasitele, jenž nepřišel na svět, aby si, ač Pán pánů sloužiti dal, nýbrž aby sám sloužil lidem, a je příkladem svým vzdělával. Odměnou na světě bylo jim vědomí, že činí vůli Boží a shromažďují si zásluby u Boha pro život záhrobní. Na požitcích pozemských stačily jim chudobné pokrmy bez masa a vína; drsné roucho chránilo je proti zimě i nepočasí; tvrdé lůžko poskytovalo jim odpočinutí v noci.

5. Nový král Theodorich (čili Theuderic) radoval se z tohoto semeniště požehnaní ve své říši, i sám přicházel častěji ku řeholním bratřím, aby se od nich poučil a modlitbám jich se odporoučel. A Kolumbán, neohlížeje se na osobu nižádného smrtelníka, používal takovýchto příležitostí, že beze vši bázně lidské i králi vážně vytkl jeho chyby, zejména jeho necudný život. Král maje velikou úctu k tomu svatému muži, snesl pokárání to, jevil i lítost a slíbil polepšení. Avšak bába jeho Brunhilda, jež za jeho nezletilosti panovala, obávajíc se, že kdyby král zákonitou manželku do paláce královského uvedl, sama by od své vlády ustoupiti musela: sama přiměla ho k tomu, aby rad světcových nedbal a

prostopášnosti se odevzdával. A když i svatý biskup Desiderius u věci té při králi zakročil, z návodů nestoudné a panovačné Brunhildy byl r. 607 ze země vypovězen, a r. 612 pak ukamenován.

Proti takovéto bezuzdnosti a ukrutnosti panovníků postavil se s obvyklou neohrožeností Kolombán, a tak vzbudil i on zášť bohaprázdné té ženy. Když tedy byv jednou povolán ku dvoru, odepřel požehnání udělení nemanželským dětem bratra králova a předpověděl, že tyto zplozenci po otci svém království děditi nebudou: dovedla toho Brunhilda při svém rozmařilosti vysíleném vnukovi, že dal Kolombána do vazby; a pak i s druhy jeho, kterých byl on s sebou z Irska přivedl, ze země vyhnati.

6. Vypuzený z Burgundska Kolombán chtěl se se svými irskými druhy obrátiti do Italie. Když ale král Austraský Theodebert (čili Theudebert), bratr krále Theodoricha, jej uctivě zval, by se v jeho říši usadil: slíbil, že učiní u něho pokus, zda-li by mohl v jeho území s prospěchem evangelium hlásati i utvrzovati. I vyhlédl si pod záštitou královou krajinu blíže jezera Curyšského, po západní straně jeho, v místech, kde jest nyní ves Tuggen.

Krajina ta se Kolombánovi sice velice zalouvala, ale nikoliv stejnou měrou i pověřčivost i zloba jejích obyvatelů. Přese všechno horlení a poučování nemohli misionáři naléztí cesty ku srdci těch lidí. I stalo se, že když ti chtěli při jisté slavnosti bohům svým bečku piva obětovati, Kolombán jim ji na zem vylil, přísně jim jejich počínání vytýkaje. Havel ale, pln svaté horlivosti pro Boha, popadl jiné obětní dary i modly, jimž mělo býti obětováno, a vhodil vše do jezera Cu-

ryšského, tehdy až ku Tuggenu sahajícího; načež i pohanům posvátný háj zapálil. Tím vzbudil ale vztek a zášť těch zaslepenců, tak že přísahali mu smrt; a Kolumbánovi a ostatním druhům jeho chystali potupy, ztýrání i vyhnání ze země.

7. Seznáváje z toho Kolumbán, že námahy jeho v této krajině jsou bez užitku, odešel z ní a odebral se se svými tovaryši do krajiny při jezeře Bodamském. Na jižní straně jezera v Arbonu, v staré římské to osadě, našel křesťanského kněze, jehož jméno bylo Willimar, jenž zpravoval nečetné křestany, zbylé tam po nátlacích při stěhování národů z dob dřívějších.

Tento kněz stal se upřímným rádcem příchozích. I naznačil jim severovýchodní část jezera Bodamského, kde by mohli pokleslé náboženství Kristovo opět vzkřísiti; a poradil, že by u rozvalin starořímského města Bregenzu, mohli založiti svou stanici misionářskou. I přeplavili se tedy tam, a nalezše tam opuštěný kostelík, zasvěcený sv. Aurelii panně, zřídili si při něm přibytky a založili i zahradu; kdežto jezero poskytovalo jim dosti ryb k obživě.

V krajině této bydlelo lidí nemnoho v rozptýlených dvorcích, jimž z náboženství křesťanského, jež tu bývalo zavedeno, nezbylo zajisté mnoho, když si mohli do kostelíka postaviti i tři modly, kovové a pozlacené! Aby tedy od svých pověr byli opět odvráceni, k dílu tomu vyvolal Kolumbán Havla, jenž byl mocen i řeči latinské i jazyka tamního lidu.

8. I stalo se, že k jisté slavnosti kostelní dostavila se hojnost lidu z okolí, ani ne tak pro slavnost, jako spíše aby poznali těch podivuhodných cizinců, kteří se byli uprostřed nich usadili. Příležitosti té ujal se Havel a slovy pů-

vabnými a důtklivými napomínal shromážděných, aby pošestlostí pohanských zanechali, a přidržovali se Boha pravého a předobrotivého, jenž i Syna svého jednorozeného vydal, aby člověčenstvu pokleslému mohl opět otevřítí bránu nebes. Načež nicotné modly kamenem rozbil, a hodil do jezera. Kolumbán pak ale zneuctěnou svatynku svěcenou vodou a modlitbami usmířil i znova službě pravého Boha zasvětil, a pak ihned také nejsvětější oběť v ní vykonal.

Tímto posvátným horlením řeholníků byli mnozí pohnuti ku pokání a nápravě svých náhledů i mravů; jiní ale zůstali zatvrzelými, a plni zášti strojili horlivcům krutou pomstu. I obtěžovali posly Boží všemožným způsobem; kradli jim majetek jejich, ano i dva bratry zabili a nad to žalovali na ně u krajského sudího Kunza, že prý jim vydatných lovů poškozují, a staré bohy i domácí obyčeje zatlačují.

9. Tak to trvalo asi po tři roky, totiž až do roku 612, že Kolumbán se svými bratry jako pilné včelíčky pracovali a blahodárně v ohledu mravním i hmotném pro obyvatelstvo okolí Bregenzu působili. Sice také Theudebert vedl život nemravný; ale Kolumbána a jeho bratří nechával na pokoji, ač Kolumbán beze vsí bázně pohoršlivý život jeho mu vytýkal, a tresty Božími i záhubou mu vyhrožoval. Ba tomuto korunovanému hříšníkovi radil, aby korunu složil a jako muž Bohu zasvěcený pokání činil, by hrozcím trestům Božím unikl. Začež dostalo se mu ovšem posměchů se strany dvořenůů královských, kteří pravili: »Žádný král Franků nikdy duchovníkem se nestal.« I odvětil světec prorocky: »Nu, když

nebude král chtít státi se duchovníkem dobrovolně, stane se jím násilně!«

A slova ta se také splnila. V bitvě u Zülpichu r. 612 svedené byl Theudebert od svého bratra Theodoricha přemožen, zajat, a ku radě své báby Brunhildy jako mnich ostřihán; ano brzo potom docela zavražděn.

Takto stal se Theodorich pánem i na území bratra svého, při jezeře Bodamském. Z toho seznali ovšem misionáři, že nebude lze jim tu vše působiti, zejména, že nepřátelé jich nyní s tím větší odvahou proti nim nastupovali a vévoda Kunzo jich i ze země vykázal.

10. Kolumbán obrátil nyní zraky své k Itálii, kam jej to bylo dávno táhlo. Divocí Longobardi byli tehdy pány Horní Italie. Až dosud, přijavše bludného učení arianského byli katolíky krvavě pronásledovali; ale nyní působením zejména královny Theodelindy a papeže Řehoře Velikého, naklonili se učení Církvě katolické! A jim ku pomoci chtěl přispěti Kolumbán s družinou svou. I odešel tedy do území, jižně od Milána a tam založil klášter Bobbio, v němž i požehnaný život svůj dokončil, a sice 21. listopadu r. 615.

Brzo potom, jak byl Kolumbán předpověděl, sešel i Theuderich bídnou smrtí a synové jeho padli rukou vražednou. Matka jeho, natropivší tolik zla, byla konečně odsouzena, k ohonu koně přivázána a tak do smrti usmýkána.

B) S v. H a v e l s á m m i s t r e m.

1. Když se byl Kolumbán rozhodl odejti do Itálie, trápen byl Havel právě prudkou zimnicí. I padl mistru svému k nohám a prosil ho za

prominutí, že nemůže odejít s sebou. Kolumbán ale asi se domnívaje, že Havla více než zimnice zpět zadržuje nezřízená příchýlnost k těmto krajinám, anebo že se mu znechutilo již častého stěhování, řekl jemu s výčitkou: »Nechceš-li tedy býti účastníkem mých prací, nebudeš více sloužiti mše svaté, pokud já živ budu!« A tak tedy ponechán jest Havel nadále vlastnímu dobrozdání, an dotud vésti se dával náhledy a vůli mistra svého. Oddělil se ale Havel od Kolumbána zajisté dle úmyslů prozřetelnosti Boží, aby se stal sám požeňnáním pro kraje, kde byl posud s Kolumbánem působil. Podobně jako při dřívějším putování oddělili se i tentokráte také jiní učenci od Kolumbána, a založili kvetoucí obce křesťanské nové.

Nemocný Havel opuštěn byv, přeplavil se pak po jezeru zpět do Arbonu, odebral se ku knězi Willimarovi, a toho prosil o přístřeší a pomoc. Dobrý ten muž přijal ho s ochotou k sobě. vykázal mu přibýtek blíže svého kostela, a nařídil dvěma svým klerikům, jichž jména byla Magnoald (čili Magnus) a Theodor, aby chorého Havla ošetřovali. Láskyplná péče těchto pak způsobila, že Havel znenáhla docela ozdravěl.

2. Když se cítil Havel opět při plné síle, zatoužil zase po samotě, kde by Bohu nerušeně sloužiti mohl. I oznámil svůj úmysl jáhnovi Hiltiboldovi, jenž byl věrným pomocníkem Willimarovi, svou dovedností v lovení k opatření domácímu valně přispíval, a ze svých pochůzek vůkolní krajinu široko daleko zevrubně znal. K otázce Havla, zdali by kdesi na blízku znal nějaké odlehlé místo, kde by úmyslu svého uskutečniti mohl, odpověděl Hiltibold: »Znám takové místo. Jest to sice drsná divočina; ale dobře

vodou opatřená, při dvou potocích, rybami oplývajících, v údolí mezi dvěma horami se rozkládající. Ale v místech těch zdržuje se množství dravé zvěře; pobíhají tam četní medvědi, a celá hejna vlků i divokých kanců. Avšak Havel neulekl se tohoto návěští, ale řekl odhodlaně: »Je-li Bůh s námi, kdo bude moci býti proti nám? Ten, jenž bez úrazu vyvedl Daniela z jámy lvové, jestli mocným dosti, aby i mne uchránil drápů šelem. Doved' mne tam!« Načež Hiltibold odvětil: »Dobře. Tedy vydáme se na cestu do toho lesa; a doufám, že ten, jenž uvedl Tobiáše na cestu pravou, učiní tak i nám.«

3. Po svém již způsobu strávil Havel následující pak noc o hladu a na modlitbách. Potom rozloučil se přátelsky s Willimarem, a vydal se s Hiltiboldem na cestu do urostlého lesa. Hiltibold vzal s sebou sice pokrmu a nápoje k občerstvení; ale Havel projevil svou vůli, že ničeho nepožije, pokud by mu Bůh nedal poznati místa, kterého mu ku dalšímu přebývání byl ustanovil.

Za dne přišli na místo, kde bylo stromoví prořídle, a kde divoká říčka, *Steinach* zvaná, vrhá své proudy do skalní rozsedliny, a menší potok, zvaný *Schwarzach*, vlévá se do *Steinachu*. Když se tu Havel rozhlédl, místo to se mu zalíbilo; rozhodl se, že tu zůstane. Když na to Hiltibold odešel, aby nějakých ryb nachytl a k jídlu připravil, hledal si Havel osamělé místo, by se tam pomodlil. I zakopl o kořeny stromu, a upadl do křoví i trní. Hiltibold přispěchal, aby mu povstáti pomohl; ale Havel odmítaje, řekl: »Nechej jen! Tuto bude mé odpočívání na věky. Zde chci přebývat; tuť místo jež jsem si vyvolil.«

Potom urobil z dvou prutů lískových kříž, vsadil ho do země, a na něm zavěsil schránku se svatými ostatky, kterou stále nosil na hrdle; a pak k zemi skloněn, prosil vroucně Boha, aby místo to ráčil ku své svaté službě milostivě přizpůsobiti. Načež oba povečeřivše, vzdali chválu Bohu, a ulehli k odpočinku, rozdělavše veliký oheň na odstrašení šelem.

4. O tomto nočním odpočinku vypravuje legenda roztomilou příhodu, jež má významovati velikou moc tohoto světce nad nerozumnými tvory, a pamatuje i na původní stav člověka v ráji, z něhož byl pro hřích svůj vypuzen.

Když totiž Havel i Hiltibold byli ulehli k odpočinku, Havel po nějaké chvíli v tichosti opět povstal, a pokleknuv před křížkem, na němž byl schránku se svatými ostatky zavěsil, jal se modliti; ale Hiltibold nespal a přihlížel tomu, co se děje. I sestoupil s kopce veliký medvěd, a chystal se sežrati zbytky jejich od večeře. Když si ho Havel byl povšiml a zároveň zpozoroval, že plápol ohně, jenž měl zvěř od lůžka jich odstrašovati, se umenšil, poručil medvědovi: »Ve jménu Pána našeho Ježíše Krista ti poručím, abys donesl dřevo, a vhodil je do ohně, by znova vzplápolal!« I odešel medvěd ihned, přinesl velice mocný kus dřeva a položil ho na oheň. Za odměnu dal mu Havel kus chleba, a pak mu znova velel: »Ve jménu Pána našeho Ježíše Krista odejdi z tohoto údolí! Hory i vrchy buďtež tvým obydlím; ale zde v údolí nebudeš škoditi ani lidem ani dobytku!« Načež medvěd loudal se odtud. Za příčinou tou v o b r a z u j e se s v. H a v e l v p r ů v o d u s m e d v ě d e m.

Spatřiv to Hiltibold, podivil se velmi a seznavaje z toho, že Bůh jest s Havlem, když

i zvířata na poušti ho poslouchají, padl mu k nohoum, aby mu úctu svou prokázal; světec ale mu z pokory uložil, aby o příhodě této ničeho nezjevoval, pokud by nespátřil slávu Boží. I stal se Hiltibold pak svědkem i jiných příhod, kterak Havel mocí Ježíše Krista osvobozoval zvolené místo od šelem, jedovatých hadů i různých příšer ďábelských.

Potom prohlíželi Havel a jeho společník kopeck i údolí, až našli mezi dvěma potoky les i rozmilou planinu, vhodnou, by na ní zřízena byla přiměřená poustevna. Sv. Havel místo to zasvětil službě Boží třídenní modlitbou a postem; načež vrátil se ku knězi Willimarovi, aby mu za pohostinství poděkoval a se s ním rozloučil.

5. Když se Havel od Willimara na svou poušť vracel, přidali se k němu jeho klerikové, Theodor a Magnus, kteří se byli ustanovili na tom, státi se učenníky Havlovými. I žili pak všichni pospolu podobně, jako před čtvrt stoletím žil Havel jakožto učenník při Kolumbánovi v Lyx-lji. I jali se mýtiti les a pěstovati v potu tváře některé zeleniny a křoviny, jež by jim pokrmu poskytovaly, pokud toho drsné podnebí a nevládná půda dovolovaly, střídajíce tuhou práci s modlitbami a pěním žalmů při hojném strádání a se umrtvování.

O tomto podivuhodném životu roznášely se záhy zprávy do okolí mezi tamním obyvatelstvem. I zalíbil se tento tichý, mlčelivý i radostný život některým vážnějším mužům, takže připojili se k Havlovi a jeho druhům. I vzrostla jeho družina za nedlouho na dvanácte bratřů, jež Havel jako dobrotivý i zkušený mistr jal se s mnohou trpělivostí i mírností vzdělávati tak, aby svých chyb

i nedostatků odložili a v životě ctnostném Bohu sloužili.

6. I stalo se, když již druhý rok takto pospolu žili, že jednoho rána Havel uložil jahnovi Magnovi: »Uchystej dnes všecko ku sloužení mše svaté!« A když se Magnus tomu nařízení podivil, řekl mu Havel: »Této noci dostalo se mi zjevení, že můj učitel i duchovní otec Kolumbán z tohoto světa odešel. Za duši jeho budu mši sv. tu obětovati.«

Od té pak doby Havel konal každodenně nejsvětější obět, takže nemusel se svou bratř v dny nedělní a sváteční puřovati obtížnou cestou na mši sv. do Arbonu. Až posud byl se Havel obětování zdržoval, poslušen jsa zákazu odcházejícího do Italie duchovního otce svého Kolumbána.

Na to poslal Havel jáhna Magna do Bobbia, působiště zesnulého světce, který odtud přivezl berlu Kolumbánovu se vzkazem jeho: »Odkazem této berly sprostuji zároveň Havla uloženého jemu pokání.«

7. Havel nepůsobil se svými druhy ještě dlouho blíže Arbonu, slovem i příkladem vzdělávaje celé své okolí, když došlo příznivce jich, faráře Willemara od vévody Kunze vyzvání, aby bez prodlévání přivedl Havla k němu do sídla jeho v Ueberlingen, na severním břehu jezera Bodamského, aby modlitbou uzdravil dceru jeho Friedeburgu, jež stížena byla hroznou nemocí, jevící se ve zběsilosti i v hrozných křečích, které přičítali vlivu ďábla. Válívala se po zemi, ústa majíc zapěněná; při zuření jejím sotva čtyři lidé udržeti ji mohli od násilí.

Pokorný služebník Boží k nalehání Willemara, aby žádosti té vyhověl, řekl: »Co mi jest činiti s mocnými tohoto světa?« i snažil se útekem vyhnouti se žádosti této, snad i proto, že si při-

pomínal, jak teprve před nedlouhou dobou právě týž Kunzo (čili Gunzo) vykázal ho i s duchovním otcem jeho Kolumbánem z působiště jeho u Bregenzu.

Havel uchýlil se tedy ze svého místa hloub do hor, až přišel do lesa Sennwaldu, kde se ukryl u bohabojného jáhna Jana, jenž ho pak po celý týden vlídně hostil. Farář Willemar ale chtěje vévodovi vyhověti, pátral po skrýši Havlově; a když ho našel, nepřestal naň doléhati, aby žádosti vyhověl. Havel tedy, poradiv se v dlouhých modlitbách s Bohem, a připomínaje si vděčnosti a laskavosti prosebníka, uvolil se konečně odebrati se s ním ke dvoru Kunzovu v Ueberlingenu, kde ho uvedli k ubohé dívce.

Když k ní byl Havel uveden, odpočívala právě na klíně své matky, majíc oči zavřené a ústa otevřená, jako mrtvola. Havel poklekl při ní a vroucně se pomodlil. Pak povstal, požehnal Friburgu svatým křížem a položil jí ruce své na hlavu. V tu chvíli dívka ozdravěla. K rozkazu Havlovu: »Velím ti ve jménu Ježíše Krista, duchu nečistý, ať vyjdeš a odstoupíš od tohoto stvoření Božího!« ďábel dívku opustil. Načež Havel dívku povstavši odevzdal matce její.

Rozraženým vévoda chtěl se svatému muži tomu odvděčiti. I nabízel mu biskupství v Kostnici při Bodamském jezeře, jež bylo tehdy úmrtím biskupa Gaudentia uprázdněné; ale Havel odmítl. A jiné dary, jež mu byly věnovány, rozdal ihned chudým. Uzdravená Frideburga, byvši před onemocněním zasnoubena královskému princu Sigibertovi, synu krále Theodoricha, odřekla se pak vši světské slávy, a zasvětila další život svůj choti ještě vznešenějšímu, Kristu Pánu, v životě řeholním, odporučivši služebníka Božího štědrosti královské.

8. I daroval král Havlovi zvláštní listinou celé ono území, v němž se byl se svými druhy usadil, a přidal na vystavění kláštera pro ně, na místě posavadních bídných poustev, dvě libry zlata a dvě hřivny stříbra. Mimo to nařídil poddaným v obvodu Arbonu, aby poustevníkům těm byli nápomocnými při stavbě zvláštní svatyně.

Potom povolal Havel jáhna Jana, hostitele svého, z jeho sídla v Grabsu navždy k sobě, a vzdělával ho pilně v Písmu svatém, prospěšen jsa jemu svou hlubokou učeností. Tak uplynuly již tři roky od úmrtí biskupa kostnického a vévoda Kunzo, nechtěje stolice jeho ještě déle nechatí neobsazené, sezval r. 614 vůkolní biskupy, kněze a lid, a mezi těmi i poustevníka Havla s jeho jáhnem Janem, aby se uradili o volbě biskupa nového.

I byl jednomyslně vyvolen biskupem Havel. Ten ale odmítaje všech poct od lidí, vyvolení za biskupa nepřijal, uváděje za důvod ustanovení papeže Celestina I., že cizinec nemá býti vysvěcen na biskupství; a on že jest v zemi cizincem, jsa původem svým Irčan. I navrhl na místě sebe domorodého jáhna svého Jana, že jest mužem vyučeným i ctnostným. I zvolen tedy za biskupa tento Jan, a byl pak i řádně od přítomných biskupů na biskupa posvěcen.

Při té příležitosti měl Havel kázání před nesmírným zástupem lidí, jež se posud zachovalo a svědčí o jeho v pravdě apoštolské horlivosti. Počal o neskonalém slitování Božím od stvoření světa až do příchodu slíbeného Vykupitele; o pronásledování téhož i Církvě jeho; o budoucím soudu Páně a vyzýval k upřímnému milování Boha pastýře i lid slovy tolik dojemnými, že lidé

hlasitě plakali a prohlašovali: »Duch svatý mluvil k nám ústy tohoto muže.« Tak vypravuje učený životopisec jeho Walafrid Strabo.

S. Havel dle obrazu z kláštera ve sv. Havlu (Sct. Gallen) ve Švýcarech.

9. Po této slavnosti vyžádal si Havel biskupského požehnání od svého bývalého učenníka, a navrátil se do milé samoty své, nepřestávaje ale býti jemu upřímným rádcem a pomocníkem ve snahách apoštolských obtížného úřadu jeho.

Opouštěl-li poustku svou, stalo se tak jen proto, aby vůkolní obyvatelé u něho vyučovali a v dobrých snahách a v ctnostném životě utvrzoval. Navštěvoval i křesťany i pohany, ruše při těchto zbytky pohanské snadno, že všudy považován byl za muže svatého i divotvorného.

Roku 625 zemřel opat Lyxeljský Eustas, žák Kolumbánův a spolužák Havlův; a Havel byl od tamních bratří požádán, aby se stal opatem jejich. Havel posly jejich přijal bratrsky, po několik dnů jich u sebe podržel i pohostil; ale opatství, bohatě zařízeného, i důstojnosti jimi nabízené rovněž nepřijal, jako byl dříve odmítl i biskupství, spokojen jsa ve své chudobě.

10. V posledních dobách života svého Havel již zřídka opouštěl samotou svou, obíraje se myšlenkami na odchod svůj. Když si mu proto přítel jeho Willimar stěžoval, že nyní tak málo poučení i potěšení od něho mívá, a požádal ho o kázání na blížkou slavnost sv. Michala archanděla, farního patrona v Arbonu, Havel kázání mu přislíbil, i také vykonal. Bylo to jeho poslední. — Třetího dne, když od svého milého přítele chtěl se navrátiti do své poustky, napadla ho zimnice, a v té u Willimare v Pánu zesnul roku 646 dne 16. října, kdy posud výroční památku jeho konáme, maje věku svého devadesát pět roků. Tělo jeho přeneseno bylo do kláštera jeho, kde je přítel a učenník jeho Jan, biskup kostnický, řádem církevním pohřbil.

Záhy počali pak k hrobu jeho přicházeti nešťastníci, kteří na přimluvu sv. Havla docházeli zázračného vyslyšení. Ve spisu dra Mayera z Knonau (v úvodu tohoto životopisu označeném) vypravuje se takových vyslyšení 87, od věrohodných svědků

vyličených, na důkaz, že Bůh chtěl oslaviti věrného svého Havla, a tak skrze něho i sebe.

11. Z těch příčin na místě chudinkých poustev sv. Havla a bratří jeho povstalo během časů slavné opatství sv. Havla, čili »Sankt Gallen«, v jehož klášterním chrámu jest »hrob ní kaple sv. Havla«, v které označeno jest ono místo, na němž světec původně dřevěný svůj křížek s ostatky svatých byl vztýčil. Opatství samo stalo se střediskem vědění i umění, i semenišťem četných světců. Z nepatrných začátků, jako ze zrna horčičného, vyrostl právě mohutný kmen, jenž vydával hojného ovoce pro čest Boží i pro blaho a spásu přemnohých pokolení. Teprve po více nežli tisíciletém působení byl strom tento r. 1798 rukou církvi Páně nepřátelskou podřat; opatství bylo násilně potlačeno.

Roku 1823 bylo v bývalém opatství sv. Havla zřízeno biskupství, a nádherně vybudovaný chrám klášterní stal se důstojným chrámem stoličným.

Jako i jinde povstávaly kolem klášterů, středů prací nejrozmanitějších, křesťanské osady, skládající se ve svých počátcích z lidí, na klášteře závislých, tak bylo i při slavném opatství sv. Havla ve Švýcarech. Povstalo tam ponenáhlu město, mající nyní asi 20.000 obyvatelů, slyoucích velikými podniky průmyslovými; avšak pravým lákadlem pro cizince jest posud hlavně slavný klášter se svým nejbohatším pokladem středověké literatury.

12. R. 1354 získal císař a král náš Karel IV. ve slavném již klášteře svatohavelském z tělesných ostatků sv. Havla jeho hlavu, rámě i žebro, a poslal je z Kostnice do Prahy. Rámě a žebro daroval velechrámu sv. Víta; a hlava svět-

c o v a byla téhož roku dne 29. září způsobem velice slavnostním odevzdána kostelu sv. Havla na Starém Městě pražském, a tu na hlavním oltáři umístěna, aby na dále v patřičné uctivosti chována byla. Avšak žel! v bouřích husitských byla odtud ztracena.

II. Chrám sv. Havla v Praze.

A) Historické zprávy o chrámu tom a jeho okolí.*)

1. Král Václav I., bratr blahoslavené Anežky, jenž panoval mezi roky 1230 až 1253, rozšířil staré podhradí pražské na pravém břehu Vltavy o novou čtvrť, o tak zvané »n o v é m ě s t o P r a h y«; a zvětšenou takto Prahu pro větší bezpečnost za vpádu Tatarů na Moravu, ohradil zdí. O vystavění této nové čtvrti získal si přední zásluhu královský mincmistr Erhart s přátely svými. Král Václav udělil ale měšťanům této nové čtvrti všechny svobody, jakých tehdy užívala i všechna ostatní města královská.

Nová tato čtvrť Prahy osazena byla obyvateli německými a slula proto i »n ě m e c k é m ě s t o.« I zahrnovala území nynějšího Ovocného trhu, Ulice rytířské, Uhelného trhu a Ulice svatohavelské. Ve čtvrti této povstal také nový farní chrám, asi při roku 1233, jenž byl zasvěcen pa-

*) Zprávy tyto čerpány jsou ze spisů: Dějepis i místopis Prahy od V. V. Tomka; Posvátná místa Prahy od Františka Eckerta; Kniha pamětí fary sv. Havla; Dějepis kostela sv. Havla od Hammerschmieda; Palackého Dějiny národa českého; Kronika Frant. Rutha; Poselkyně starých příběhů českých od J. Beckovského i dle vlastního šetření spisovatele,

mátce sv. Havla; tak asi k vůli přebývajícím tu Němcům; a celá tato část Prahy nazývána i »novým městem okolo sv. Havla.« Podací právo při kostele vykonával probošt kapituly svatovítské.

Při kostele tomto, jakožto farním, byly ovšem i hřbitov a škola, a sice po pravé straně jeho; a v sousedství jich byl trh na slanečky.

Fara stojí po různém přestavování posud, a sice jest to č. d. 497-I staré anebo č. 29 nové v ulici svatohavelské. Z fary bývala ondy chodba nad ulicí, vedoucí do kostela; a sice scházelo se s ní po schodech do nynější kaple sv. Kříže, jež bývala sakristií.

2. Na prvé osadníky svatohavelské pamatují německá jména ze století třináctého rodin tu usadilých, jako Fridinger, Tafelrunde, Geunher, Pusch, Tausendmark, Wacinger, Glas, Hofner, Goldner, Rechzer, Rosenbach, Rost a jiná. Ale vyskytují se tu již i jména česká, jako: Rokycanský, Junoš; od »Kokotů«, »od Kamene«, Konrád z Litoměřic. Ve století pak 14. jména: Dědovec, Ječmínek, Peřina, Ščápec, Starec, Sedlák.

I židovská jména se již v té nejstarší době trvání toho nového či německého města okolo sv. Havla objevují, jako: Pinkas, Samuel, Trostlin, jenž byl tu výběřčím daní královských ode všech židů.

Veselo bylo na »Novém trhu« u sv. Havla před kostelem zejména dne 2. června L. P. 1297, kdy Václav II. dal se s velikou slávou korunovati. Tu pak teklo víno ze studně, kdežto hody korunovační konány byly na královské louce na Smíchově.

3. V kostele sv. Havla bylo z počátku deset oltářů, z nichž čtyry měly nadání od bo-

hatých měšťanů. Jeden z nich, na počest sv. Jana, miláčka a evangelisty Páně, postavili bratři »Matěj a kněz Jan od Věže«; tak dle odkazu svého bratra Jeklína, jenž při oltáři tom byl pohřben.

Služby Boží při kostele sv. Havla konali ve 14. století: farář, jeden kazatel německý, jeden kaplan a 9 oltářníků, kteří při větších slavnostech faráři přisluhovali; čili celkem 12 kněží.

Kostel patřil tou dobou mezi čtyry hlavní chrámy staroměstské; a fara čítána byla tehdy mezi ty nejbohatší, takže připadala někdy šlechticům, anebo vyměňována byla za kanovnictví.

4. Mezi plebány, jak se tehdy farářům říkalo, u sv. Havla působivším, uvádí se ve 14. století i sv. Jan Nepomucký, jenž mocí apoštolské provise (čili opatření papežského) nastoupil tu úřad svůj po Václavu Tausendmarkovi, a působil zde od podzimu r. 1380 do 26. srpna 1390, maje ročního důchodu 28 kop grošů.

Náměstkem jeho byl tu kněz Kuneš, když sv. Jan v letech 1383 až 1387 byl na učení v Padově v Itálii, kde r. 1386 byl i rektorem »ultramontanů« čili universitních posluchačů, kteří tam za příčinou dalšího vzdělání byli přišli z krajin »za horami«. V říjnu stal se Jan doktorem práv v Padově a téhož roku dal se zapsati i na učení pražském, jak tehdy mnozí muži již dospělejšího věku často činivali. Na to byl sv. Janu doktorát padovský i v Praze nostrifikován čili za právoplatný i v Praze uznán.*)

Jan stal se i veřejným notářem, i císařským i arcibiskupským. Četné povinnosti stavu svého konal velice věrně. Mimo jiné spořádal i zabez-

*) Srov. z Dědictví sv. Jana v Praze: Eckert, Církev vítězná; dr. Stejskal, Sv. Jan Nep.

pečil také řádně veškerá nadání při chrámu svém farním, jak o tom svědčí kostelní inventář, rukou jeho r. 1381 sepsaný, a nyní prý v universitní knihovně chovaný.

Pro věrnost a spolehlivost v plnění přikázaných mu úkonů postupoval Jan rychle v důstojnostech církevních. Již r. 1387 po svém návratu z Itálie obdržel ku svému farnímu obročí i kanovníctví při sousedním kollegiatním (nyní dominikánském) chrámu sv. Jiljí; a po roce zvolen byl kanovníkem slavné královské kollegiatní kapitoly na Vyšehradě, kde zřídil si svým nákladem dům, v němž pak i přebýval až do své smrti, kanovníctví u sv. Jiljí prvé se zřeknuv.

Roku 1389 ustanoven byl Jan Nepomucký generálním vikářem arcibiskupství pražského. Roku pak 1390 zaměnil si se svolením arcibiskupa Jana z Jenštejna svou faru u sv. Havla za arcijáhenství, z něhož dobrovolně odcházel arcijáhen Linhart, znaven jsa správou velice rozsáhlého tohoto území. S arcijáhenstvím žateckým spojeno bylo i právo, že arcijáhen seděti směl v kůru velechrámu sv. Víta hned za kanovníky svatovítskými, s mitrou biskupskou na hlavě, jako oni.

V hodnostech těchto byl pak Jan Nepomucký v předvečer svátku sv. Benedikta, čili 20. března 1393 po hrozném umučení pro zachovávání tajemství zpovědního z Karlova mostu do Vltavy uvržen i utopen, a pak neporušeným jazykem budoucím věkům jakožto mučenník od samého Boha označen. Slavnostního církevního prohlášení za mučenníka svátostní mlčenlivosti dostalo se Janu od papeže Benedikta XIII. dne 19. března 1729.

5. Nástupci sv. Jana při chrámu sv. Havla dlouho se ale nelíbilo. Roku 1393 odešel odtud

za oltářníka u sv. Maří Magdaleny v Kutné Hoře, kde mu byl místo učinil Jan ze Stříbra, jenž pak nastoupiv u sv. Havla, stal se později i kanovníkem svatovítským, a posléze i kapitulním děkanem ve Staré Boleslavi.

6. Z ostatního duchovenstva při kostele sv. Havla uvádí se jakožto střídník Jan z Brodenthalu mezi r. 1373 až 1380; Jan ze Stříbra, jakožto německý kazatel a oltářník sv. mučenníků u sv. Mikuláše, jenž později sám stal se tu farářem.

Sakrystanem byl tou dobou Jakub z Domažlic, kněz i také varhaník; pod jeho správou působili Petr, spolu správce školy roku 1399, a siužebník Havel.

Oltářníky byli:

a) Při oltáři sv. Anny, který založil i nadáním opatřil cihlař Jindřich, roku 1416: Mistr Adam, licenciat v právech.

b) Při oltáři sv. Apoštolů, jež nadáním opatřily měštky, od roku 1388 až 1390: Petr z Byčic, jenž pak zaměnil si místo s Drslavem z Cholinic, kanovníkem vratislavským, stal se kanovníkem vratislavským.

c) Při oltáři Božího Těla, který založila roku 1386 vdova Krystyna Bavorová, byl r. 1394 oltářníkem Mistr Martin z Jihlavy; po něm Mistr Ctibor, jenž se později stal farářem v Čáslavi.

d) Při oltáři sv. Erazima byl oltářníkem od roku 1395 až 1403 Mikuláš Karas, jenž byl před tím farářem v Mnichích a spolu kanovníkem mělnickým. Později vyměnil si místo své u sv. Havla s Mikulášem, farářem v Hořepníku a spolu kanovníkem mělnickým. Po oltářníkovu Mikuláši nastoupil místo Petr Koně-

prus, jenž byl také před tím farářem v Hořepníku, a od roku 1405 až 1415 farářem v Jílovém.

e) Při oltáři sv. Jana Křtitele a spolu sv. Jana Evangelisty, který nadáním byl opatřil svatohavelský kněz Linhart, byl roku 1392 oltářníkem M. Mikoláš z Javora, bakalář v bohosloví a spolu kazatel.

f) Při oltáři svatých panen a mučenic Kateřiny a Doroty, jenž byl nazýván kaplí farářovou, byl při roku 1405 oltářníkem M. Jiljí z Prahy, jenž před tím byl farářem v Chlumčanech.

g) Při oltáři Zvěstování Panny Marie byl v letech 1389 až 1391 oltářníkem Petr, jenž byl před tím kanovníkem v Brně, pak se stal farářem ve Vrbicích a konečně kanovníkem na Vyšehradě.

Po něm byl oltářníkem od r. 1391 do 1406 Oldřich Kauček, bývalý kanovník vyšehradský, jenž se později stal farářem v Radičevsi.

h) Při oltáři sv. apoštolů Páně Šimona a Judy, při kterém z odkazu Jakuba od Věže nad hrobem jeho hořela lampa dnem i nocí, byl oltářníkem od roku 1411 až 1414 M. Brikcí ze Žatce.

i) Při oltáři sv. Víta a sv. patronů českých byl od roku 1401 až 1405 oltářníkem Jan, syn Mikuláše Heklíka; a po něm bratr jeho Mikuláš.

7. Při kostele sv. Havla působili ve 14. století ale i jiní ještě znamenití muži jakožto kazatelé a karatelé pokleslých mravů lidu. Tak zejména Konrád Waldhauser, řeholník dle řádu sv. Augustina, od otce vlasti Karla IV. pro svou výmluvnost roku 1358 do Prahy povoláný. Na kázání jeho, německy ko-

naná, sbíhalo se tolik lidí, že jim kostel, ač prostranný, nikterak nepostačoval; a proto musel Konrád často kázati venku, před kostelem, na náměstí. Mnozí pak poznávali se v hřísích svých, a činili upřímné pokání.

Později však nastaly Konrádovi mnohé nesnáze, jež si způsobil svým až přískrým vystupováním proti mnichům žebravým. Načež r. 1360 stal se farářem při faře v Týně, a pak u sv. Havla více nekázal. Ku žádosti ale mnohých studentů, kteří na jeho kázání rádi chodili, sepsal později sbírku svých řečí, kterou nazval «Postillou studentů učení pražského».

Roku 1374 kázal u sv. Havla česky jiný horlivec duchovní, Jan Milič z Kroměříže, sám veliký kajícíník, a roku 1404 i mistr Jan Hus v latině, a sice ve výroční památku úmrtí Karla IV., kterou universita slavívala dne 5. prosince.

Když Hus později na bludné cesty odbočil, kázával proti němu r. 1412 u sv. Havla bývalý přítel jeho Pálež, a vystříhal lid, Husem poštívaný, před zhoubnými bludy Jana Viklefa, kterých byl sám dříve neprozřetelně zastával. Když pak z bludných učení Viklefových a ze stálého podpalování lidu se strany Jana Husa vzplanuly hrozné bouře, vešel v neděli dne 13. dubna roku 1421 o polednách jakýsi bludař «pikartský» do kostela sv. Havla, zmocnil se svatokrádežně monstrance s Tělem Páně, toto vrhl na zem a s rouháním po něm šlapal. Načež byl zatčen, do mučírny odveden, pak za město vyvečen a tam upálen.

O 100 let později byl jiný bludař a rouhač, novokřtěnec Tomáš, dne 8. února 1526 před očima svých rodičů a svého bratra u kostela sv. Havla mečem sťat.

8. Od r. 1419 byli faráři u sv. Havla utrakvisté, i členové konsistoře kališnické čili pod obojí. A ti mívali již jen po dvou kaplanech, kteří se tu často střídali.

Roku 1436 byl farářem u sv. Havla Martin Lupač, husitský biskup, před tím posel na sněmu basilejském, na němž bylo vyjednáváno o smíření pobloudilých Čechů s církví. Papežští legáti ale usilovali o to, aby byl Lupač od kostela sv. Havla vzdálen, podobně pak i Jan Rokycana od správy kostela týnského, poněvadž nebyli od žádného katolického biskupa právomoci apoštolské nabyli, ale toliko od lidu zvoleni byli.

Roku 1447 přinesli poslové čeští, přišedší z Říma, příznivé listy od papeže Mikuláše, právě zvoleného. I byla dne 8. května u sv. Havla slavná mše svatá zpívána, a konáno bylo procesí i modlení na ten úmysl, aby papež Církvi šťastně vládl. Mistři universitní činili slavné promluvy o papeži a zpíván i chvalozpěv »Te Deum laudamus«. Ale rok na to stěžovali si utrakvisté na sjezdu v Kutné Hoře purkmistrům, že týnský farář Jan Papoušek a farář svatohavelský Václav podávají Tělo Páně toliko pod jednou způsobou. Osadníci svatohavelští na to svého faráře Václava vypudivše, zvolili si o své újmě farářem svého kněze Viktorina.

Roku 1504 světil právě v Praze meškající biskup Filip de Villa Nuova, titulární biskup sidonský, u sv. Havla kněze kališníkům.

Roku 1526 byl farářem u sv. Havla Jeroným, člen konsistoře utrakvistické; roku 1529 kněz Jan, jenž byl obžalován, že chová při sobě kaplana, postiženého v bludech pikartských.

Nejdéle v této době farářoval u sv. Havla a sice od r. 1536 až do 1554 kněz Pavel Byd-

ž o v s k ý, muž nepokojný a bojovný. Jmenoval se vlastně Pavel Smetana a byl z Nového Bydžova. Týž sepsal sedm knížek českých, bohosloveckých, ovšem že duchem své strany.

9. Zatím šířilo se mezi kališníky pro nedostatek svěcených kněží protestantství lutherské z Němec tou měrou, že r. 1609 obnovena byla konsistoř jejich i z lutheranů i z českých bratří, proti nimž bojoval ještě farář kališnický, svatohavelský Adam Procházka.

Posledním farářem nekatolickým u sv. Havla byl Vít Jakeš, jenž některé pro vzpouru na smrt odsouzené pány na staroměstské radnici na smrt připravoval; načež byl dne 13. prosince r. 1621 s ostatními duchovními nekatolickými z Prahy vypovězen. Týž sepsal 18 knížek, jež v Praze vydal.

Dne 21. června roku 1621 byl staroměstský radní Jan Kutnauer pro velezrádu na trámu, z okna radnice vyčnívajícím, oběšený v kostele sv. Havla pohřben, že tu byl osadníkem.

V době, kdy utrakvisté čili kališníci kostelem sv. Havla vládli, ztratila se z něho hlava sv. Havla, a s ní i jiné svaté ostatky. Statek Dallov, blíže hradu Šternberku, jenž kostelu patřil již od 14. století, byl prodán, zašantročen; ves Hrdlov byla pěstoupena Jiřímu Bořilovi z Martinic za roční plat; a kostelu zbyla jen usedlost v Dolní Krči.

Po vypuzení nekatolického faráře zůstal kostel sv. Havla po nějaký čas opuštěn, že se nedostávalo kněží katolických a českých. Za tou příčinou zval císař Ferdinand II., chtěje po bitvě bělohorské katolické náboženství, dosud utiskované, v Čechách obnoviti, katolické duchovní z Horního Slezska i z Polska do Prahy

a do země české, aby tu působili, poněvadž s takovými mohli se Češi snáze srozuměti. Arcibiskupové pak pražští Jan Lobel a po něm kardinál Arnošt Harrach pověřovali jich rádi duchovní správou.

10. Tak se stalo, že když r. 1624 přibyl do Prahy na cestě ku svému generálovi v Římě polský kněz a obutý Karmelitán Z i k m u n d K d o v s k i, povolal ho arcibiskup Harrach k sobě a požádal ho, aby v Praze se usadil, a se ve správu duchovní uvázal. Kdovski té žádosti vyhověl a ujal se zatím duchovní správy v pěti farních osadách pražských: u sv. Martina, sv. Michaela, sv. Kříže, sv. Haštala a u sv. Havla. I konal služby Boží střídavě v příslušných farních chrámech až do roku 1627.

Tou dobou usiloval o to P. Kdovski, jako činili tehdy i řeholníci jiných řádů, z Prahy od protestantů vyplašených, aby svému řádu získal pražskou faru u sv. Havla, když nemožl získati více kostel Panny Marie Sněžné, kde bývali dříve Karmelitáni, od císaře Karla IV. tam usazení, poněvadž kostel ten byli zatím osadili, a již i znova zřídili Františkáni. Snahy P. Kdovského korunovány byly výsledkem, když císař Ferdinand II. dne 27. dubna r. 1627 zvláštním listem řádně jemu vydal kostel i osadu sv. Havla i s usedlostí v Dolní Krči a dovolil, aby si Karmelitáné při svatém Havlu mohli zříditi i s v ů j k l á š t e r. Kterézto darování také kardinál a arcibiskup Harrach dne 16. září 1627 mocí církevní stvrdil.

I ujali se tedy obutí Karmelitáni, počtem pěti hlav, z nichž byli tři kněží, a mezi těmi Zikmund Kdovski, odkazu svého a zřídili si zatím skromný klášterík ve farní budově, postavené v uličce na severu kostela, v č. 497/2, (nové č. 29),

jež byla ale velmi spustlá, že v ní od r. 1621 nikdo nebydlel. I žádali obec staroměstskou, by jim prodala dva domky, totiž obecní kuchyni a jiný menší, »kotce« nazývaný, v němž pekali chleby i žemle prodávali, a jež stály u tarního hřbitova, přímo podle kostela na jižní straně jeho, by si na těch místech řádný klášter zříditi mohli. Vyjednávání to protáhlo se až do roku 1664, kdy Karmelitáni domky ty i s přínaležejícími uličkami obdrželi za 10.000 rýnských, z nichž ihned na hotovosti složili 6000 zlatých; a ostatek vykázali obci při svých dlužnících. Císař Leopold koupi tu stvrdil r. 1665.

11. Místo na nový klášter tedy Karmelitáni měli; ale neměli peněz na vystavění jeho! I obrátili se za pomoc ku císaři Leopoldovi I, které se jim i dostalo. Následkem toho začali dne 24. října 1671 kopati příkop pro základní kámen ku klášteru, jež nazvali »klášterem sv. Leopolda«. Slavnostní položení základního kamene stalo se na to dne 21. listopadu. Sám arcibiskup Matouš Sobek z Bilenberka ho posvětil. Položil ho císařský purkrabí Martinic pod hořejší zeď pozdějšího refektáře, kde také uložena byla měděná deska s erby císařskými a s pamětním nápisem. Klášter postaven do čtverce po východní straně kostela a na jihu jeho tam, kde býval hřbitov, škola a zmíněné dva domky. Byl sice pojmenován klášterem sv. Leopolda, i na počest císaře; ale lid pražský uvykl si nanývati ho »klášterem sv. Havla«.

Karmelitáni nepečovali ale toliko o vhodný klášter pro sebe, nýbrž i o zvelebení domu Božího. Když jim byl r. 1627 odevzdán, byl ve stavu velice zanedbaném. Vystavěn byl původně ve slohu gothickém, v průčelí s dvěma

věžemi a s vížkou na střeše, a byl o třech lodích. Pomocí dobrodinců přestavovali Karmelitáni kostel po částkách, ale slohem italským. Protěšší farní dům, jenž byl zprvu spolu klášterem, spojili s kostelům krytou chodbou, která přepínala obloukem uličku. I přicházelo se jí ještě před 100 lety do kaple sv. Václava, jež byla na konci levé lodi, a odtud do sakristie, nynější kaple svatého Kříže.

Přestavování kostela těžkým slohem vlašským, jež konal Vlach Martin L o r a g h o, stálo mnoho peněz; a proto museli Karmelitáni v díle tom pro nedostatek několikrát ustati. Práce byla za pomoci almužen konečně r. 1738 přece dokonána, a dne 26. října toho roku od světicího biskupa pražského, hraběte Jana Šporka vysvěcena.

Obživu při kostele měli Karmelitáni z části ze svého dvora v Dolní Krči, z části z almužen.

12. P r v n í m i o b y v a t e l i kláštera svatohavelského byli většinou Poláci, kteří tu brzo zdomácněli, a z nichž jmenovaný Zikmund Kdovski naučil se tak dobře česky, že v češtině vydal i dva spisy. Podobně stali se českými spisovateli i Karmelitáni: Ambrož od sv. Ondřeje; Leonard Komínek; Robert od sv. Ludmily; Vojtěch od sv. Tobiáše a jiní.

Poněvadž Karmelitáni svatohavelští příslušeli do řeholní provincie napřed v Bavorách a později do Vídně, a představení různých domů řeholních v provincii bývali vždy na tři léta voleni v kapitole provinciální: stávalo se obyčejně, že představeným či převorem v Praze ustanoven byl Němec; a takový, maje býti spolu farářem, musel se teprve česky učit; a nežli se poněkud přiučil, ustoupil zase jinému! Byla to věc věru svízelná. Kázání bývala ale u sv. Havla přes to

ráno česká, před polednem však německá; křesťanská cvičení odpoledne opět česká.

Jinou potíž měli Karmelitáni se židovskými vetešníky, kteří si kolem kostela boudy své stavěli a tu různé křiky i výtržnosti působili; ba mnohdy až do kostela vstupovali a neslušně se tam chovali. Také průvody s nejsvětější Svátostí ku zaopatřování nemocných mnohdy rouhavým jednáním zneuctili.

A ještě jinou potíž způsobil Karmelitánům magistrát staroměstský, když dal velký starý dům v Kotcích, stojící přímo na západní straně před klášterem, upravit v divadlo! Marně se tomu bránili Karmelitáné, uvádějce za příčinu, že vstávají o půl noci do kůru, kdežto hudba a hluk vozů i lidí pozdě do noci je ze spánku ruší.

13. **Kněžské hodinky** konali Karmelitáné v kůru na hudební kruchtě za varhanami, kde jejich stolice z dubového dřeva uměle zrobené, dosud jsou zachovány. I bývalo v klášteře na 30 řeholníků, mezi nimiž bylo více kněží; byli tu klerikové, kteří studovali bohosloví; novicové i bratři laikové.

Při klášteře vzniklo i dvojbratrstvo a sice: »Škapulíře Matky Boží Karmelské« a »sv. Josefa«, jež obě měla v kostele své oltáře i zvláštní pobožnosti.

R. 1757 zastihlo za střelby prusácké na Prahu několik kulí i klášter sv. Havla, z nichž jedna byla na památku zadržena do zdi na ulici, kde se posud nachází.

14. Dne 2. května r. 1786 císař Josef II. beze vší příčiny tento klášter svatohavelský zrušil a kostel i s farou podřídil náboženské matici. Statek v Krči a farní dům v Praze byly prodány;

knihovna i listiny klášterní byly přenešeny do knihovny universitní. Ale nelze jich tam více nalézt!

Prvým farářem světským učiněn tu posavadní Karmelitán P. Adolf Pön sch, jemuž byli za kooperatory přiděleni jeho dva řeholní bratři: P. Alán Piller a P. Julian Dvořák, kteří tu pak až do smrti své působili; načež nadále byli k sv. Havlu ustanovováni pouze kněží světští. I upraveno jest pro ně obydlí v bývalém klášteře, po severní části jeho.

V rozbouřeném roku 1848 měl v místnostech kláštera svatohavelského sídlo své „Svatováclavský výbor“, jenž měl vypracovati předlohy pro sněm. R. 1849 otevřena byla tu první reálka česká, řízením Josefa Wenziga; R. 1815 měl tu knihtiskárnu František Jeřábek.

Světskými faráři u sv. Havla byli: Po smrti P. Adolfa Pönische († 1791) Václav Lahoda do r. 1806; Vojtěch Zumpedor, 1838; Ignac Stelzig do r. 1855; Petr Merhaut do r. 1883; František Soukup do r. 1888; František Novotný do r. 1894; Dr. Karel Vondruška do 5. ledna 1918; od 1. července 1918 působí tu spisovatel této knížky až —!

B) P o p i s c h r á m u.

1. P o h l e d n a c h r á m s v. H a v l a n a s k y t u j e se nejpříznivěji ze soujmenného náměstí před ním, umístěného po jeho jiho-západní straně.

Do náměstí toho vzhlíží prostranné průčelí s dvěma věžemi, nyní podoby cibulovité, kdežto původní stavba byla tvaru gothického. Do rekvizicí války světové byly v nich tři krásně zladěné zvony; nyní visí tam pouze dva a umíráček. Nad hlavními vraty stkví se tři pozlacené hvězdičky, pamatující na působení tu Karmelitanů,

kteří světlou budovu tuto byli nevhodně přestavěli. Ve štítu nalézá se pozlacený obraz Panny Marie Karmelské. Na hoření římse stálo devět soch: sv. Havla, sv. Jana Nepomuckého, sv. Josefa a šesti světců ze řádu Karmelského, jež musely býti z části snešeny, že byly sešlé.

2. Vnitřek kostela, nyní následkem přestavby přitmělého, má tři lodě. Loď hlavní oddělena jest od pobočných šesti mohutnými, čtyřhrannými pilíři; a nad loděmi postranními jsou galerie. Kruchta jest rozsáhlá, a na ní nalézají se za varhanami posud sedadla kůru Karmelitanů. Veliké okno do kůru toho jest dosud zabeďněno, což má za následek, že do kostela vniká málo světla. Roku 1922 dostalo se ale kostelu z milodarů dobrodinců nádherného elektrického osvětlování.

Po jihovýchodní straně přilehá ku kostelu bývalý klášter, jenž jest majetkem kostela, a kromě obydlí kněží a kostelníků jest pronajat na byty soukromníkům.

Kostel má 17 oltářů slohu barokového. Pod galeriemi v hlavní lodi a na zdích v kněžišti jest celkem osm velkých obrazů, slušně malovaných od neznámých mistrů, představujících výjevy ze života přeblahoslavené Panny Marie; a sice počneme-li od kruchty na straně epištolní: Narození její; Obětování jí v chrámu; Zasnoubení jí se sv. Josefem. Na straně evangelní: Zvěstování, Navštívení a Očišťování Panny Marie. V kněžišti pak jest po straně evangelní Nanebevzetí Panny Marie; a po straně epištolní korunovace jí.

Hned při vchodu do kostela jest po levé straně veliká socha sv. Jana Nepomuckého; a po pravé sv. Františka Xaverského. Mimo to jest po

kostele rozvěšeno čtrnáct pěkných obrazů křížové cesty.

Pod věžemi jsou zachované gothické křížové klenby, jež s gothicky sklenutým vchodem z kněžiště do kaple sv. Kříže jsou jedinými zbytky po původním zřízení kostela ve slohu gothickém, kdežto vše ostatní bylo při něm v baroku přestavěno. Před věžemi, k postranním lodím jsou přistavěny malé, umělecky zamřížované kapličky, z nichž ona po pravici zasvěcena jest sv. Václavu; a druhá, po levici, od vchodu, úctě sv. Antonína Paduanského.

3. Oltáře v pobočné lodi po straně evangelní jsou tyto:

V kapličce před věží jest oltář sv. Antonína Paduanského, jenž má po stranách sochy sv. Františka Serafinského a sv. Ivana poustevníka. Pod obrazem oltářním ale jest ještě obraz sv. Aloisia. Při kapličce jest veliká cínová křtitelnice z dob utrakvistických. Zhotovil ji dle zápisu konvář mistr Jan r. 1523. Cínové víko k ní darovala r. 1641 Susana Rábová.

Pod věží při zdi stojí první oltář Matky Boží Bolestné, s obrazem na plátně. Po stranách obrazu oltářního jsou sochy sv. Veroniky a sv. Maří Magdaleny. Antependium jest zde na plátně vymalované. Podle oltáře jest sousoší Pieta; a proti tomu na protějším pilíři sousoší trním korunovaného Spasitele.

Druhý oltář při zdi patří úctě sv. Tekly, panny a mučennice. a má i menší obraz svatého proroka Eliáše, patrona řádu Karmelitánů.

Pořadem za tímto oltářem jest postranní východ z kostela do ulice svatohavelské. A za tímto východem jest při zdi chrámové třetí oltář, zasvěcený úctě Panny Marie růžencové.

Kolem hlavního obrazu tohoto oltáře jsou v rámci sošky svatých českých patronů, a pak ještě sv. Jana Křtitele a sv. Josefa. Na místě svatostánku jest tu obraz korunovace Panny Marie.

4. Proti těmto třem oltářům při zdi kostelní, byly tři oltáře při pilířích na straně evangelní. Avšak že oltáře od prvních dvou pilířů v kostele, a sice oltář sv. Vavřince mučenníka, a sv. Judy, apoštola Páně, po zrušení kláštera u sv. Havla, přeloženy byly do kostela sv. Ducha na Starém Městě, jest tuto na prvním pilíři jen socha Matky Boží Karlovské a památní tabule kostelní.

Prvý oltář postaven jest tedy teprve u druhého pilíře a zasvěcen jest památce sv. Barbory, panny a mučennice. Na místě svatostánku jest obraz sv. Otilie, řeholní panny. Po stranách jsou sochy svatých panen a mučenic: Kateřiny a Markéty.

Na pilíři druhém zavěšen jest i drahocenný obraz sv. Tomáše Akvinského, učitele Církve, vymalovaný na dřevě.

Při třetím pilíři jest oltář sv. Jana Křtitele. Nad oltářním obrazem jest vyobrazení sv. Ondřeje, apoštola Páně; na místě svatostánku jest vyobrazení uťaté hlavy sv. Jana Křtitele na míse. Po stranách oltáře jsou sochy sv. apoštolů Páně Petra a Pavla.

Při čtvrtém, polopilíři jest oltář sv. proroka Eliáše. Na místě svatostánku jest obraz nejsv. Trojice. Po stranách oltáře jsou sochy sv. Leopolda a Karla Velikého.

Uprostřed na oltáři stojí socha Božského Srdce Páně, dílo to mistra Františka Buka, r. 1920 pořízené. Při soše této konává se od té doby každou první neděli v měsíci o půl 5. hod.

večerní slavná pobožnost, začínající přiměřeným kázáním. Sochu tu slavně posvětil dne 6. ledna 1920 světící biskup dr. Podlaha.

Postranní tato loď zakončuje mistrnou železnou mříží opatřená kaple sv. Kříže. V kapli jest na oltáři sousoší: Krista Pána na kříži, pod ním sochy Matky Boží, miláčka Páně, a vzorné kajicnice Maří Magdaleny. Celá skupina jest plná života i výrazu, ve dřevě vyřezaná od proslulého mistra sochaře Jana Ferdinanda Brokoffa, na něhož pamatuje také známá památní deska, upevněná zevnitř na kostele »sv. Martina ve zdi.« Po straně oltáře jsou sochy dvou andělů, držících nástroje umučení Páně. Nad vchodem do kaple jsou sochy jiných andělů, ukazujících ku vchodu do kaple a jako zvoucích k uctění Spasitele za nás ukřižovaného. V posvátném témdu bývá zde »Boží hrob«.

V rozích kaple této uvnitř jsou sochy svatých evangelistů; na stěnách visí obrazy Spasitele a sv. Ondřeje, apoštola jeho. Karmelitáni sloužili v kapli této slavnou mši svatou v dny Nalezení a Povýšení svatého Kříže. Táž bývala dříve sakristií, a vcházelo se do ní krytou chodbou nad ulicí ze staré farní budovy.

5. Pod věží druhou, na straně epištolní, tedy vpravo od vchodu do chrámu, jest vuměle zamřížené kapličky prvý oltář sv. Václava. Nad obrazem oltářním jest relief Panny Marie Staroboleslavské; na místě svatostánku jest obraz Matky Boží Brněnské, pro podivuhodná vyslyšení proseb při něm, velice uctíváný. Po stranách oltáře jsou sochy sv. Ludmily a sv. Alžběty. Na stěně v kapličky visí obraz zázračného Spasitele chrudimského. Pak jsou postupem při zdi kostela postranní oltáře; a sice oltář sv. Šebestiána,

mučenníka. Nad hlavním obrazem jest socha sv. Michaela archanděla; na místě svatostánku obraz sv. panny Rosalie. Po stranách jsou sochy sv. Prokopa a sv. Rocha.

R. 1911 postavena byla na oltář ten veliká socha Panny Marie lurdské, zhotovená v Paříži, a posvěcená v samých Lurdech, jež nyní starší, sešlý obraz oltářní zakrývá. R. 1923 oltář tento obdržel i slavné elektrické osvětlení.

Druhý oltář při zdi chrámové na této straně věnován jest úctě sv. Máří Magdaleny. Na stole oltářním jest pěknou prací tyrolskou provedené sousoší »Pietà«. Na místě svatostánku jest obraz sv. Apoleny, panny a mučennice. Za tímto oltářem jest postranní východ z kostela do chodby klášterní.

Třetí oltář při zdi na této straně zasvěcen jest úctě sv. Josefa, pěstouna Páně. Po stranách sochy světcovy jsou ještě sochy sv. Joachyma, tchána jeho a sv. Jana Křtitele, předchůdce přesvatého Schovanka jeho. Svrchu pak jest socha panenské Snoubenky jeho. V 17. století konávalo při oltáři tomto pobožnosti své bratrstvo sv. Josefa.

6. Proti těmto posledním třem oltářím při pilířích, loď postranní od lodě hlavní oddělujících, jsou tyto věci:

Při prvním pilíři, jenž byl oltáře svého zbaven, jest obraz sv. Antonína Paduánského s klekátkem. Na druhém pilíři jest velkolepý kříž se sousoším, pomátka to na sv. missii. Jež r. 1922 v chrámu tomto konána byla. Oltář při tomto pilíři zasvěcen jest památce sv. Anny. Týž má po stranách sochy svatých panen řeholních: Scholastiky a Kláry. Na místě svatostánku jest obraz Panny Marie Pomocnice.

Při třetím pilíři jest oltář sv. Teresie, panny z řádu Karmelitánů, mající po stranách sochy světců z téhož řádu. Nad obrazem oltářním jest obraz sv. Františka Serafinského; a na místě svatostánku obraz hlavy Kristovy.

Na tomže pilíři do postranní lodi chrámové visí umělecký obraz sv. Jana Nepomuckého.

Při čtvrtém polopilíři, jest oltář téhož světce, bývalého faráře zdejšího. Po stranách obrazu oltářního, kde původně býval obraz sv. Alberta, nyní v kapli Panny Marie Karmelské zavěšený, jsou sochy dvou papežů z řádu Karmelitů. Na místě svatostánku při tomto oltáři jest sličný obraz blahozlavené Bohorodičky dle vzoru z Čenstochova v Polsku. Před oltářem tímto odpočívá v hrobce šlechtic Volfgang Šenk, jenž r. 1683 bojoval proti Turkům, tento oltář založil a při něm pohřben býti si vyžádal.

Tuto postranní loď chrámovou zakončuje velkolepě zamřížovaná, skvostná kaple s oltářem Panny Marie Karmelské, zřízená r. 1671, nákladem baronky Anny z Říčan, rodem Kolovratové. Stěny potaženy jsou umělým mramorem; na klenbě vymalováno jest na vápně Nanebevstoupení Páně. V kapli jest mezi svatostánkem a krásným obrazem oltářním ve skleněné, sličné skříni vosková soška pražského »Jezulátka«, od Karmelitánů zvláště uctívaného. Při oltáři jest celkem šest pěkně řezaných soch světců, z řádu Karmelského a na zdi jest obraz sv. Alberta, jemuž Bohorodička podává Ježíška k líbání. Před vchodem do kaple té jsou dvě veškerá sousoší umělecké práce, představující sv. Joachyma s dceruškou svou Marií; a sv. Josefa se Schovancem svým Ježíškem. V kapli této mívalo arcibratrstvo sv. škapulíře své pobožnosti.

Po straně evangelní v kapli této jest hrobka s památnou tabulí slavného malíře Karla Škréty, zemřelého r. 1674, bývalého osadníka i dobrodince svatohavelského.

7. V lodi chrámové hlavní padá do očí na oltáři uprostřed točených sloupů umístěný veliký obraz, jež maloval Václav Reiner. Představuje na hoře Pannu Marii, před níž klečí Karmelitáni. Uprostřed jest patron chrámu, sv. Havel, jež levicí ukazuje vzhůru k nebi; pravicí ale kyne dolů, kde klečí na jedné straně císař Leopold I., za něhož klášter byl stavěn i s jeho pomocí; a na druhé straně jsou synové jeho, pozdější císařové Josef I. a Karel VI. Po stranách oltářního obrazu stojí sochy proroka Eliáše a Elisea, v oděvu karmelitském. Nad obrazem oltářním jest ze dřeva vyřezané skupení nejsvětější Trojice.

Oltář tento zřízen byl r. 1696 z milodarů ovdovělé hraběnky Františky z Rozdražova, malíře Karla Škréty, Alžběty Saxové a jiných dobrodinců. Na stupních oltáře stojí dva veliké svícny (serafíny) se znakem karmelitským a s nápisem, že sem usazeny byly r. 1688, přelité ze svícňů starších, pocházejících z r. 1530.

V kněžišti stojí oltář křesťanský, a na něm socha Matky Boží Pomocné s Ježíškem v náručí. U nohou jejích jest soška sv. Jana Nepomuckého uprostřed andělů.

Kazatelna v hlavní lodi ozdobena jest na řečništi řezbou, představující Bohorodičku s Ježíškem; na střeše svrchu sochou sv. Havla, a níže sochami čtyř evangelistů Páně.

Prostředkem kostela rozestaveno jest 30 dubových lavic, bohatě vykládanými deskami vyzdobených, mimo pěkně vyřezávané lavice a klekátko v lodích postranních.

Pod celým kostelem jsou, nyní již nepřístupné, katakomy, čili hrobky, většinou bez nápisů, anebo s nápisy již těžko čitelnými.*) V hrobkách těch odpočívají hlavně bývalí tu řeholníci, ale i dobrodinci kostela i kláštera, z nichž níže jsou četná jména uvedena. Český nápis má v pravé lodi pohřební místo Dubských z Vítěnovsi a na Pičíně; u hlavního oltáře rodina hrabat Kolovratů.

8. Za hlavním oltářem jest vedle sakristie menší, zimní, nádherná sakristie letní, v které jsou posud skvostně vykládané skříně s náčiními i jinými potřebami kostelními, od Karmelitánů zřízenými i později doplňovanými. Na stropě této sakristie vyobrazena jest hora Karmel, a pod ní přístav mořský.

V menší sakristii jsou obrazy sv. Maří Magdaleny, ana slzami smáčí nohy Pána Ježíše; pak obrazy Panny Marie s Ježíškem, a bolestné Bohorodičky.

Bohoslužebná roucho byla po zrušení kláštera po většině odtud odnesena; po Karmelitanech zbyl tu toliko jeden vzácný ornat.

III. Popis farní osady sv. Havla.

Farnost sv. Havla tvoří součást Starého Města; i přísluší do ní následující čísla popisná jeho domů: 354, 368—371; 378—417; 420—427; 432—434; 462—477; 485—526; 528—547; 569; 571—583; 953; 957; 962—968; 972; 973; 999; 1001; 1023—1025; 1047; 1062.

Čísla tato nacházejí se v ulicích Skořepce; ve Svatomichalské, na Uhelném trhu; v ulicích Perlové, Ovocné čili nyní »28. října«, Rytířské,

*) Srovnej níže IV.

na Můstku; v ulicích Provaznické, na Příkopech; v ulicích Havířské, Ferdinandově čili »Národní«, Melantrichové, Kožné, Železné, Svatohavelské a v Kotcích; v ulici Kamzиковě; na Ovocném trhu, a v ulici Celetné.

Za starých dob nebývaly domy číslovány jako nyní, ale byly rozličnými nápisy, obrazy, sochami nebo průpověďmi označovány. Mnouhé domy mají také velice zajímavou minulost; a proto v následující stati připomínám, co o kterém znamenilějšího věděti se zamlouvá. I čím tak pořadem dle ulic, v nichž domy ku kostelu sv. Havla přiřazené se nacházejí. Uvádím čísla přiřazená tučným písmem a v závorce i čísla nová, čili orientační, ku snadnějšímu vyhledání v každé ulici zvláště zavedená.

A) Ulice Skořepka a Svatomichalská.*)

(Čísla domů : 354, 420, 422, 423, 432, 434, 463.)

1 Ulice zvaná Skořepka má své jméno dle kloboučníka Víta Skořepy, jenž tu měl při r. 1530 dům, stojící mezi domy »U Křížku« s číslem 419 a »U zlé Kačky« s číslem 356. Tento dům nazýván byl také »U Špamberků« nebo »Němečkovský«. Býval průchodním, měl pivovar, a patřival pozdějšímu emigrantu Janu Jakubu Rosenthalerovi. Vdova po něm Anna Marie, rodem z Bezděčí Hory, prodala dům tento r. 1641 hraběti Jaroslavu Bořitovi z Martinic za

*) Hlavním pramenem k následujícímu líčení byly mi : Objemný, třídílný spis profesora Františka Rutha, vydaný v Praze, nákladem Pavla Körbra, pod záhlavím »Kronika královské Prahy,« dále Dějiny města Prahy od profesora V. V. Tomka.

300 zlatých k užívání pro každého nejvyššího purkrabí pražského.

2. Ulice Skořepka, dříve velice úzká, měla před svým nedávným přestavěním na své jižní straně toliko tři domy a sice: č. 355, jež r. 1579 koupil kloboučník Jakub Skořepa, a jež stojí posud v nároží ulice. Říká se mu »v nebi«, že v něm bydlely dvě sestry, které se ve snách vidávaly v nebi. V 16. století slul dům tento »Ječmenkovský«. R. 1637 koupil ho Pavel Fiala za 200 kop grošů míšeňských; v 18. století patřil rodině Nejedlých.

Druhý dům ve Skořepce, z Pernšteina sem se táhnoucí, měl č. 356, byl veliký, a slul »dům Saský«. R. 1407 patřil pražské obci, která si ho vyměnila za dům »U Steiniců«, blíže malostranské věže, s vévodou saským, Rudolfem III.; a odtud dům tento jméno své obdržel.

Třetí dům po jižní straně Skořepky jest již nárožním do Uhelného trhu, a má číslo 420 (n. 10). Slul také »U tří zlatých lvů« nebo »U Skořepů«, a má posud zachovalé podloubí. Nejstarším majitelem jeho byl r. 1363 krejčí Kryštofor. V 15. století byl tu pivovar »Skořepův«. R. 1641 koupil ho nejvyšší purkrabí Jaroslav Bořita z Martinic, a spojil ho s domem č. 356.

Na domě tomto jest ze strany Uhelného trhu pamětní deska, hlásající, že tu r. 1787 bydlel proslavený mistr hudební Mozart u svého přítele, slavného virtuosa na klavír Františka Duška. Ve ville téhož »Bertramce« dokončil také operu svou Don Juan. Z tohoto bytu svého chodíval Mozart »na kulečnick ke Šturmům« do č. 423—I.

3. Na severní straně Skořepky, směrem ku kostelu sv. Jiljí, jest nový, nárožný, pěkně vystavěný dům od architekta Antonína Wiehla,

mající č. 527. Vedle téhož vystupovalo daleko do předu č. 354 (n. 3.), zvané »U mrlčí hlava«, čili dům »U smrti«, v němž po nějakou dobu přebýval proslavený malíř Petr Brandl.

S číslem tímto sousedilo svou zadní částí č. 423, kde jest nyní nový dům bez loubí do Uhelného trhu, (mající číslo nové 2.) Před vystavením tohoto domu býval zde známý pivovar »U Šturmu«, čili »U Trubačů«, nebo i »U zlaté révy«. Týž měl loubí a okénka ve střeše, jež vzhlížela jako dvě ztrnulé oči dolů na Uhelný trh, pestře květinami zasypaný.

Při počátku 15. století byl majitelem domu tohoto Jeroným Šrol, syn Ludivka Šrola, kožešník, Němce. Že týž za bouří husitských r. 1420 z Prahy utekl, byl mu dům zabaven. Ale syn jest stal se »horlivým« husitou; nebo jakožto věrný vyznavač Jana Husa, tvrdícího, že Církev nemá míti statků pozemských, zabavoval horlivě statky katolických duchovních, ovšem ale, aby jimi obohatil sebe!

V domě nynějším jest stálá výstava a tržnice výrobků řemeslných.

Na rohu ulice Skořepky bylo č. 421 (nové 5.), v němž bývala kavárna. V domě tomto bydleli slavný sochař Jan Brokoff, i syn jeho Maximilian.

Č. 422 (n. 7.) bylo již zcela na Uhelném trhu. R. 1356 patřilo Fancovi z Berouna. Později sloulo »U Kocourů«. Nyní jest majetkem pensijního fondu českých žurnalistů.

4. Odbočíme-li odtud na levo, jest tu ulice svato-Michalská, tak zvaná po zrušeném, slavném chrámu sv. Michaela archanděla, ku kterému se přichází koncem ulice této, bohaté na průchody.

Z ulice této patří následující domy do farnosti sv. Havla:

Číslo 432 (n. 10.), dlouhý to dům se dvěma dvory a se širokým schodištěm, v němž jest prodej klavírů Vincence Míka. Jest to bývalý hraběcí dům »Chotkovský« či »U zlatého melounu«. Znak visí pod balkonem.

Dům »ad melonem« byl tu již r. 1422. Po velkém domě tom říkalo se ve století osmnáctém i ulici, v níž stál, »ulice Melounová«. Po bitvě bělohorské byl dům tento zabaven emigrantce Dorotě Radnické. V 18. století byl majitelem jeho hrabě Václav Chotek z Chotkova a Vojnina. Synem jeho byl známý purkrabí pražský, na nějž pamatují »Chotkovy sady«.

Následující dva úzké domy č. 433 (12) »Dvě černé hlavy«, a č. 434 (14) »U tří bratří« mají svá jména dle vyobrazení, z nichž prvním jest relief nad vchodem do krámu; druhým obraz nad vchodem. Číslo toto sloulo tak již r. 1411, kdy ho držel soukenník Šimon Čotr.

Vedle čísla 434 jest známý průchodní dům Teyflovský č. 463 (16), známý podjménem T ä u b e l h a u s, čili vlastně Taiflshaus, jenž sahá odtud až do ulice Melantrichovy. (Viz níže H. č. 463.) v »ulici Melantrichově«.

B) U h e l n ý t r h.

(Čísla domů: 414, 415, 416, 424, 425, 512, 513.)

Ze Skořepky přichází se směrem východním na trojhranné náměstí, jemuž se říká »U h e l n ý t r h«. Na tom stávala od nejstarších dob až do devatenáctého století kovárna a bouda uhlířská, v které prodával dřevěné uhlí a smolu »správce

uhelného trhu«, jemuž říkali »uhelný rychtář«. Týž odváděl v 16. století obci čtrnáct kop grošů českých. Uhlí bylo mu přiváženo od uhlířů, kteří je pálili v mlínkách v lesích; a sice přiváželi je třikrát do téhodne. Poněvadž až do 14. století prodáváno bylo uhlí i na nynějším »Kozím náměstí«, říkalo se uhelnému trhu na osadě sv. Havla také »Nový uhelný trh«. Později říkali témuž i »Zelený trh«, nebo i »Zelný trh«, že tu prodávány byly zeleniny a zejména i zelí.

Na Uhlém trhu bývaly i pouliční kuchyňky, při nichž scházeli se všelijací lidé! Jest známo i o dru. Janu Palackém, synu našeho dějepisce, že když rodičové jeho nebyli v Praze, chodil tam pro láci na jídlo, aby si mohl z ušetřeného peníze koupiti — knihy!

Uhlý trh jest částí svatohavelského trhu, o který král Václav I. Staré Město Prahy rozšířil. I vychází se z něho do ulic Perlové, Rytířské, Svatohavelské i Svatomichalské.

2. Vyšedše ze Skořepky, a davše se na levo, spatříme nejdříve číslo 424 (nové 3.), jež sestávalo vlastně ze dvou domů, z nichž starší měl podloubí. Říkalo se o něm »U tří stupňů«, nebo »U tří schůdků«, nebo také »U Fukáčků«. Dle kavárny ale, jež se v domě nacházela, a do které scházivaly se tu obchodující zelenářky na kávu, říkalo se tu také »U sester kafičkových«.

Vedle domu tohoto jsou od r. 1883 školní budovy u sv. Havla a u sv. Jiljí, stojící na místě původních tří domů; a sice č. 425 (n 4.), zvaného »U bílého pštrosa«, nebo »U Pštrosů«; č. 426, zvaného »U Točnických«, jež času svého bylo majetkem mistra Daniela Adama z Veleslavína; a č 427, zvaného »U zlaté podkovy«.

Č. 512 a 513 (n 5), sahající z Uhelného trhu do ulice sv. Michaela, sloulo »U Bílků«, a i »U Konvářů«.) č. 526 (n 6.), zasahající i do sv. Havelské ulice i do Kotců, majetek sklenářské firmy Habichovy, sloulo »U Ptáků« nebo také »U zlatého Kříže«. V domu tomto začal r. 1719 vydávati Karel Rosenmüller noviny »Český Postilion«.

3. Obrátíme-li se na jihovýchodní stranu Uhelného trhu, jsou tam domy:

Č. 414 (n. 9), jež sloulo »U tří per«; před tím »U vlčího hrdla« nebo »U vlčíhrdlů«, že majitelem jeho byl r. 1404 Jan Vlčíhrdlo, jehož potomek, úředník královský v Ungeltě, obdržel titul a erb »ze Všehrd«.

Č. 415 (n. 10), jež sluje »U Trnků«. R. 1407 říkalo se tu »U rukou«, totiž tam na domě namalovaných. R. 1658 koupil dům ten Jan Vilém Trnka z Krčovic, komorník zemských desk.

Nový, velkolepý dům č. 417, stojí při kostele »sv. Martina ve zdi« tak zvaného, že stál při městských hradbách. Kostel slul tak již r. 1187, kdy král Bedřich daroval »Újezd sv. Martina« kapitole vyšehradské. Vystavěním zdí kolem Starého Města rozříznut byl tento újezd na část staroměstskou a část novoměstskou. Proto i pozdější Spálená ulice na Novém Městě patřila ku kostelu sv. Martina. Kostel tento v sličném slohu gothickém vystavěný, památný jest i tím, že zde r. 1414 mistr Jan z Hradce návodem M. Jakoubka ze Stříbra počal udělovati nejsvětější Svátost pod obojí spůsobou. Kostel ten r. 1678 vyhořel a byl pak přestavěn. R. 1718 pochován byl tu slavný sochař Jan Brokoff, na něhož pamatuje

*) Srovnej níže Ch.

pamětní deska zvenčí na kněžišti upevněná. R. 1757 byl zde do rodinné hrobky pohřben primátor městský, V e j v o d a. R. 1784 císař Josef II. kostel zrušil a faru přeložil k nejsv. Trojici na Spálené ulici, odkud řeholníky trinitáry vypudil. Později byly ve zrušeném chrámu tom sklady vlny i dílna zámečnická. Před padetáti lety byl v něm známý Švertáskův obchod s lahůdkami. V novější době byl kostel restaurován a měl se státi museem historických památek husitských. Avšak skutečných shledáno jen asi tolik, jak proslovil zesnulý městský konservator Jan Herain, že se daly snadno srovnati na dva stoly, ježto husité jen božili, ale sami nestavěli, ani nevyráběli ! Kostel byl sice obnoven s velikým nákladem; slouží ale žel Bohu, opět snahám necírkevním.

4. Od této památné budovy odloučen jest uličkou veliký průchodní dům P l a t ý z, mající číslo 416 (n. 11), táhnoucí se od Ferdinandovy třídy čili nyní Národní, až na Uhelný trh.

Dům tento rozhlášen býval před půl stoletím jakožto nejvýnosnější v Praze, ježto prý vynášel každé hodiny čistý dukat; což nyní ale více neplatí, že vystavěny byly zatím jiné, větší paláce a proto i výnosnější.

Jindy v těch místech hleděl vlastní dům do Uhelného trhu; a směrem ku městskému příkopu byly jen dvory a zahrady.

Když otec vlasti Karel IV. rozšířil Staré Město Prahy o Město Nové, a počal v tomto s velikým nákladem budovati krásná stavení ke cti a chvále Boží, počali i mnozí z pánů, z rytířstva i duchovenstva, příkladem tím povzbuzení, stavěti nádherné budovy pro sebe i pro přečetné příchozí i pro cizozemce, do Prahy za dvorem Karlovým se táhnoucí. A tak také F r i d r i c h,

kníže burgundské, maje hojnost zlata a stříbra, s povolením královským rozkázal nejprve z původní kapličky sv. Martina od nedávna teprve ku hradbám staroměstským se tulcí, velikou kapli čili kostel učiniti; a koup v při ní tři domy, kázal tu vystavěti jeden dům veliký, na zdi městské přilehající, při něm vysokou věž, a z domu toho pavlač do té kaple sv. Martina.

R. 1405 byl majitelem domu toho sladovník Jan Bradatý ze Stříbra, a v bouřlivé době po smrti krále Václava IV., purkmistr pražský. I bývaly v domě jeho rozličné učené hádky universitních mistrů. Jan Bradatý padl ve vítězné bitvě Čechů u Ústí nad Labem dne 16. června r. 1426. Od vdovy jeho koupil dům tento bohatý sladovník Václav Holec z Květnice. Po rodu téhož byl majitelem rytíř Melichar Rór z Rórova, jeden z osmi pánů, kteří byli r. 1547 zvoleni ku zřízení odporu proti císaři a králi Ferdinandovi I., začež pak odsouzen byl ku ztrátě cti a statků. Dům jeho stal se potom majetkem měšťanů žateckých.

R. 1586 koupil dům tento Jan Plateys z Plattenšteina, rodilý ve Wittenbergu, jenž byl zprvu písařem nejvyššího kancléře Vratislava z Pernštejna, později radou při dvorské komoře české. R. 1585 povýšen byl od císaře Rudolfa II. na šlechtictví s titulem z Plattenšteinu; r. 1605 přijat byl mezi rytíře, byv před tím císařským rychtářem staroměstským. A po tomto muži má dům tento jméno své posud.

R. 1611 přišel levý břeh vltavský do moci Pasovských, kdežto na Starém Městě bylo vojsko stavovské. I sváděly obě strany časté boje spolu. Jednou k večeru vystřelil svévolně syn Jana Plateyse, sekretáře české kanceláře, z ručnice a po-

ranil vojína stavovského. Poněvadž obyvatelé domu Plateysů byli pro horlivé vyznávání katolické víry v nenávisti u nekatolíků, stal se mezi těmito veliký pokřik. Načež vzbouřenci učinili útok na jich dům, vše vyplenili a nábytek z domu vyházeli i rozbili. Posléze přišedše do sklepů podzemních, v nichž leželo množství piva a ječných várek, uzdravovali se tím až do samé noci; a provodivše opět zvůli svou po libosti své, naposled se rozešli do přibytků svých.

Horlivý katolík Plateys ani násilnostmi od zemských direktorů nedal se pohnouti, aby se proti korunovanému králi svému Ferdinandovi II. postavil; a proto měl býti popraven. Avšak skonal náhlou smrtí a byl pohřben v kostele sv. Jakuba blíže oltáře sv. Antonína.

Nejstarší syn jeho Jan Arnošt, vystudovav v Římě, byl knězem a kanovníkem olomouckým. Pro veliké zásluhy v potírání kacífství byl tam jmenován i biskupem; ale zemřel prvé, nežli mohl úřadu svého nastoupiti, r. 1637. Za něho byl r. 1626 dům rodiny jeho z milosti císařské za »vejsadní vyzdvižen«, čili od daní osvobozen, a dostal svobodnou hospodu. Před léty byla v průjezdu domu Plateyse tabule s nápisem a vyobrazena ruka s mečem na znamení zvláštního práva pánů tohoto domu. Později přenešena byla tabule ta do prvního poschodí. Tento výsadní dům Jan Arnošt Plateys odkázal závětí klášteru augustiniánů bosáků u sv. Václava v Praze.

R. 1673 koupil dům Plateysů hrabě Jan ze Šternberku za 10.000 zl. a v rodině této dům zůstal, až Marie Teresie ze Šternberku r. 1749 provdala se za hraběte z Paaru a z Hartberka. Do doby Šternberků míval dům tento do třídy Ferdinandovy čili nejnověji »Národní«, to-

liko zeď zahradní; hrabě Šternberk ale dal jednou v noci tuto zeď prorazit, a učinil si tu průchod, o nějž měl pak spor s obcí.

V tomto domě bývala při r. 1731 pověstná škola šermířská. Pozdější majitel Jakub Wimmer vystavěl na místě zahrad nové průčelí do třídy Ferdinandovy, nyníjší »Národní«. Od roku 1813 jest Plateys majetkem rodiny rytíře **D a u b k a**.

C) Ulice Perlová a Ovocná.

(Čísla domů: 368 až 371, 412, 413, 953, 1001.)

1. Z Uhelného trhu do Ferdinandovy třídy jest spojení ulicí Perlovou, jež druhdy končila »fortnou ku Panně Marii Sněžné«. Před tím říkalo se tu »U Fortny svatohavelské«, jdouc na ulici Širokou, (nyní Jungmannovou). Původně měli v ulici této domky, a ty se zahrádkami, krejčí, ševci a tkadlci. Teprvé od 16. století usazovaly se tu lepší stavy. V naší době jest to ovšem ulice velice živá, chovajíc v sobě nejvíce krámů se ženskými klobouky i jinými ozdobami.

2. Číslo **412** (n. 1.) po severní straně ulice zvané »dům Spinetský«, sloulo r. 1400, »U tří Klíčů«. Dům tento táhl se původně po celé délce ulice až ku »Fortně za Klíči« a ku příkopu městskému, jenž odděloval Staré Město od Nového, a měl průčelí na Uhelný trh. Domy které tam nyní stojí, vznikly na jeho místě.

Nejstarším majitelem domu tohoto byl Václav Kamaréf z rodu Velflova; v 16. století patřil suknokrajčce Kateřině Tatkové. R. 1628 koupil ho Jan Skála ze Zhoře za 3000 zlatých rýnských.

Do roku 1712 byl majitelem domu toho Jan Spineti, po němž on i jméno své obdržel.

3. Po jižní straně ulice jest číslo 413 (nové 2.), jež má podloubí na Uhelném trhu, a sochu Panny Marie pod stříškou na straně této. R. 1351 byl majitelem jeho konif Maršík; v 16. století sídlili tu řemeslníci; v 17. století Jan Maršálek, a krejčí Jeremiáš a Valentin Šindlerové; v 18. století Jan Pornsheim.

Č. 367 (n. 4) sluje dle nápisu nade dveřmi »U zlaté palmy«. R. 1593 byl majitelem jeho krejčí Valentin Šindler. R. 1656 koupil ho malif Jan Vojtěch Kulík za 200 kop míšeňských.

Dům č. 368 (nové 3.) »U k a m e n n é h l a v y byl r. 1409 majetkem stolaře Hanuše z Hořelic a pak jiných řemeslníků. R. 1535 dům koupil Jindřich z Březovic s chotí svou Dorotou ze Šichovic za 37 a půl kopy grošů českých. V 18. století měli dům ten Antonín Hufnagl, Teresie Reismüllerová a Jan Stein.

Dům č. 369 (n. 5) »U s v. T r o j i c e« patřil v pohnutých dobách husitských Janu Bradatému ze Stříbra, majiteli Platýsu i Podvíní za Libní, a purkmistru pražskému, jenž dne 16. června 1426 padl při slavném vítězství Čechů v bitvě při Ústí nad Labem. V 16. století byl tento dům majetkem řady řemeslníků.

Dům č. 370 (n. 7.) známý »Š a m b o g n o v s k ý« stojí již na místě bývalého příkopu. V 16. století měl ceny i se zahradou 775 kop grošů českých. R. 1628 koupil ho Jan Kašpar Prekl z Proksdorfu a na Křemuci; r. 1653 koupil ho appellační rada Jan Václav Bílek z Bílenberku. Sirotcí téhož prodali ho r. 1673 universitnímu profesoru Janu Kryštofovi S c h a m b o g e n o v i,

známému spisovateli právníckému, od něhož i jméno dostal.

Dům č. 371 (n. 9.) »na rohu u samé fortny« měli v 16. století Martin »od zlatých Křížů« a krejčí Václav Dlask; v 18. století Vít Janovský a Krosserové. Dům tento zasáhá i do ulice Ovocné, čili »28. října«.

4. Číslo 366 (n. 6.) sloulo »Zlatá oháňka«. Ku konci 16. století měl dům Jan Kobys z Bytešky, který ho prodal jakožto spáleniště za 105 kop krejčímu Šindlerovi, jenž ho znova vystavěl a pak za 450 kop prodal.

Číslo 365 (nové 10), část to domu »U Lemonů«, sloulo starším jménem »U Fortny«, která tu bývala v ulici, jmenované »Proti Marii Sněžné«. V 17. století patřilo to číslo Melicharu Steinhartovi z Kynheidu, jemuž bylo roku 1621 zabaveno a prodáno za 4000 kop grošů českých. R. 1641 koupil je Vojtěch Had z Proseče, jenž obdržel později přídomek z Persteina«, a dal ulici této jméno. Býval to dům právovárečný se zahradou, a byl známou hospodou.

Při bourání staršího domu toho r. 1865 byla tu nalezena kašna, zrobená ze samých náhrobních kamenů, jež s nápisy i s prací sochařskou obráceny byly dovnitř. Jeden kámen byl z roku 1599 s nápisem českým a s postavou ženskou. Kameny ty dány byly do musea. Pocházely z památného kostela Božího Těla, jenž býval na nynějším Karlovu náměstí, proti kostelu sv. Ignacia. Císař Karel IV. kázal při něm ukazovati posvátné památky, jež byl v cizích zemích shromáždil a do Prahy přivezl; císař Josef II. kázal r. 1784 svatyni tuto jakožto »zbytečnou« zrušiti, a pak byla měšťanu Václavu Liebrovi za 902 zlaté prodána. R. 1791 byla pak vandalsky roz-

bourána, tak že po ní nezůstalo tu ani památky. Jeden oltářní kámen z ní, z červeného mramoru, nachází se před hostincem, blíže kostela na Pankráci, a slouží za stůl nálevní!

5. Z ulice Perlové vycházejíce, máme po levé ruce »ulici Ovocnou«, při jejímž konci u Svatováclavského náměstí sedávaly ovocnářky. Do farnosti sv. Havla patří v ulice té toliko dva novější domy s čísly 953 (nové 3) a 1001 (n. 5) V nejnovější době nazvána ulice tato dle počátku české republiky »Ulice 28. října«.

D) Rytířská ulice.

(Čísła domů: 405—411; 962—967).

1. Od Uhelného trhu táhne se směrem severovýchodním široká ulice, vedoucí k Ovocnému trhu, jež sluje nyní »Rytířská ulice«. Druhdy nazývána byla »Vaječný trh«. Jest to část bývalého »Nového čili také Svatováclavského« tržiště, jež založil teprve král Václav I. podle starší již části Starého Města*) asi r. 1232.

Rytířskou nazvána ulice tato na památku rytířských slavností, jež zde konávány byly. Tak dne 2. června 1297 při korunovaci krále Václava II., jež konána byla s velikou okázalostí, překonávajíc svou nádherou všeliké podobné slavnosti u nás i v zemích sousedních, teklo na tomto »Novém trhu« víno ze studně, kdežto hody samotné konány byly na královské louce na levém břehu Vltavy, v místech blíže nynějšího města Smíchova. A dne 2. září 1347 po korunovaci Karla IV. a choti jeho Blanky, kterou vykonal u sv. Víta nový arcibiskup, Arnošt z Pardubic, odjel

*) Viz svrchu II. A.

král i se všemi hosty svými, mezi nimiž bylo deset vévodů a pět biskupů, z Hradčan na toto tehdy prostranné tržiště, a tu konána byla královská hostina ve zvláště vystavěné dřevěné a krásné budově, vnitř i zevnitř potažené drahými sukny, hedvábím i zlatem protkanými. Králi i královně posluhovali při stole zemští pánové, sedíce na vystrojených koních. Při tom obveselovaly shromáždění hlučné hry rytířské i jiné různé radovánky. Ba v místech těchto konány bývaly dle starých letopisů rytířské zápasy čili turnaje ještě ve věku osmnáctém

Po východní straně Rytířské ulice, které se říkalo vůbec »za Kotci postříhačskými«, nebo »proti Kotcům«, zachoval se starý ráz její pouze u tří domů, jež mají posud »podloubí«. Jindy byla tu loubí vesměs plná krámků, a hluku i ruchu bylo tu po celý den. Sice jsou tu prodavačky různého zboží i pokrmů až posud; ale tak, jak bývalo po dobu, pokud tu ještě vesměs podloubí bylo, není více!

2. O bývalém tu životě vypravuje náš K'ajetán Tyl takto: »Okolo i vnitř podloubí panuje od ranních hodin veliký, hlučný život. Tu se smlouvá a prodává, volá, vadí a prosí směšná nejrozmanitějších postav: Vykrmená drůbežnice a hubené selky; řemeslnice v klobouku a úřednice v prostém čepečku; mladí hospodští a staří hospodáři; chátka obojího pohlaví; toulaví, prodavači i žebráci. To se míhá, dere, tlačí řadami rozestavených nůší, krosen a trakařů se živou i mrtvou drůbeží, s vejci, tvarohem a máslem.«

»Zvláštní a stálé denní figury v tomto strakatém množství jsou tak nazvané pečenáčky nebo polívkáčky — ženy to veliké důležitosti;

neboť vedou péči o žaludek nejen všech prodavačů v tomto okolí: nýbrž poskytují také úlevu hladovým, jižto přicházejí z končin vzdálených. Avšak jméno pečenářky či po pražsku prátlářky (od německého Braten, pečeně), není pro tyto ženy dosti významné, úkolu jich jaksi důstojné, tím méně název polévkářky! Žádné z nich nepodává totiž úplného obrazu jejich živnosti. Ta tu má v ohromném odrátovaném hrnci polévku s nudlemi; ta tam se pyšní pekáčem, na tomto má nakrájené vepřoviny, ob den má také zajíce nebo husu; jiná tu sedí s mísou hráchu, lojem omaštěného a s kuthanem bramborů; jiná vykládá smažené nožičky, osrdí, odpadky rozličného masa s hnědozelenou omáčkou; jiná zve k ošatce vdolků s povidly a syrečkem. Jinde viděti lze v hrncích jakousi temně zažloutlou tekutinu, kterou prodavačka na svou čest »dobrým kafem« nazývá, a za dva krejcarey nebo za groš nalévá do hrnčků. Kdo se u těchto kuchyní na ulici ještě nezastavil, neví, jak člověk vypadá, když mu něco jak náleží, chutná!

Tak bývalo ještě před padesáti lety, zejména pokud v těch místech nebyla vystavěna velkolepá, moderní tržnice městská.

3. O jedné takové ženě, jež měla na podloubí tohoto kdysi »Vaječného trhu« malý krámk, a sloula »paní Madlenka«, vypravuje se následující: Jednou koupila od hokyně z Jílového, kde bývaly zlaté doly, kůfata; a když je kuchala, našla v nich i zlatý písek, jež ona byla s potravou zároveň sezobala. Paní Madlenka prodala pak ten zlatý písek známému zlatníkovi. Od té doby potom kupovala od oné venkovanky z Jílové všechna kůfata, a dobře jí za ně platila. Tak to trvalo po více let, v nichž paní Madlenka stala

se bohatou majitelkou domu, ale spolu i pyšnou a lakotnou. V domě jejím nedostal žebrák almužny.

I šla jednou po kamenném mostě a tam sedící starý žebrák poprosil ji za Boží almužničku. Když ale ona ho hrubě odmítla, předpověděl jí žebrák, že ona sama bude ku stáru žebračkou. »Já že budu žebračkou?« osopila se na žebráka paní Madlenka; »jako tento prsten, který hodím do Vltavy, nikdy více ke mně se nevrátí, tak ani bohatství mé mne neopustí.« I vhodila skutečně zlatý prsten do řeky. Ale o nejbližších vánocích našla kuchařka její zahozený prsten v koupené rybě!

Paní Madlenka zbledla a hrozně se lekla, až i leknutím těžce onemocněla. I dána jest do nemocnice. Zatím dům její vyhořel do základů a ona pozbyla veškerého majetku. Posléze sedávala, žebrajíc na mostě na témže místě, kde jednou bezlítostně žebráka odbyla, jenž jí byl pak ponížení její předpověděl.

4. Vedle nárožního domu do Perlové ulice, jenž má číslo 412 (nové 2), začínají domy s podloubím, jež mají vesměs značnou bloubku.

Č. 411 (n. 4) sloulo »U Machtů« a »U Panny Marie«; r. 1416 »U bab«. Nejstarším majitelem téhož byl r. 1404 Petr Drobnice. V 16. století drželi ho Zárubové z Hustiřan, pak Štampachové ze Štampachu. Roku 1611 koupil ho Abraham Anděl z Engelsperku, jenž roku 1622 vyšel pro víru ze země, dům prodav Vojtěchu Hadovi z Proseče. Roku 1656 byl tu majitelem JUDr. Matěj Macht.

Číslo domu 410 (n. 6) sloulo »Bílý Orel« nebo »U Vokřínů«; v 15. století »U mísy«. Roku 1406 patřil dům ten opatu Skalickému; roku 1411 Zikmundovi z Jihlavy, jenž byl správ-

cem Uhelného trhu (»Judex carbonum«). Roku 1429 držel ho krejčí Tomáš Okřín. Za vzpoury roku 1618 měl dům Melichar Steinhart, jenž měl také tři vinice za Koňskou branou a jednu za branou Újezdskou. Roku 1651 koupil dům ten sochař Jan Jiří Pendl čili Bendl za 800 kop míšeňských. Týž zhotovil sochu sv. Václava na sloupu u mostecké věže, která nyní stojí po straně epistolní při křížovnickém kostele sv. Františka; i také socha Panny Marie na náměstí byla jeho dílem.

Číslo domu 409 (nové 8), zvaného »Plzeňský dům« čili dům »U Plzeňské Matky Boží«, měl v 15. století Svach ze Slivence, uhlíř. Roku 1631 koupila ho obec plzeňská za 1100 kop míšeňských.

5. Vedle domu tohoto jest palác městské tržnice, stojící na místě čtyř domů starých s podloubími. Z těch

Číslo 408 (n. 8), »U tří zlatých korun«, velice prostranná budova, z největších na Starém Městě, patřilo roku 1409 Petru Kamenci z Landškrouna. Roku 1771 narodil se v něm vynálezce kamenotisku Alois Sennfelder, jenž zemřel v Mnichově roku 1834. Pamětní deska na něho a bronzový medaillon s domu jsou nyní umístěny v průjezdě tržnice.

Číslo 407, »U černého kohouta«, držel roku 1404 zlatník Nanek. Před domem tím, jenž vystřídal mnoho majetníků, měl malíř Karel Škréta roku 1673 v noci souboj s nizozemským malířem Ondřejem Pierrem, jež zabil. Na to utekl se do kláštera na Zderaze. Strop z domu tohoto i znak domovní uschovány jsou v městském museu.

Zajímavou jest příčina, pro kterou domu tomu říkali »U černého kohouta«. Bydlel v něm totiž v 18. století bohatý pán, o němž říkali, že jest kouzelníkem, a že si ho jednou odnese čert. Ob čas bylo viděti vyzáblého pána v černém oděvu, jenž přicházel bohatého pána toho navštívit; a z toho asi se tak soudilo na nedovolené styky jeho. Jednou ztratilo se tomu panu domácímu stříbrné náčiní, a nebylo ani stopy po zloději. Poněvadž ale všecko v domě bývalo vždy dobře uzavřeno, usoudilo se, že zlodějem mohl býti tolko člověk domácí. Tajemný navštěvovatel majiteli domu poradil, kterak zloděje vypátrati. Na základu té rady pozval pan domácí všechny obyvatele domu svého na pátek večer. V pokoji, kde se sezvaní sešli, stál stůl, černým sukrem přikrytý, a uprostřed na stole ležel černý kohout. Neznámý prohlásil, že nyní zloděje vypátrá. I poručil, aby jeden každý z přítomných po řadě přistoupil ke stolu a kohouta pohladil, ten že zloděje prozradí, jakmile on se ho dotkne. Když pak byli všichni stůl obešli a kohouta pohladili, nařídil neznámý, aby všichni pozdvihli rukou svých proti světlu. Když se tak stalo, zahřměl pán na mladého sluhu: »Ty jsi stříbro ukradl!« A sluha ohromený skutečně pak ihned ku krádeži se přiznal. Kohout byl totiž posypán sazemi. Nevinní směle ho pohladili, a měli pak ruce černé; vinník však bál se na kohouta sáhnouti, a tak byl vyzrazen, že neměl ruku začerněnou.

Onen pán vyzáblý, jenž bohatého domácího navštěvoval, byl kouzelník, zvaný Filadelfia,

6 Číslo 406 (nové 14) byl dům »U Harantů«, nebo »U sv. Šebestiana«, nebo »U Prunarů«; a od r. 1452 dle obrazu na domě

»U beránka«. Nejstarším majetníkem jeho byl roku 1404 Mikšík, písař zemských desk; pak Václav Motyka. V 17. století byla majitelkou jeho Kateřina Kutnauerová ze Sonnenšteina, vdova po Janu Kutnauerovi, pro vzpuru oběšeném r. 1621 z okna radnice staroměstské. Dům tento, roku 1761 po vpádu francouzském zpuštěný, koupil řád Milosrdných bratří.

Číslo domu 405 sloulo již v 15. století »U zlaté« nebo »U stříbrné hvězdy«. Roku 1357 byl jeho majitelem Menhart Vigolais; roku 1483 konšel Tomášek, jenž se posmíval těm »pod obojí«, a potom brzy zemřel; což vykládáno mu bylo za trest od Boha. Roku 1599 koupila dům tento obec, aby šenk v domě tom neškodil její šenku v sousední rychtě. Roku 1604 koupil dům Eustach Betengl z Neyenperka. Z rodu toho Kryštof Betengl byl r. 1631 pro vzpuru odsouzen ku ztrátě všeho jmění, k němuž patřila i panství Rychnov a Borohrádek, a zde tři domy; mimo tohoto domu totiž ještě nárožní dům nad Můstkem po pravé ruce, a druhý nově vystavěný.

Roku 1792 koupil tento právovarečný dům Leopold Seelinger. Znamení domovní staré té budovy chováno jest v městském museu.

Vypravuje se, že roku 1749 produkoval se v domě tomto ve velikém sále Ardacz z Jerusalema s jakýmsi automatem »čínským«, »jenž na veškeré otázky a řeči případnou odpověď dávati uměl«. I hrnuli se tam lidé mladí i staří. Když ale jakási hraběnka, které byl automat prorokoval, že se její manžel vrátí z vojny zdráv, se ho otázala, zdali prorokuje z moci Boží nebo za pomoci ďábla: dům se náhle silnou ranou otřásl, a prorok zmizel.

Na místě domů 405 až 408 jest tedy moderní tržnice, vystavěná mezi roky 1893 až 1896. dle plánů profesora Jindřicha Fialky, nákladem polovice milionů zlatých. V průjezdě jejím jest již vzpomenutá deska ze staršího domu číslo 408; malby jsou od mistra Bartoňka. V poschodích tržnice jsou kanceláře její, pak i kanceláře úřadů berních i elektrotechnických, a konečně i výzkumná stanice pro zkoumání vod a potravin.

Proti tržnici v ulici Rytířské jsou domy žádnou zvláštností nevynikající, i bez názvů. Jsou to čísla 967 až 963. Číslo 962 sluje ale také s Udvou červených lvů.*)

E) Na Můstku.

(Číslo domu: 378—388; 404.)

1. Pokračujíce ulicí Rytířskou směrem severním, přicházíme k velmi živé ulici, jež od ulice Rytířské odbočuje na pravo, a vede k náměstí Svatováclavskému. Jest to ulice zvaná »Na Můstku«. Jindy říkalo se jí »Ulice k mostku«, nebo »Po mostě«, poněvadž v těchto místech býval skutečný most, vedoucí přes příkop, kterým obehnáno bylo Staré město Prahy.

Před příkopem tím pak byla, při samé nynější »Ulici Provaznické«, mezi čísly 380 až 387 jedna ze třinácti staroměstských bran, zvaná »brána Svatohavelská«, nad kterouž jakož i nad ostatními branami vypínala se vysoká věž na obranu. Roku 1463 byla brána tato přestavována, a sloula proto i »Nová brána«. Ještě roku 1817 bylo ji lze viděti.

*) Srov. níže 9.

V příkopu byla strouha, kterou tekla voda i dešťová i ze řeky. Když voda v řece vystoupila, tekla touto strouhou kolem celých hradeb staroměstských, vstupujíc do ní nad Prahou v místech asi nynějšího Národního divadla, a vystupujíc z ní pod Prahou v místech asi při zakončení Eliščiny, nyní »Revoluční« třída, a tamního visacího železného mostu. V čas potřeby mohl se tento příkop velmi snadno naplniti vodou, z řeky přítékající. Býval hluboký, s obojí strany zděmi ohranzený. Když se později od Karla IV. založené Nové Město, v polokruhu kolem Starého Města rozložené, se Starým Městem sloučilo, byl příkop ten poněnáhu zanedbáván i zasypán. A právě »U Můstku«, kde nyní jest nejživěji, zdržovati se počaly »znamenitá bláta a nefesti« z vyhazovaných sem různých věcí nečistých.

V dobách husitských staly se, dle vypravování kronikáře Hajka z Libočan, různé půtky mezi staroměstskými a novoměstskými měšťany, v kterých Novoměstští položivše houfnice a tarasnice na krchově Panny Marie Sněžné, stříleli do města Starého. Staroměstští pak vzali veliké dělo, a vytahše je na věž, vysokou i širokou, jež byla při »Staré rychtě«, odtud stříleli na Novoměstské, a sestřelili jim věž, velmi vysokou a výborným dílem sdělanou, v které visel veliký zvon, nákladem císaře Karla ulitý, a »Karel« nazývaný.

2. Roh ulice Rytířské a ulice »Na můstku« tvoří »Stará rychta«, mající číslo 404 (nové 18 a 2). Jest to rozsáhlá budova, jež mívala mohutnou věž, a zdi pomalované sgraffity, představujícími boje křesťanů s pohany za doby Drahoříry, matky sv. Václava. Sgraffity ty byly ale roku 1782 při obnově domu zabileny. Ve sklepích byly tu dle zprávy z roku 1817 železné kruhy,

řetězy i klády z bývalého zdejšího žaláře. U vchodu do rychty býval latinský nápis oznamující, že dům tento r. 1588 dal senát staroměstský opravit pro potomstvo.

Když roku 1230 vyloučeno bylo Staré Město z moci úřadů hradeckých, byl správcem jeho rychtář, jenž za pomoci konšelů a starších v obci záležitosti města řídil. Týž míval rychtu najatou za úřadovnu svou. Ve 14. století měl v místech těchto dům rychtář Bořita, syn Děpoldův, jenž byl také majitelem statku Chvala, a přítelem arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi. Roku 1360 koupil dům ten Dětfich, biskup Mindenský, a daroval ho bratru svému; proto říkáno tu také »dům Mindenských«. Domem rychtářovým sluje teprve od roku 1404. Když pak se tu úřadovati přestalo, nazýván dům »starou rychtou«, a šatlava v něm »starou šatlavou«.

Roku 1558 byla rychta přestavěna, a při ní upravena byla zmíněná vysoká věž, ve které zřízeno bylo vězení. V 16. století bývala rychta výsadním místem na prodej plátna a vín přespolečných. Byl tam ustanoven zvláštní měřič plátna, nítí a příze, jenž měl všechno zboží přivezené zvláště zaznamenati, a ve velkém mazhauzu nebo v okolí jeho, po zapravení případných poplatků, ku prodeji přikázati. Pro přespolečná vína povolil tu císař Ferdinand I. roku 1562 zřízení obecního sklepu, aby v něm »vína v cizích zemích vyrostlá a vzácná pro potřebu chována byla«. Šenk těch vín pronajat býval, příkladně smlouvou z roku 1614 Janu Petráčkovi z Volkensteina, za zvláštních podmínek, a pod dozorem přísežného měřiče.

Později bývala rychta pronajímána ve všech svých místnostech i se všemi požitky, jež vynášela, a tak i pro čas jarmarků i kromě nich. Tak roku 1689 za 1800 zlatých. Koncem 17. století bývala ve staré rychtě představení kočujících společností divadelních; roku 1715 měl tu společnost provozolezců a gymnastiků principál Zelvas.

Roku 1848 byla ve staré rychtě účtárna měst pražských. Později měl tu místnosti své pěvecký spolek »Hlahol«. Nyní jest tu vrchní ředitelství chudinství a referát humanitní.

Za císaře Josefa II. roku 1784 zrušeny byly úřady rychtářů i jiných úřadů městských úplně; a města pražská spojena byla v jednu obec, »hlavní město Praha«, jež má úřadovny v nynějších radnicích, ve staré i nové.

3. Za starou rychtou jest číslo 382 (nové 4) dle reliefu v rohu zvané »U Samuela« čili »U Isaka«. Jest to skrovný dům bez dvora, z části vyčnívající do ulice. Nejstarším jeho majitelem byl roku 1363 Mikuláš Mnich, čili bratr z Teplé.

Číslo 381 (nové 6) sloulo »U dvou bílých holubic«, a označováno bývalo druhdy jakožto »dům u brány, kudy se jde na Koňské náměstí, v pravo«. Později r. 1594 tu říkali »U černého rejthara« i »U Holubů« po majiteli Antonínu Holubovi. V 18. století měla dům ten rodina Casati, z níž Pavel povýšen byl r. 1774 na šlechtictví.

Číslo 380 (nové 8) sloulo »Zlatá loď«, druhdy »U Pihavých« po mydláři Matouši Pihavém. V těch místech byly prvé vedle mostu domky tři, z nichž jeden měl uzdař Henrich. Když týž s jinými Němci z města utekl, koupil

ho od obce Jan Smolař. Ve vedlejším domku, zvaném »Na pŕíkopě«, usadil se roku 1429 holič Ondřej; v třetím švec Bartoloměj.

Číslo domů 378 a 379 (nové 10) jsou nyní spojena v jedno, tvořící nároží při Ovocné ulici a proti Svatováclavskému náměstí. Sluje »Veliký Kryštof« nebo »Veliký úl« dle relietu ve svém štítu. V 17. století měl ty domy Eustach Betengel z Nayenperku, pán na Rychnové a Borohrádku, jenž byl roku 1604 koupil též veliký dům č. 405 v Rytířské ulici a č. 377 v Ovocné ulici; roku pak 1614 tvrz a ves Chvaly. Dům č. 378 zdédila po synu Betenglovu Janovi novoměstská kollej Jesuitů; roku 1660 ho koupil Martin Hendrich z Paradisu za 2600 zlatých rýnských.

Číslo 388 (n. 3) tvoří protější roh, a sloulo »U zlatého jednorozce«, jenž jest i na nynějším novém domě vyobrazen. Při přestavbě musel nový tento dům ustoupiti do zadu, aby ulice mohla rozšířena býti, podobně jako stalo se i s domem č. 387 (n. 9) zvaném »U kasírů«. Na této straně brány býval v 15. století kovář, pak měšečník, potom hřebenář.

Na druhém rohu ulice Provaznické stojí starobylý dům č. 386 (n. 7 a 11), zvaný »Modrý koník«, obklopený větším domem č. 385 (n. 5), jenž se nazývá »U města Moskvy«. Čís. 386 patřilo roku 1419 zámečníkovi Hanuši Dreigetovi. Když však s Němci z Prahy utekl, koupil ho od obce zámečník Mikuláš ze Slaného; po něm byl tu švec. Roku 1520 slul ten dům »Na zámku«.

Číslo 384 (nové 3), druhdy »U zlatého kříže« nebo dle znaku na domě »U zlaté lopaty« nazývaný, nemá dvoru, jsa přistavěn ku většému domu č. 403 (n. 22) v Rytířské ulici, od něhož byl oddělen roku 1417. V 15. století

držel ho švec Oštrálek, pak tůlař čili hotovitel toulců.

Číslo 383 (nové 1 a 20) jest nárožní dům, vzniklý též odprodejem od velikého sousedního domu č. 403, a slul »U zlatého jelena«. R. 1415 koupila ho Anna Zavadová, provdávši se za Prokopa Žateckého. Ten po ní pak dědil i dům i jméno její Závada. Pod jménem Závada byl roku 1420 členem poselstva, jež odešlo ku králi polskému, nabídnout mu korunu českou.

Roku 1713 byl tu v době moru zařízen lazaret, a ku konci roku toho století byla tu lékárna, jako bylo již i r. 1422.

F) Na Příkopech a Provaznická ulička.

(Čísla domů: 385; 390–393; 396–398; 999)

1. Elegantní ulice, jež nyní sluje »Na Příkopech«, nazývá se tak proto, že tudy, na rozhraní města Starého a Nového, táhl se skutečně příkop podle hradby, vedené od mostu v nynější ulici Revoluční (Eliščině) až k Národnímu divadlu, a tak od doby, kdy král Václav I. po roce 1235 Staré Město obehnal mohutnou zubovitou hradbou. Když bylo od Karla IV. v polokruhu kolem Starého Města založeno Město Nové, hradba staroměstská pozbyla ovšem své důležitosti proti nepříteli zevnějšmu, ale bývala za to jevištěm různých půtek mezi měšťany z obou těchto měst, než spolu spojeny byly v celek jeden.

Příkop tento býval k malé cti měst obou; nebo sypaný bývaly do něho smetí i rumy a rozličné nečistoty, takže na některých místech i lávka přes příkop ten stala se zbytečnou. A mimo to skrývala se tu v nahromaděných spoustách i rozličná luza, tak že tu bývalo v noci nebezpečno.

Přetržen byl tento příkop u východu z nynější ulice Havlířské, kde byla ve zdi hradební prolomena fortna, a před fortanou byl zasypán. Také z nynější ulice »Na Můstku«, jež byla branou uzavřena, vycházelo se přes příkop po mostě, při němž stály při sobě tři domky směrem k ulici Ovocné. Na protější pak straně příkopu, při straně novoměstské, stála proti hradbám dlouhá řada domů rozmanité výstavnosti. K doplnění obrazu o příkopu tom sluší ještě dodat, že na zdi staroměstské byl do příkopu záchod vedle záchodu!

Roku 1760 byl tento příkop zasypán a zarovnan, načež vysázeny byly na náspu tom lípy, a říkalo se tu pak »V alejích«. Když pak ale roku 1780 zasypán a vysázen byl i příkop v nynější třídě Ferdinandově čili „Národní“ a tu se říkalo »V nových alejích«, nazývána ona starší část »Aleje staré«, a bývaly tu pak hlavní procházky měšťanů.

2. Když jsme vyšli z Můstku, byl po levé straně domek s číslem 389, jenž patřil Anně Grohmannové, a nazýván byl »U bílého berránka«. Týž táhl se od Příkopů až do ulice Provaznické, jakož i následující domy až k ulici Havlířské. Po smrti majitelky čísla 389 postaven byl na místě jeho veliký moderní dům, ale málo vzhledný.

Ku farnosti sv. Havla patří za číslem 389 číslo 390 (n. 5), zvané »U žáby v kaluži«, nebo »V močále«, že tu taková neřest bývala; dále číslo 391 (n. 7), zvané »U tří andělů«; číslo 392 (n. 9), úzký domek, zvaný »U bílé koule«; a rovněž úzký domek číslo 393 (n. 11), zvaný »U zlatého jelínka«, nebo také »U Čížků«.

Roku 1608 byl tu starý dům vypálen a spáleniště to koupil Pavel Čížek za 100 kop grošů. Do domu tohoto jest vchod toliko z ulice Provaznické.

Dále patří do osady sv. Havla na Příkopech již jen novější dům s číslem 999 (n. 21).

3. Vykročíme-li z Příkopů do ulice Havířské, máme po levé straně úzkou uličku Provaznickou, jež spojuje ulici »Na Můstku« s ulicí Havířskou. V uličce Provaznické jsou všechny domy hlavně zadními částkami domů na Příkopě a domů v ulici Rytířské; a jen menšími částkami domů na Můstku a v ulici Havířské.

Pokud nebylo ještě Nového Města, bývalo tu blíže hradeb staroměstských ještě prázdné místo přede zdí městskou, vhodné ku provozování řemesla provaznického. Když pak později postaveny tu byly domy, obdržela ulice mezi nimi učiněná jméno ulice Provaznické. Ve století 15. až do 17. říkali tu také »V Žabovřeskách«, poněvadž se sem ozývaly vřesky žab z blízkého hradního příkopu.

Pojmenování toto souvisí také s pojmenováním domu čísla 390 na Příkopě, kde se říkalo také »U žáby v kaluži«.

Známým jest v ulici Provaznické číslo 385 (n. 3), zvané »Restaurace u Moskvy«.

4. Jméno »Ulice Havířská« vzniklo odtud, že při r. 1399 měl tu nárožní dům č. 580 (n. 2) znamenitý měšťan jménem Hanuš Havíř, jenž byl tehdy konšelem, když se král Václav IV. vrátil z vězení ve Vídni na Vyšehrad. Načež ještě s jinými konšely ztratil hlavu. Dům jeho stal se pak pustým, až ho král Václav dal zcela zbořiti,

tudy fortnu do zdi městské udělati, příkop před ní zasypati a srovnati. Proto říkalo se tu také »U průlomů« nebo »V domě prolo-meném«.

S domem tímto sousedí číslo 398 (n. 2), jež nazýváno bylo »U havíře«, v 15. století pak »U tří klobouků«. Dům tento patřil tehdy rodině Klobouků, z nichž Jan Klobouk byl roku 1483 purkmistrem. Týž byl při vzbouření obce proti konšelům dne 27. září napřed zle ztýrán, a pak na rynku veřejně stat. Než ale mistr kat Mates dilo své na něm vykonal, napřed se mu dvorně poklonil! Figurka havíře jest na domě v rohu proti divadlu, v ulici Rytířské,

Číslo domu 394 a 395 mají do ulice Havířské číslo nové 6, do ulice Provaznické číslo nové 14, a na Příkopy č. 13.

S číslem 398 sousedí čísla 396 a 397, jež jsou rovněž v těchto ulicích spojena, majíce nová čísla do ulice Havířské nové 4, do ulice Provaznické nové 13, a na rohu ulice Provaznické nápis pod figurkami maľovanými »Zde slove od starodávna u Sedláků«; tak na památku, že číslo 397 patřilo po bitvě bělohorské Anně Hajkové od Sedláků. Čísla 396 a 397 mívaly chlévy a stodoly u Příkopů ještě při roku 1405.

Avšak opustivše ulici Provaznickou a došedše konce ulice Havířské, přicházíme opět k ulici Rytířské,*), a sice ku části její, jež se táhne odtud zpět k Můstku. Jsou to bývalý

*) Srovnej výše D.

G) Masný trh a Kotce.

(Číslo domů: 399; 400—403; 528; 530—536
539—541; 962—967; 1023.)

1. Jsme v místech proti Stavovskému divadlu, kde ondy říkali »Masný trh« čili také »F r a i m a r k (t)«. Jméno to vzniklo odtud, že roku 1376 nařídil císař Karel IV., aby tu každý mohl i mimo řeznické krámy svobodně prodávati každou sobotu maso. Krámky tohoto sobotního masného trhu táhly se od čísla 576 (na Ovecném trhu nové č. 10) až ke kostelu sv. Havla. Mimo to byly tu i trh slanečků čili rybní; kotce chlebové; a sedávaly tu také svěčnice Boudy masné byly odtud odklizeny teprve r. 1739.

Také tu říkali »Husí trh«, že tu stávaly vozy s husami, z kraje sem před nedělí dováženými; anebo také »Náměstí školní« (ludi forum), protože tu bylo vždy vídati mnoho studentů, přicházejících tudy do tří kolejí, anebo odcházejících z nich.

2. Jest tu číslo 399, jež má číslo do Rytířské ulice (nové 30), do ulice Provaznické (nové 11), a znak opadané stříbrné růže; pročez i »U stříbrné růže« sluje již roku 1486. Roku 1445 byl dům tento prodán za 48 kop grošů. R. 1491 koupil ho týnský farář Jíra ještě s několika přáteli ze sbírek pro biskupa Augustina Sanktuarijského, jenž světval kněze utrakvistům čili kališníkům.

Číslo 400 (nové 28, do Provaznické ulice číslo 9 nové), patřící rodině Zdekauerů, nazýváno »U zlatého okouna«; roku 1419 »U černého orla«. Roku 1405 patřil dům tento Janu, lékaři krále Václava IV. Roku 1610 prodán byl za 1250 kop grošů.

Číslo 401 (nové 26, do ulice Provaznické n. 7) sloulo »U t o b o l k y«; r. 1460 »U T a š k ů«. V 16. století patřil dům tento Hrobčickým z Hrobčic, z nichž poslední Jan Jáchym byl kanovníkem u sv. Víta, a zemřel r. 1778. R. 1781 koupil dům tento od hraběte Jana ze Šternberku radní František Fischer, jenž zachránil staroměstský orloj, když měl býti prodán — do starého železa!

Číslo 402 (n. 24, do ulice Provaznické n. 5) má na sobě znakem zlaté kolo. Proto sloulo již roku 1429 »U zlatého kola«; roku pak 1517 »U p ů l k o l a«. Roku 1480 byl majitelem tohoto domu Martin, purkmistr a horlivý přívrženec utrakvistů. Za to byl s jinými v Kutné Hoře zrádně jat, pak na Křivoklátu vězněn, a později vypovězen. Avšak po nějakém čase se vrátil, a byl roku 1484 i konšelem. Roku 1591 vyženil dům tento Albrecht Haberveš!, jemuž se tu narodil syn Bedřich, osobní lékař zimního krále Bedřicha a spisovatel.

3. Vedle nárožního domu do ulice na Můstku číslo 383 jest rozsáhlejší dům ještě v ulici Rytířské, mající číslo 403 (nové 22) se širokou pěti-patrovou věží, jejíž poslední tři poschodí přístupna jsou ale toliko z půdy domu a nejsou obydlena. Říkalo se tam »N a z á m k u«, nebo také »M o d r ý s l o u p«. V zadní části domu tohoto, do ulice Provaznické (číslo nové 22) býval pivovar.

Roku 1409 zabil bakalář Henzlín Gundacker jakéhosi jinocha, a choval si hlavu jeho u sebe v nádobě, jež byla tu nalezena. Byl za to po čtyřech dnech sťat. Roku 1424 patřil dům tento Jírovi z Domažlic, pročež i »D o m a ž l i c k ý m« se nazýval.

4. Po celé západní straně ulice Rytířské rozkládá se ona část Starého Města, kterou byl král Václav I. k němu připojil, a jež obsahuje prostranství od Uhelného trhu až k ulici Celetné, na němž nachází se nyní stavovské divadlo, klášterjs kostelem sv. Havla, a řada domů, zvaných v K o t c í c h. Jest to bývalé sídlo německých osadníků, a později hlavní tepna života pražského, jenž po vystavění tu divadla přestěhoval se na Přškopy, na náměstí Svatováclavské a do třídy Ferdinandovy.

5. Divadlo německé č. d. 540 jest v místech, kde bývalo ondy tržiště mlýnských kamenů. Zřízeno bylo v letech 1781 až 1783 nákladem asi 100 000 zlatých od putkrabího hraběte Nosticze Rienecka. Roku 1799 bylo odkoupeno od stavů českých, a odtud nazýváno divadlem stavovským. Roku 1890 byla budova ta po osudném vyhoření divadla na Okružní třídě ve Vídni pro bezpečnost diváků opatřena zvenčí pavlačemi.

Divadlo toto zastihuje slavnou památku otce vlasti Karla IV. — Karolinum čili kollej Karlovu, budovu universitní.

5. Universita pražská č. d. 541 založena byla roku 1348 a roku 1360 ve svém zřízení dovršena tak, že profesori i studenti tvořili pro sebe jakousi samostatnou obec. První kollegium jich bylo r. 1366 v domě žida Lazara za kostelem sv. Mikuláše na Starém Městě. Roku 1383 král Václav dům židův vyměnil za dům peněžníka Johna Rotleva, ten nádherně přestavěl, věžemi opatřil a daroval ústavu otce svého Karla, Karolinum ho nazvav. Na budově byl překrásný arkýř posud zachovaný, a v něm mešní kaple. R. 1881

byl arkýř od stavitele velechrámu Josefa Mockra opraven.

Tu bydlívalo původně 12 profesorů, z nichž každý měl jeden pokojík s komorou, a jídelnu měli společnou. Mimo to byly tu učebny, a v jednom dvoře i vězení pro provinilé studenty, jemuž »k ů r n í k« říkali.

Kollej tato stala se pak místem nejen nejvyššího učení, ale i různých závažných hádek i rozhodnutí, z historie známých. Když Němci za dob mistra Jana Husa nemohli nadvlády v Praze udržeti, vystěhovalo se jich z Prahy mistrů, bakalářů i studentů prý až na 5000. Roku 1654 byla universita Karlova s vysokým učením císaře Ferdinanda II. sloučena, a sluje od té doby Karlo-Ferdinandská.

6. Po západní straně divadla i Karolina, oddělený ulicí Železnou, jest bývalý klášter Karmelitánů s kostelem sv. Havla, č. d. 539. Na západ od těchto budov úzkou i krátkou uličkou od nich oddělena jest nádherná budova městské spořitelny č. d. 536.

7. Proti paláci městské spořitelny, opět dále na západ, oddělená od téže ulicí Melantrichovou, jest skupina domů, již se říká v K o t c í c h. Skupinou domů těchto probíhá ulička úzká, rovnoběžná s ulicí Rytířskou a Svatohavelskou, sice dosti tmavá, ale velice živá prodejem věcí nejrozmanitějších, k čemuž poukazuje již i jméno její; nebo slovo »Kotce« znamená tolik co budky či krámy. V kraji říkají truhlíkům na chov králíků také kotce.

Původní kotce soukenníků a postřiháčů bývaly na Staroměstském náměstí, před východní stranou radnice, a byly některé z kamene, jiné ze dřeva. Aby tam bylo získáno více

místa, byly kotce před radnicí roku 1362 strženy a na místě jich vystavěny byly kotce nové, pořádnější; a ty na volném trhu před kostelem sv. Havla, a sice počtem jednoho sta, jež měly míti vesměs stejnou šířku, délku i výšku.

I byly pak před kostelem sv. Havla kotce menší, na místě kterých postavena jest nyní městská spořitelna; a kotce větší, kde nyní jest ulička, zvaná »V kotcích«, a kde před tím byl trh na potřeby ze dřeva. V kotcích menších i větších bývaly krámky ve dvou řadách, s krytým podloubím v přízemí. Nad krámy pod krovem byla ještě chodba po celé délce kotců; a na tuto chodbu vystupovalo se točitými schody, jímž říkali šnek y.

Později na místě těch krámů vystavěno bylo dlouhé stavení s krytou chodbou uvnitř, a s hůry osvětlenou. Po obou stranách byly pak kotce pláteníků, kožešníků, ale hlavně soukenníků.

V budově kotců ještě r. 1595 uloženy byly kusy velikého praku, kterého prý užíval při oblehání hradeb pražských Jan Žižka; císař Rudolf II. ale nakázal, aby odvezeny byly na hrad.

Staré kotce mívaly, jako i jiné domy v městě, na místě nyní obvyklých čísel štíty i názvy. Tak byly tu kotce »U bílého medvěda«, »U strak«, »U raka«, »U beránka«, »U krále Davida« a jiné.

8. U kotců větších byla střecha nad chodbou uvnitř až do roku 1795, pak byla stržena; kdežto v kotcích menších purkmistr Prandt zřídil již roku 1737 nákladem 15.000 zlatých divadlo či »obecní operu«, v které konány pak hry v řeči německé, italské i anglické; r. 1771 teprve i v řeči české. Při divadle byla i veřejná herna, ovšem

jen pro pány, rytíře a vyšší důstojníky. Nájemce divadla i herny platíval taxu na nalezinec. Hrávalo se tu až do roku 1782, kdy povstalo zmíněné divadlo stavovské na Ovocném trhu. Zde pak byly krámky a skladiště blízkého divadla, až r. 1890 koupila kotce ty městská spořitelna za 364.282 zlatých. Ta budovy staré rozbourala, a na jich místě vybudovala nynější svůj palác nákladem 1,200.000 korun. Týž má číslo popisné 536, které mívalo staré tu divadlo, a zaujímá spolu místa starých čísel 537 a 538, kde se říkalo »U bílé holubice«.

9. Číslo domů, jež sahají do ulice Rytfšské i do Kotců, a sice 532 a 533 vznikla po roce 1795, když stržena byla střecha s kotců. Číslo 534 (n. 14) zdědil roku 1771 Jan Winter, »Cikokaffeefabrikant«, jenž je r. 1787 přestavěl. Číslo 535, 963 až 967, a 1023 nevynikají ničím zvláštním a jsou novějšího původu. Číslo 962 sluje »U dvou červených lvů«,

Číslo 530 (n. 6) »Bílý orel« couvá z ulice do zadu; rovněž i číslo 531 (n. 8) »Driancourt de Paris«; číslo 528 (n. 2) stojí na místě bývalého kotce »U ruky«. Roku 1781 prodáno bylo za 1400 zlatých. V tomto i v okolních domech bývali hlavně postřiháči a soukenníci.

H) Melantrichova a Kožná ulice.

(Číslo domů: 462—469; 471—475; 477; 486; 491; 499; 504; 972; 1024.)

1. Ulice Melantrichova vede mezi Kotci a městskou spořitelnou až na Staroměstské náměstí. Jest celkem úzká, živá, malebná, a ústí proti staroměstské radnici, kde oba domy rohové jsou

spojeny dvěma oblouky. Ve 14. století sloula ulice ta »Junošova« po Janu Junošovi, jenž měli dům číslo 504 »U ryté věže«, nyní »U Mrázů«. V 15. věku sloula ulice ta Kunšova po Kunšovi z Bělovic, jenž byl vůdcem Táboritů, pak prvním hejtmanem Sirotků, a vyznamenal se v bitvě u Ústí nad Labem r. 1426

V 17. století pak nazývána ulice ta Sirkovou (na místě Sirovou), že tam byla prodávána síra. Jméno Melantrichova obdržela ulice ta po proslulém knihtiskaři Melantrichovi, jenž tu bydlel.

2. Přicházíme-li do ní od ulice Svatohavelské, jest po levé straně starodávný dům, mající číslo 504 a sluje »U Mrázů«. Týž má tři střechy bez štítů, podloubí, klenbu v průjezdu asi z 15. století, a jest majetkem asi 16 pánů. Kolem r. 1400 byl majitelem domu tohoto perkmistr hor viničných a znamenitý konšel Jan Pytel či Pytlík; a proto se i domu jeho říkalo »dům Pytlíkovský«. Vnučka téhož Pytlíka provdala se za Jana Mráze z Milešovky, načež zůstal dům po delší dobu v držení rodiny Mrázovy; a odtud jméno toho domu dosud trvá.

V 16. století byla v domě tom po dlouhou dobu knihtiskárna a vydávány tu i »Pořádné Noviny«. V krámích tohoto domu obchodovali nově pokřtění židé; ale časem i přese všechny zákazy usazovali se v obchodech těch i židé nepokřtění. Památný dům ten padne prý co nejdříve, aby ustoupil palácovité bankovní novostavbě.

Číslo 469 (nové 3) zvané »U bílého kozla« a číslo 468 (nové 5) zvané »U Višňů«, vzniklá odprodejem od čísla 504, zahrnují jen skrovné plochy.

Číslo 469 zajímavé jest svou klenbou v krámě, spočívajícím na jediném pilíři. Koupil je r. 1652 za 750 rýnských šenkýř Václav Bock (český Kozel), od něhož dům obdržel svůj název »U kozla«.

Číslo 468 má své jméno od Pavla Vyšína, mlynáře, jenž byl majetníkem jeho v 17. století. Týž jsa roku 1648 purkmistrem, dodával ze svého potřebné dříví ku sdělání srubů, zásek, palisad i lešení na obranu města; dodával i zbraně městským brancům; anoúčastnil se i sám s čeledí svou obrany města proti Švédům. Císař Ferdinand III. povýšil ho pro tyto zásluhy jeho do stavu šlechtického, s erbem i titulem z Klarenburku. Před ním byla v tomto domě knih-tiskárna Dačických, kteří svými spisy katolíky zlehčovali.

Číslo 467 (nové 7) slulo »U tří divokých hus či kachen«; číslo 466 (nové 9) »U zlatého lva« či »U červeného vlčka«; číslo 465 (nové 11) »U pěti korun«.

Číslo 465 jest mohutný, vysoký dům s velikým štítem uprostřed a s dvěma štíty menšími po stranách. Na pěkném průčelí jeho jest pět velikých korun. Dům tento slul »U pěti korun« již při roce 1400, kdy tu byla prodávána medovina u Šimona z Plzně. R. 1402 propíjeli v medárně této jacísi zloději část své krádeže. Roku 1470 koupil dům tento Prokop z Kutné Hory, učený profesor universitní, jenž se pak stal kancléřem staroměstským, před pověstným Janem Paškem z Vratu. Roku 1514 byl maitelem domu tohoto konšel Havel, jenž pro vyzrazení tajemství z listu, svědčícímu králi polskému, byl uvězněn a pak stat. Tělo jeho odnesli pak rasové ku pohřbu do špitálu sv. Pavla za branou Poříčskou.

Číslo 464 (nové 13) »U Modré lodi« krčí se v koutě ku číslu předešlému. V 17. století patřilo zároveň s číslem 467 rodině Housenků, lutheranů a odpůrců císaře Ferdinanda II.

Číslo 463 (nové 15), druhdy »U svatých tří králů« nazývané, jest nyní známější pod jménem »Taiblův dům« (Tajblhaus). Jest to dům průchodní z ulice Melantrichovy do ulice sv. Michaela. Má do obou ulic pěkná průčelí a v nádvoří renesanční sloupoví z počátku 17. století. Nyní jest majetkem nadace mlynáře Antonína Novotného pro studenty a pro chudé.

Nejstarším majitelem domu tohoto byl roku 1360 bohatý Jan Rost; roku 1523 byl majitelem jeho Daniel Rouš, purkrabí staroměstský; a po tom bohatý kupec z Vratislavi Mikuláš Teyfel, po němž dům ten má posud pozměněné jméno své. Syn téhož Mikuláše Teyfa Jan půjčoval peníze i komoře královské, a byl r. 1591 povýšen do stavu rytířského s přídomkem »Z Zeilberku« čili z Ceylperku.

Po smrti jeho vedla vdova po něm Esthera, dcera to bohatého Tomáše z Hebenstretu, život nad míru stkvělý; i zimní král Bedřich býval u sličné vdovy té hostem. Syn její Tomáš byl pak od zimního krále ještě s jinými třiceti čtyřmi po korunovaci jeho na »rytíře sv. Václava« pasován. Avšak když Ferdinand II. vetřelce Bedřicha z Čech vypudil a vlády v zemi se ujal, byl Tomáš Teufel z Ceylperku od císaře pro to své přátelství k Bedřichovi roku 1624 těžce pokutován. I když ujel ze země, uloženo bylo matce jeho Estheře, aby pokutu zaň zapravila, ač jí samé již před tím všecko její zboží hedvábné a mnoho věcí od zlata, stříbra i klenotů od císařských bylo zabráno. Děti její Tomáš, Kateřina a Dorota ještě po smrti její

žádaly, aby jim uložená pokuta 2000 kop míšeňských grošů byla prominuta.

Později koupil tento dům, valně prodlužený, František Danil z Payerů za 5500 zlatých rýnských, přistavěl pak na něm třetí poschodí a zřídil mu nynější průčelí.

S domem tímto sousedí č. 971, budova to zrušeného kláštera sv. Michala, jenž má nad vchodem vypouklý obraz téhož svatého bojovníka Božího, který byl roku 1903 při opravování budovy této pestře pomalován.

Číslo 462 (nové 19) jest po levé straně posledním domem v ulici Melantrichově, a tvoří již roh do náměstí Staroměstského. Vystavěno jest ve sličném slohu renesačním a má v nároží pěknou sochu sv. Josefa.

Ve 14. století říkali domu tomuto »U volka«, nebo »U vola«, že majitelem jeho byl Jan Kbelský, zvaný Ochs (vůl) proto, že si dal na dům ten namalovati vola. Koncem 16. století měl dům tento lékárník Jan Šmertos z Ryznthalu; a proto říkali mu také »Dům Švertošovský«; lékárna jeho byla později nazývána »U bílého lva«.

3. Vracíme-li se zpět do ulice Melantrichovy, k východní její straně, jest tam

číslo 477 (nové 18), jež bývalo průchodním do ulice Kožné, a sloulo »U zlaté konvice«. Má znak domovní v průčelí nad vraty a přizemek prastarý.

Číslo 476 (nové 16) sloulo »U stříbrné konvice«, a bývalo rovněž domem průchodním do ulice Kožní, kde k němu náleží zajímavá bývalá kovárna se širokým dymníkem.

R. 1424 koupil dům tento »Jan od Konví«; roku 1577 železník Valentin Kirchmayer. Z téhož

byl Jan Kirchmayer primátorem staroměstským při roku 1620. Zimní král Bedřich přenocoval u něho, když byl dne 8. listopadu 1620 bitvu na Bílé Hoře prohrál, načež druhého dne z Prahy zbaběle utíkal.

Číslo 475 (nové 14) jest nárožní dům »U dvou zlatých medvědů«, kteří jsou vytesány nad portálem. R. 1716 říkalo se tu proto i celé uličce »U zlatého medvěda«.

Dům tento patří mezi nejstarší v Praze; ale překrásný portál jeho, ve slohu renesančním provedený, pochází teprve ze 16. století. Ve starobylém nádvoří má loggie se sloupy toskánskými i jonskými. Třetí poschodí na domě tom bylo přistavěno později, asi ku konci 17. století. Pod domem tím jsou prý i veliké chodby podzemní.

Roku 1405 byl majitelem domu tohoto Mikuláš Bohunek, jenž tu měl v zadu sladovnu, stojící proti domu s číslem 499. Jemuž se říkalo »U černé růže«.) V druhé polovici 17. století byl majitelem domu číslo 475 Jan Karel Kirchmayer, zemský fysik, jenž prý se dal potřebovat od nepřitele při vpádu Sasů do Čech r. 1634; začež pak byl odsouzen ku ztrátě všeho jmění.

Protější rohový dům do Melantrichovy ulice má číslo 473 (nové 12) a slul »U zlatého rumpálu«. I byl tak nazýván v 17. století po majiteli svém Alexandru Rumpálovi. Ve století patnáctém říkalo se tam »U zápasníků«, nebo »U šermířů«, kteréžto jméno vzniklo ze jména Petra Širmera (šermíře), jenž dům tento r. 1409 koupil.

*) Srov. níže Ch.

Na rohu ulice Melantrichovy jest obraz Panny Marie, a bývala v těch místech asi lékárna »U zlaté studny«.

Číslo 471 (n. 8), nazývané »U červeného srdce« nebo »U Melantrichů«, jest roku 1893 nově vystavěné, a jest domem průchodným. Starý dům vystupoval daleko do ulice; nový musel proto velice ustoupiti. Pamětní deska Melantrichova zasazena byla na novém domě ve dvoře. Bývalý krásný portál do domu starého rozbil se při přestavbě na mnoho kusů, a byl uložen v městském museu.

Při roku 1424 sloul tento starý dům »U velbloudů«. Roku 1563 koupil ho slavný hnihtiskář Jiří Melantrich, jenž sem přestěhoval svůj závod z Malé Strany, z domu »U splavínů«, a dům tento z části přestavěl i vyzdobil. Roku 1576 měl Jiří Melantrich za společníka své knihtiskárny proslulého muže Daniela Adama z Veleslavína, jehož syn Samuel Adam z Veleslavína, zvaný též Melantrich, uprchl po bitvě na Bílé Hoře ze země, obáváje se následků pro své účastenství na revoluci proti císaři a králi Ferdinandovi II. I prohlášen byl nálezem soudním za psance, a jméno jeho přibito bylo na šibenici. Načež dům jeho koupila Judita Bylinová za 3000 kop grošů míšeňských, a tiskárnu jeho získali Jesuité.

Na zadní části domu číslo 471 stojí nyní dům nový s číslem 474 (nové 4) »U třech duh«, v ulici Kožné. Ale na památku, že se tu říkávalo »U velbloudů«, dán jest na portál jeho znak dvou velbloudů.

Za domem tímto jest průchod z ulice Melantrichovy, novým domem, »U velbloudů«;

a průchod domem »U Ostržtoků« přímo do ulice Svatohavelské.

Pouze sem hledí dům později vzniklý s číslem 972 (nové 12) v Kožní ulici, zvaný »Zelený les«, jenž jest průchodním do domu s číslem 491 (n. 16) v ulci Železné; a třetí pouze zde ještě vzniklý dům s číslem 1024 (nové 14) v ulici Kožní »U Špírků«, kde jest kavárna. Nápis na tomto domě i obraz svědčí »Dvěma komínkům«.

Ulička Kožní do které vestavěny jsou zadní části domů ulice Melantrichovy, Náměstí Staroměstského a ulice Železné, končí zajímavým průchodem v čísle 486 (nové 6)*)

4. Číslo 472 (nové 10) v ulici Melantrichově sloulo v 15. století »U zlaté svině«. R. 1527 byl majitelem jeho koňel Jan Slivka z Veletic, odpůrce často jmenovaného Paška z Vratu. Týž byl nevinně uvězněn pro domnělou křivou obžalobu, a pak i mučen, že prý chtěl protivněky své v obci povraždit!

Ch) Ulice Svatohavelská.

(Číslo domů: 494—499; 500; 503; 511—519; 521; 522; 525; 526.)

1. Vstoupíme-li do ulice Svatohavelské od Uhelného trhu, jsou po levé straně tato čísla domů:

číslo 512 (nové 1, do Uhelného trhu č. 5 n.). To sloulo »U Bílků«, a bývalo majetkem Leandra Rypla z Ruppachu, jenž byl dne 21 června 1621 před radnicí pro vzpuru proti korunovanému králi Ferdinandovi II. sfat. Vdova po něm

*) Viz níže I.

stala se katoličkou a dům podržela. Později provdala se znova za Jana z Endů.

Číslo 513 (nové 2 do ulice sv. Michala) tvoří s číslem 512 roh do ulice sv. Michala a sluje «U konvařů».

Číslo 511 (nové 3) »A zlaté váhy« táhne se z ulice Svatohavelské až do ulice sv. Michala, podobně jako i následující dvě čísla. Na domě tomto jest obraz anděla, s váhou v ruce, stojícího na ďáblu, s nápisem německým. Ve štítu má dům ten sochu Bohorodičky z r. 1690. V 17. století byl majitelem domu tohoto Zikmund Kropáč z Krymlova, věrný katolík, jemuž roku 1622 dal dceru svou za manželku Filip Fabricius Platter z Rosenfeldu, dvorní sekretář; týž, jenž při počátku revoluce českých stavů proti císaři a králi Ferdinandu II. byl s Martinicem a Slavaton vyhozen s hradu do Jeleního příkopu, aniž by byli úrazu došli.

Číslo 510 (nové 5) jest dům průchodní, jenž r. 1418 slul »U Brunčvika«, nyní ale sluje »U Libuše«. V domě tom jest do ulice sv. Michala kavárna »Kalifornie«. Ku konci 15. století drželi dům tento páni z Růže; a proto tu také říkali »Malý dům Rožmberský«. Jest to pěkná renesanční budova, jejíž loubí a stavební části ve dvoře ukazují posud znaky čistého slohu gothického.

Číslo 509 (n. 7) sloulo v 16. století »Šlejborovským«, a sice po majiteli svém Šlejborovi z Tisové. Nyní se tu říká »U Fiedlera«, nebo i »U české koruny«. Ohromný starý průjezd jest z polovice vyzděn a upraven na krámy, jako jest to i leckdes jinde v Praze.

Číslo 508 (nové 9) sluje »U Radnických«, dle bývalých jeho majitelů, nebo i »U páva«.

Roku 1513 koupil dům ten za 325 kop Jan Pašek z Vratu. Týž byl z prvu kantorem při venkovské škole; od r. 1493 byl mistrem svobodných umění při universitě pražské. I byl výmluvným řečníkem a práv zemských dobře znalým. Často říkával, že »městská práva mají voskový nos, který můžeme ohnouti na stranu, na kterou koli chceme«. Bohatě se oženiv, opustil universitu a stal se kancléřem staroměstským, pak konšelem a konečně i velmocným primasem spojených měst, Starého i Nového, o kteréžto spojení »pro větší ochranu« měl hlavní zásluhu.

Protivníkem Paškovým byl Jan Hlavsa z Liboslavě, jenž r. 1525 byl od krále Ludvíka místo Paška učiněn primasem. Ale Pašek zmocnil se již po roce měst opět, a odpůrce své, znamenité měšťany z nich vypověděl. Spojil se také s administrátorem kališníků Havlem Catherou, a se Zděnkem Lvem z Rozmítálu proti lutheranům. Když r. 1526 nastoupil trůn císař a král Ferdinand I., pronásledoval Pašek protivníky své tím krutěji, a dal některé z nich docela i upáliti, aby se králi zalíbil. Tento ale, prohlédnuv úmysly Paškovy, spojení měst pražských zrušil, jmenoval opět konšely, a Paška pomínuv, na čas ho i z Prahy vypověděl. Pašek umřel r. 1533, a dům tento koupil Sixt z Ottersdorfu, kancléř staroměstský, za 400 kop českých grošů. V 17. století byla v držení domu toho rodina Radnických, po níž se tu posud jméno udrželo.

Číslo 507 (nové 11) »U Teplých« nebo »U modrého lva« či také »U zelené sedmičky« se nazývalo. V rozbrojích mezi městy a pány o tři hlasy na sněmu zemském a o výhradním právu k vaření piva ku konci vlády krále

Vladislava II. bydlel zde konšel Jan Žatecký z Weikrsdorfu, jenž maje býti pro zrádu jat, z města utekl. Proto říkali domu tomuto i »Zrádný dům«. Za pozdějšího smíru ale Žatecký se do města vrátil, a stal se mluvčím měst, odsouzených pro vzpouru proti králi Ferdinandu I roku 1547.

Číslo 505 (nové 13) »U černé hlavy«, nebo »U zlaté růže«, jež jest na domě, takto se jmenuje.

Číslo 504 (nové 15) jest na rohu ulice Melantrichovy *), jehož roh protější má číslo 502 (n. 19) a sluje »U lišky«, nebo »Kus kola« nebo také »U fortny«. Tak nazýváno bylo již roku 1442.

V místech těchto bývala podloubí, u našich předků velice oblíbená, jak je byli při svých válečných výpravách v městech severní Italie seznali. Nyní jsou podloubí ta zastavena.

Stávalo tu číslo 503. Byl to veliký dům, jemuž bylo ročním platem povinno pět jiných domů, že stály na dřívějším jeho městišti. Nejstarším jeho majitelem byl Bartoloměj Pillung, pak Pešek z téhož rodu, jenž s Jakubem Steklicem založil »kotce« na tržišti sv. Havla. V pozdějších dobách byl dům ten ozdoben sgrafity, a náležel ku pověstnému »t a n d l m a r k u«, kde židé před svými stánky a krámy stojíce na kupce dotíravě pokřikovali, je chytali, škubali, k sobě vši mocí zatabovali, a pak je svým brebencováním omamovali, až si některou málocennou nebo i nevhodnou věc za cenu přehnanou od nich koupili. Začež roku 1848 dne 2. května shrnuly se do tandlmarku podrážděné ženy, pobořily tu židům všechny

*) Srov. svrchu H.

krámky, a jich samých tolik zastrašily, že se oni po celých pět dnů neopovážili obchodovati.

Druhdy směli míti židé v tandlmarku krámky toliko tři, kteří měli své vlastní domy. Proto také židi domy své rádi dělili, a by tak bylo »usedlých« více. Podobně dělo se také v Josefově čili v bývalém židovském městě pražském, kde měly příkladně domy: č. 30 majitelů 38; č. 44-18; č. 54-17; č. 83-21; č. 150-30 a tak dále.

Číslo 501, nyní rozbořené, sloulo v 15. století »U bab« nebo také »U sv. Jiří«. V nepokojích ku konci vlády Václava IV. měl zde dva domy bývalý konšel Čeněk, kraječ suken, jenž byl roku 1443 na radnici sťat.

V 17. století měl dům tento Pavel Kottner ze Sonnensteina, jmenovec onoho, jenž r. 1621 pro vzpouru odsouzen byl ku ztrátě hrdla, cti a všech statků. Tomuto se ale podařilo útekem se spasiti. I byl dán do klatby zemské, a jméno jeho přibito bylo na šibenici. Potom i dům jeho byl prodán za 4000 zlatých. V 18. století byl jeho majitelem hrabě František Pachta.

Nový dům číslo 500 (nové 23), zvaný »U Osterštoku«, nebo i »U závoje«, jest průchodním do ulice Kožné. Na štítu má nápis tento: »Závoj drabý svůj dala s obětavostí pánu Rotlevovi, by přinesl štěstí. Hned na Hoře Kutné dále doloval, velikého se tím bohatství dodělal.«

Nápis tento týká se následující pověsti: Za dob otce vlasti Karla IV. žil v Praze bohatý měšťan Jan Rotlev. Týž měl více domů, zahrady i vinice. Když se však pustil do dolování, přišel při tom o všecko své jmění. Když mu věřitelé byli veškeren statek jeho uchvátili, a on měl jíti do podruží: ponoukal ho duch podnikavosti, aby své štěstí zkusil ještě jednou dolováním ve zlatých

dolech v Jilovém. Avšak odkud měl vzít peníze k tomuto novému podniku?

Když si tak jednou dlouho hlavu marně lámal, přišla k němu manželka jeho, a vidouc ho tolik zamyšleného a ustaraného, tázala se ho soustrastně, čím se tolik trápí? A když to zvěděla, tísní jeho obměkčená, odešla do komory, kde měla zachovanou jedinkou drahocennou věc, která jí byla ještě z lepší doby zbyla, přinesla ji svému manželovi, aby jí zpeněžil, a s výtěžkem ještě jednou štěstí své zkusil.

Byl to přeskvostný její závoj čili šlojíf. Rotlev nabídky s radostí přijal. Když pak ráno přicházel do získaného dolu, spatřil tam myš, která mu odnášela poslední kus loje, uchystaného ku svícení v kahanu. I mrštil po myši kladivem, a to urazilo kus kamene, pod nímž spatřil lesknoucí se žlu zлата. I sledoval ji, a vytěžil z ní pak 300.000 uherských zlatých. Načež koupil si z výtěžku toho opět domy, zahrady, vinice i tvrze s dvory. Z největšího pak domu jeho zřízena byla za doby krále Václava IV. památná kollej Karlova.

Jiná pověst vypravuje, že již za časů krále Václava I. přinesl horník, jménem Sloiger, králi kus zlata, těžký deset hřiven; a že Rotlev jakýsi měl na tom zlatě podíl. Když pak se na to zapomělo, proč dům Rotlevův, jenž sloul vždy Slojífovým, tak se nazývá, že lidé přibásnili si tuto pověst dle jména »šlojíf«, tehdy užívaného, a ku jménu onoho horníka se nesoucího.

Dům tento měl vždy značnou cenu. R. 1627 koupil ho za 6000 zlatých rýnských František Osterštok z Astfeldu, jenž zůstav při stavovské revoluci roku 1618 císaři Ferdinandovi II. věrným, byl pak rychtářem staroměstským, a nabyt

i vinic za městem i statků v kraji. Témuž patřil také dům »U prstenu« v ulici Týnské.

Číslo 499 (nové 25), prvé za bývalým podloubím, bylo již roku 1365 průchodním domem, jakým jest až posud. Sluje »Kožnice« nebo »Kožný dům« že v něm židé mívali sklady koží; sluje také »U zlaté kotvy«, jež jest na něm připevněna na ozdobné mříži balkonu z roku 1861. Dům ten má tři dvorky, jež jsou vesměs přikryty skleněnými střechemi. Říkají tu také »Bazare«; při roku 1451 říkalo se tu také »U černé zahrádky«; a dle domu toho, jenž patřil rovněž svrchu jmenovanému Rotlevovi, nazvána byla i zadní ulička za ním »Ulicí Kožnou«.

Číslo 498 (nové 27) nazýváno bylo »Dům Svíčnickovský«, nebo také »U zeleného kříže«. Jest to část bývalé fary svatohavelské. R. 1648 dal odtud primátor Turek za bojů proti Švédům, Hradčan i Malé Strany již se zmocnivším, vydati stěhivo a 500 ručnic na obranu města studentům, v setninu se srazivším, a účastnil se i sám s čeledí svou obrany.

Číslo 497 (nové 29) jest bývalá fara svatohavelská ze 14. století, za doby sv. Jana Nepom. Na domě tom jest posud viděti tři hvězdy se znaky Karmelitánů, kteří tu v 17. století bydleli; a obraz sv. Havla, nyní zakrytý obchodní firmou. Z domu tohoto chodilo se ještě před sto lety chodbou nad ulicí do kostela, podobně jako to jest posud v ulici Týnské do kostela týnského.

Číslo 496 (nové 31) jest dům nový, zvaný »U tří hvězd«, jež má nad vchodem. R. 1427 sloul »U Korábů«, a byl tehdy majitelem jeho Mareš z Anglie.

Číslo 495 bývalo rohovým domem do ulice Železná a mívalo podloubí; za ním pak bylo číslo 494. Nyní jest tu na místě obou veliký dům nový (s číslem novým 22), zvaný »U Goliáše«. Jméno to má jako dědičné po domu starém, jež roku 1654 patřil knihtiskaři Urbanu Goliáši. Na domě nynějším mimo to viděti lze sochu obra Goliáše, z bible známého.

Číslo 495 sloulo roku 1427 »U kozlů«, a v 17. století také »U zlatého zábradlí«. Roku 1528 bydlel v něm Němec Jiří Flašner, jež ještě s jiným Němcem, Václavem Pasířem, velebili odpadlého mnicha i kněze Martina Luthera pro jeho smělé vystupování proti církvi katolické, a mluvili rouhavě o obřadech jejích i o světcích jejích. Primátor Jan Pašek z Vratu dal je odsouditi na smrt a pak pozvolna upáliti.

2. Vrátime-li se ulicí Svatohavelskou na východní stranu její, pominuvše kostel, přicházíme nejprve k budově Městské spořitelny, vystavěné na místě bývalého divadla v Kotcích. Překročivše ulici Melantrichovou na příč, stojíme při řadě domů, jež jsou vesměs krátké, bez dvorků, plné krámů, zadem obrácené do ulice »V Kotcích«.

Prvý dům z nich číslo 514 (nové 20) má nápis »U Hlavů«; číslo 515 (nové 18) jest »Černý kříž«; číslo 516 (nové 16) jest starý dům »U tří stromčeků«; číslo 517 (nové 14) jest dle znaku na domě »Červený orel«; číslo 518 (nové 12) jest veliký dům »U Isidorů«, či »U studánky« nebo také »U studničky«; číslo 519 (nové 10) jest dle nápisu i obrázku nade dveřmi »Zlatý anděl«; číslo 521 (nové 8) jest dům průchodní, dle znaku nad okny »U tří modrých koulí«; číslo 522 (nové 6) jest dle znaku na domě »U zlatého kříže«; číslo 525

(n. 4) jest dle obrazu na něm »U nej sv. Trojice« a sluje také po bývalém majiteli »U Köpfersteinů«; číslo 526 (nové 2) sluje »U ptáků« nebo také »U konvařů« a jest rožním domem do Uhelného trhu. Jest v něm veliký závod sklenářů Habichů.

1) Ulice Železná a Kamzíkova.

(Číslo domů; 485—493; 539; 542; 545—547.)

1. Ulice Železná spojuje osadu svatohavelskou s náměstím Staroměstským. Jest velice živá, plná obchodů od pradávna. Dříve říkali jí »Ulice železnická« po obchodech se železem, jež tu byly již ve 14. století.

Vstoupíme-li do ulice Železné od ulice Rytišské, jest po levé straně číslo 539 (nové 26), bývalý to klášter Karmelitánů, jehož průčelí obráceno jest proti universitní budově, Karolinu (číslo 541); a proti bývalému stavovskému čili německému divadlu (číslo 540); a vymezeno v prvním i druhém poschodí svém pro faru svatohavelskou.

Překročivše na přič ulici Svatohavelskou, máme po levé straně rohový dům »U Goliáše« (číslo 494) a vedle číslo 493 (nové 20) jež sluje »Černý orel«. R. 1407 říkalo se tu »U ruky«, potom »U křížku«.

Číslo 492 (n. 18) jest »Černý medvěd«. R. 1426 říkalo se tu »U černých medvědů«. R. 1673 byl dům tento prodán za 2000 zlatých.

Číslo 491 (nové 16) sloulo ve 14. století »Červený jelínek«. Roku 1560 prodán byl dům tento za 800 kop grošů českých; r. 1595 již za 1500 kop českých.

Číslo 485 (nové 4) sluje »U bílého kóníka«. Držitelé jeho, nejprve obyčejně řemeslníci,

známí jsou již od r. 1359. Roku 1555 prodán byl dům tento za 250 kop českých, r. 1600 za 500 kop českých.

Číslo 483, zvané »U zlatého velblouda«, jest rožní dům do náměstí Staroměstského a patří nyní známému hodináři Hei n z o v i, jenž spravuje orloj na staroměstské radnici.

Číslo 486 (nové 6) sloulo již ve 14. století »U zelené boty«. Roku 1589 byl dům tento prodán za 400 kop, r. 1664 za 600 zlatých.

Číslo 487 (nové 8) sahá až do ulice Kožní, jako i číslo 486. Dříve sloulo »U tří lvů«, nyní »Zlatý medvěd«. Roku 1623 prodán byl dům tento za 2000 kop grošů českých; r. 1654 koupil ho knihtiskař Goliáš za 1700 zlatých. Později bývala v domě tomto lékárna.

Číslo 488 (nové 10) jmenuje se »Zlatý pštros«, dle majitele svého Pštrosa z r. 1540; druhdy nazýváno bylo »Červená růže«. Roku 1666 prodán byl dům tento za 2650 zlatých.

Číslo 489 (nové 12) jest nazýváno »U sv. Jana Křtitele«; druhdy nazýváno bylo »U rožně«. Jest to malý jen dům.

Číslo 490 (nové 14) sluje »Bílý orel«; dříve nazýváno »U červené růže« nebo »U páva«, i také »U Švihovských«. Č. 490 jest v novější době přestavěno a muselo z ulice do zadu ustoupiti.

2. Proti číslu 483 jest druhý nárožní dům do náměstí Staroměstského s číslem 548. Jest to dlouhý dům, jenž v zadu obepíná ještě jiné dva domy, patřící do osady sv. Havla, a sice č. 547 (nové 3), zvané »(Zlatá) koruna uherská«, a číslo 546 (nové 5) nazývané »U žlutých dveří«.

Dům s číslem 548 slul od 15. století »Zlatý jednorozec«; v 18. století »Bílý koníček«. Na domě jest obraz Boborodičky; v průjezdu překrásná klenba z roku 1496 od mistra Matěje Rejska. R. 1403 prodán byl dům tento za 600 kop grošů českých. Roku 1412 byli před domem tímto štáti tři husitští mládenci, kteří byli kazatele v kostelích veřejně tupili. Jan Hus prohlásil je ale za mučenníky, a pochoval v betlemské kapli. Roku 1491 koupili týnský farář Jiří a svatohavelský farář Jakub ještě s jinými tento dům pro kališnického biskupa Augustina Luciana Sanktuarijského, jenž tu pak bydlel až do své smrti, jež ho zastihla r. 1493; načež pochován byl v týnském chrámu Páně, na něbož posud pamatuje gotbický baldachýn, vyvedený Matějem Rejskem, se závěracím oltářem, nevhodně postaveným oři pilíři proti kazatelně.

Číslo 547 (nové 3), jež se k číslu 548 připojuje, sloulo r. 1364 »U červených dveří«. R. 1563 prodáno bylo lékárníkovi Augustinovi za 75 kop grošů českých.

Číslo 546 (nové 5) prodáno bylo roku 1499 za 125 kop; r. 1534 za 300 kop českých.

Číslo 545 (nové 7) »Bílý vlk« a číslo 544 (nové 9) »Zlatý brozen« sabají až do ulice Kamzíkové, a tvoří spolu jeden celek. Roku 1592 prodány byly spolu za 300 kop grošů českých. Roku 1774 byla v nich knihtiskárna.

3. V uličce Kamzíkové, jež jest za Karolinem, a z které jsou do ulice Celetné tři průchodní domy (s čísly 553, 556 a 557), jest č. 542 (nové 4) zvané »U bílého kamzíka«, blíže zadních vrat koleje Karlovy, kde se roku 1400 říkalo i »U tří panen«. Roku 1572 byl dům tento odhadnut na 2000 kop grošů míšeň-

ských, ač v něm hambálky a půdy i schody se berou a páří, zdi se boří, a nešlechtnosti se provozují.«

Ulička Kamzíková sloula také «Ulice Plajerova» podle rodiny bohatého majitele domu č. 556, jež ve 14. století držela i známý dům Richterův, průchodný z Malého náměstí do ulice Svatomichalské, i tvrz Hradítko u Hostovic. Všechny domy v uličce této mají své přední částky do ulic sousedních, až na číslo 543 (nové 6), zvané »U červeného páva«, jež s číslem 542 (n. 4) přifařeno jest ku kostelu sv. Havla.

K) Ovocný trh a ulice Havířská.

(Číslo domů: 569; 571—573; 580; 582; 583; 957; 973; 1025.)

1. Vedle Karolina jsou tři průchodní domy z Ovocného trhu do ulice Celetné. Z řady domů po této straně Ovocného trhu patří do farnosti sv. Havla:

Číslo 572 (n. 11), zvané »U bílého věnce«. Při r. 1411 říkalo se tu »U zvonů« nebo také »U červených zvonů«.

Číslo 571 (nové 13), zvané »U Štichů«. V 15. století říkalo se tu »U černého krkavce«, později »U medvěda, a n hude na citaru«, tak dle obrazu na domě; a poslední dům

číslo 569 (n. 21), zvané »U Matky Boží černé«, nebo také »U zlaté růže«.

V 18. století byl majitelem tohoto domu hrabě Jan Václav Paradis, nejhornivější přívrženec bavorského krále Karla VII., jenž se dal v prosinci roku 1741 za českého krále korunovati oproti

císařovně Marii Terezii. Když ale císařovna dostala nad svými protivníky vrch, byl Paradis zatčen, pak uvězněn, nejprve v Bílé věži a později v purkrabství na hradě pražském. Když byl propuštěn, odstěhoval se do Bavor. V nejnovější době zřízen na místě tohoto domu starého velkolepý obchodní dům, mající cenu milionovou.

2. Na protější straně Ovocného trhu, proti číslu 569, jest rozsáhlá budova zemského soudu, mající číslo 587. Majitelem domu tohoto byl za krále Václava IV. Hanek, královský kancléř. Když tento roku 1409 zemřel, připadl dům jeho králi, jenž bydlel tu na blízku, totiž v »Královu dvoru«, a užíval i tohoto domu ku potřebě dvorské. Později bydleli tu duchovníci táborští, a konali tu i bohoslužby po způsobu svém, totiž bez ornatů. Když konečně roku 1436 bratr Václava IV. Sigmund přijat byl za nástupce jeho, v tomto domě se zatím ubytoval. R. 1467 konal zde sněm král Jiří z Poděbrad; a po smrti jeho přebývala zde vdova po něm, Johanna. R. 1680 zřízena tu byla mincovna. Budova nynější vystavěna byla roku 1759 za mincmistra hraběte Františka Pachtý. Později bývalo zde vojenské generální velitelství, jež po bouřích, roku 1848 se strhnuvších, přeloženo bylo na Malou Stranu

Vedle toho domu, jež po bývalém majiteli nazývali »Hankovským domem«, byl od r. 1403 dům mistrů universitních národa českého, zvaný »Kollej národa českého«, nebo »Kollej česká«. Zde chována byla i knihovna universitní. A kde jest poslední část této budovy (vedle »Bazaru.«), byla »Kollej královny Hedviky« čili »Kollej pro studenty Litevské«. Kolleje tyto, jakož i ostatní přičkl císař Ferdinand II. po svém vítězství nad odbojnými

stavy roku 1620 na Bílé Hoře řádu Jesuitů k účelům vzdělávacím.

Číslo 573 (nové 16), zvané »Bazar«, průchodné, spojující Ovocný trh s Příkopy, zřízeno bylo v nynější svou podobu roku 1878. Jindy bývala tu »Kollej krále Václava« čili »Kollej císařská«, založena r. 1380 od krále Václava IV. pro mistry svobodných umění, jak to posud hlásá pamětní deska, zasazená v prvním průchodu.

V domě tomto bydlel od r. 1604 až do 1607 slavný hvězdář Jan Kepler, »císařský matematik«, maje ročního platu 500 zlatých. I měl tu na dřevěné věžičce v zahradě svou pozorovací stanici čili observatoř. Týž odstěhoval se po smrti svého příznivce císaře Rudolfa II., jehož byl posledním přítelem a těšilem, do Linců. R. 1622 byl tento dům s ostatními kolleji odevzdán Jesuitům k účelům vzdělávacím.

V 18. století byl majitelem tohoto domu Jakub Veith, jehož syn Antonín Veith znám jest pro svůj Slavín, který zřídil u Liběchova, blíže Mělníku. R. 1872 koupil dům tento velkoobchodník Alois Oliva za 375 000 zlatých. R. 1901 věnovali ho manželé Olivovi i se zahradou při Příkopech na udržování vychovatelný, r. 1896 od nich u Říčan založené, a dle nich i pojmenované. V této vychovatelně bývá přes 100 dětí opuštěných nebo zanedbaných v řádné občany odchováno.

V pořadí tom dále jest číslo 574 (nové 14), zvané »U černého orla« čili »Pařížská ulička«, jež jest rovněž průchodem z Ovocného trhu na Příkopy, ale značně užším a méně upraveným, nežli jest »Bazar« v č. 573. Roku 1479 říkali zde »U sv. Jeronýma«. R. 1794 koupila

dům tento i se zahrádkou za 8000 zlatých Anna Popelová.

Číslo 575 (n. 12) táhne se z Ovocného trhu až na Příkopy. Dříve byl v místech těch letohrad. Dům tento sluje dle znaku na něm »U červeného srdce«; v 15. století sloul »U zlatého koníčka«. Bydlel i zemřel v něm roku 1674 slavný malíř Karel Skreta, jenž pohřben jest u sv. Havla v kapli Panny Marie Karmelské.

Číslo 576 (nové 10) zove se »Pozdravení andělské«; r. 1407 říkalo se tu »U meče«, později »U zlaté točenice«. Roku 1612 byl tento dům prodán za 3500 kop grošů míšeňských.

Číslo 577 (nové 8) sluje dle obrazu na domě »U dvou zlatých klíčů« nebo také »U zeleného stromu«. V 15. století říkalo se tu »U zelených oken«.

Číslo 578 (n. 6) sluje »U dvou sloupů«; při r. 1427 říkalo se tu »U vozů«, později »U tří černých kos«. R. 1466 daroval tento dům král Jiří z Poděbrad knížeti Olešnickému Konradovi. Později koupil ho primas Jakup Fikar z Vratu, či »Od kos«, jenž byl roku 1547 pro vzpouru, proti císaři Ferdinandovi I. zdviženou, na náměstí hradčanském popraven, jsa stár 70 roků. Roku 1626 byl dům tento prodán za 1550 kop grošů českých. I bývala při něm i pěkná zahrada s letohradem a východ na Příkopy, podobně jako bylo i při čísle 575. Posud má pěknou klenbu v průjezdě. Roku 1789 koupil ho Jan Josef hrabě Thun.

Číslo 579 (nové 4), druhdy nazývané »U Vrabců«, patří nyní hraběti Kolovratu-Krakovskému. Dům tento vyniká šífkou i portálem i ohromným průjezdem. Na městíšti jeho bývaly jindy domy dva. Bližší k nárožnímu

číslo 580 (nové 2) sloul kolem roku 1400 »U hroznu«. R. 1618 měl týž dům Eliáš Rozýn z Javorníku, jenž za stavovského odboje ze země utekl; ale jméno jeho bylo přibito na šibenici, a dům jeho prodán byl r. 1625 za 2000 kop míšeňských grošů.

Druhý menší dům, na jehož místě stojí číslo 579, sloul »U bílého medvěda«, a patřil při roku 1440 Janu Ješnovi, jenž pro účastenství na spiknutí byl sťat na prahu domu svého.

Nynější č. 579 krásně vystavěl místodržitel císařský Jan Novohradský z Kolovrat, r. 1661 povýšený do stavu hraběcího. R. 1697 přikoupil František Novohradský dům vedlejší, a spojil s tímto v dům jeden. A i tento dům měl zahradu, sahající až na Pílkopy, kde r. 1884 vystavěn byl dům nový s číslem 1047 (n. 17). V zahradě tohoto domu bývala i vinice. V té zachovala se posud socha Herkulova od Brokoffa, jež stojí nyní v zahrádce známé restaurace Piskáčkovy.

3. Na počest hraběte Františka Kolovrata Libšteinského, zakladatele zemského musea, purkrabí pražského a předsedy zemské vlády, muže ušlechtilého a o povznešení národa českého usilujícího, byly nynější Pílkopy ve století minulém nazývány »Třída Kolovratova« nebo »Kolovratská«.

Z této třídy patří do farní osady sv. Havla toliko ty novější domy, jež vystavěny jsou na zadních částech domů, patřících do Ovocného trhu. Jsou to:

číslo 583 (nové 15), zvané »Modrý rak«, v němž jest kavárna »Central«;

číslo 597 (nové 27), v němž jest veliký »Bazar«, a jehož majitelem jest vychovatelna manželů

Olivových, jak bylo uvedeno při čísle 573; konečně

číslo 1025 (nové 19).

Dodati sluší, že také jedno číslo z Ferdinandovy (nyní Národní) třídy patří do osady sv. Havla, a sice č. 973 (n. 41).

4. Vracíme-li se z Příkopů ulicí Havřískou*) zpět k Ovocnému trhu, jsou v této ulici Havříské ku sv. Havlu přifařena čísla (mimo již uvedená 396, 397 a 398) ještě číslo 581 (nové 3), zvané »U zeleného stolu«; číslo 582 (nové 5), zvané »U Konopky«, jež je starším domkem; a konečně číslo 580 (nové 2), zvané »U modrého hroznu«. Dům tento vystavěn byl roku 1901, a má na sobě znamení modrého hroznu.

Starý dům, stojící na tomto místě, sloul r. 1425 »U Mojžíše«. Týž byl r. 1623 prodán za 3000 zlatých rýnských. V 18. století říkali tu »U zlatého hroznu«, a bývala v tom domě proslulá vinárna, později kavárna. Chodilo se tam po divadle, napřed z onoho z Kotcích, po vystavění divadla stavovského roku 1783 pak odtud, a sice přímo z divadla krytou chodbou. Časem svým býval tam denním hostem i slavný hudební skladatel Mozart, jenž tu i na rychlo skládal části své opery »Don Juan«. Býval tu i proslulý skladatel opery »Čarostřelec« Weber, svého času kapelník pražského divadla. Bývali tu i Palacký, Rieger a jiní znamenití muži naši. Ještě roku 1848 byla prostranná »kafárna u modrého hroznu« z nejstarších a nejhluchnějších v Praze!

Tak se časy mění — a my v nich!

*) Srovnej také svrchu III. F).

IV. O katakombách chrámu.

1. Pod celým kostelem sv. Havla jsou hrobky, po většině bez nápisů, anebo s nápisy již málo čitelnými, že nohy lidské po celá staletí jich ušlapávaly. Před málo léty byly hrobky ty úředně prohlédnuty, a že nebylo v nich nalezeno nic zvláštního, byly zazděny a nepřístupnými učiněny. V hrobkách těch očekávají svého budoucího vzkříšení hlavně bývalí tu řeholníci, ale pak i dobrodinci tohoto kostela a kláštera. Nápis český má v pravé lodi pohřební místo Dubských z Vítěnovsi a na Pičíně; a při hlavním oltáři rodina hrabat Kolovratů.

2. Matriky zemřelých osady sv. Havla podávají o tom zprávy, že tu zemřelo až do zrušení kláštera r. 1786 celkem 186 šlechticů, kteříž, až na některé nemnohé výjimky, byli v kostele sv. Havla anebo aspoň na přiléhajícím ku kostelu tomu hřbitovu i pohřbeni. I uvádím tuto aspoň některé známějšího jména:

Dne 12. září 1660 zemřelý Matěj Jiří rytíř z Brettenfeldu pohřben byl při oltáři Panny Marie;

19. prosince 1667 † Jan Bernard z Bleisteinu pohřben u oltáře sv. Maří Magdaleny;

13. března 1668 † Jan Jindřich Prosskovský z Hohensteinu po evangelní straně hlavního oltáře;

29. dubna 1668 † Jan Bernard Vavřinec Popovský z Scharfenbergu při oltáři Panny Marie;

4. února 1675 † Anna Šternbergová, rodem Lorková, v hrobce u nové sakristie;

12. března 1675 † Pán z Gallů při oltáři sv. Maří Magdaleny;

20. března 1677 † Jan Ferdinand ze Strakovic při oltáři Panny Marie;

12. února 1686 † Ludmila Sedlčanská ze Scharfenbergu při oltáři sv. Kříže;

8. srpna 1686 † Arnošt Hrachovský hrabě z Kolovratů převezen ku pohřbu do kostela sv. Michaela, u hlavního oltáře;

12. února 1686 † Jan Vojtěch, svobodný pán z Jery, u oltáře Panny Marie;

27. února 1690 † František Josef hrabě Predan při oltáři Panny Marie;

14. srpna 1695 † August hrabě Kolovrat při hlavním oltáři;

16. ledna 1696 † František Karel hrabě z Bredavy při oltáři Panny Marie;

20. října 1698 † Jan Václav rytíř Dubský z Wittenavy při oltáři sv. Josefa;

6. září 1704 † Jiří František baron Hrachovský při oltáři sv. Šebastiana;

15. září 1705 † Marie Anežka z Bubna, a 1. listopadu 1705 Josef z Bubna;

25. července 1706 † Jan Arnošt z Wolfsbergu po straně evangelní hlavního oltáře;

23. března 1710 † Ferdinand Frank z Frankensteinu, a 29. března 1710 † Václav František z Podolu při oltáři Panny Marie;

20. dubna 1711 † Josef Rudolf hrabě z Lisavy, odvezen ku pohřbu do kostela Paulanů na Starém Městě;

20. října 1712 † hraběnka de Clari, rodem Harandtová, při oltáři Panny Marie;

4. února 1715 † František hrabě Kolovrat odvezen ku pohřbu u sv. Jiljí;

19. července 1718 † Anna Františka baronka Harandtová, hraběnka ze Schönfeldu; 20. ledna 1723 † Barbora Polyxena hraběnka z Bredavy, a 26. února 1724 † Lucie hraběnk a Hubeková při oltáři Panny Marie;

29. července 1729 † Bedřich Leopold Koteliantzki baron z Kotalic a Říhovic při oltáři Panny Marie;

7. července 1731 † Max. Josefa hraběnka Colloredo, rodem Herzanová, přenesena k pohřbu do kostela sv. Jiljí;

9. září 1732 † Johanna Emerentiana hraběnka z Kleny; 17. října 1734 † Johanna Emerentiana hraběnka Gallas z Haindorfu;

27. prosince 1736 † František hrabě Milesimo převezen ku pohřbení v Týně;

1. května 1740 † Maria Anna hraběnka z Klenavy, rodem Ubelli de Siezburg, při oltáři sv. Antonína;

2. srpna 1742 † Marie Anna baronka z Ledebouru; a 4. srpna 1742 † Jan baron z Ledebouru při oltáři sv. Vojtěcha;

20. srpna 1745 † Rebeka hraběnka z Kokořova, rodem z Bubna, převezena k pohřbu u Panny Marie Sněžné;

30. prosince 1747 † Maria Josefa hraběnka Martinicová ze Smečna;

10. července 1749 † Karel Voříkovský z Kundratic;

16. dubna 1750 † Filip hrabě ze Šternbergu při oltáři sv. Eliáše;

2. února 1751 † Anna Juliana hraběnka z Veršovec odvezena do Kýšperku;

11. března 1754 † Maria Jos. hrab. z Bredavy;

2. května 1754 † Maria Anna bar. Kotzová, rodem Bukovská z Husteřan, při oltáři sv. Kříže;

5. dubna 1760 † Ludmila Eugenie Masanová ze Slavětína při oltáři sv. Antonína; 13. dubna 1760 † Maria Johana hraběnka Dohalská, rodem Straková z Nedbalic, převezena k pohřbení u sv. Jakuba;

4. prosince 1760 † Václav baron z Vyšínu při oltáři sv. Tekly;

18. února 1767 † Amad. Šebastian hrabě z Michny a Wentzenavy převezen ku pohřbení k Hybernům;

24. února 1770 † Kateřina Masanova ze Slavětína;

10. července 1774 † Josefa Martina baronka Feyglová z Feygfelfeldu při oltáři sv. Václava;

14. května 1779 † Kateřina hraběnka Götzová, rodem z Bredavy, převezena k Hybernům;

1. října 1781 † Česlav Gotthard hrabě Schaffgotsch odvezen ku pohřbení ve Slezsku;

11. ledna 1782 † Nepomucena hraběnka de Götz, rodem Haugwitz, při oltáři sv. Kříže;

9. září 1783 † Josef Otto baron z Ottenfeldu při oltáři sv. Josefa;

26. listopadu 1783 † Josefa hraběnka Oppersdorfová, rodem baronka de Burmann, při oltáři Panny Marie.

Posledním při oltáři sv. Vojtěcha v kostele sv. Havla pohřben byl 24. prosince 1784 zemřelý František Josef du Lois.

3. Od zrušení kláštera i hřbitova u sv. Havla, od r. 1786 a ž n a n y n ě j š í d o b u z e m ř e l o n a o s a d ě s v. H a v l a c e l k e m 192 š l e c h t i c ů, m e z i n i m i ž u v e d e n i b u d ě t ě z e j m ě n a n á s l e d u j í c í, j m ě n a z n á m ě j š í h o :

9. října 1786 Františka z Wiederspergu;

27. října 1786 Jan baron z Tollhofu;

10. ledna 1787 Vilém Josef hrabě Nostitz-Rhinek;

4. prosince 1788 Barbora baronka ze Schönowitz;

29. září 1790 Josef hrabě Milesimo;

26. března 1791 Mar. baron z Říčan;

2. května 1792 Alžběta Werbeck de Chateau ;
 19. ledna 1793 Krystyna baronka de Katz ;
 8. května 1796 Jan Norbert hrabě Pötting ;
 1. ledna 1797 Karel Rudolf rytíř z Rödlu ;
 24. ledna 1798 Alex. baron Lützov ;
 4. května 1800 Josef baron z Ebenintöhl ;
 6. dubna 1802 Paulina hraběnka de Střemetzky ;
 16. února 1803 Josef baron Kotz de Dobrsch ;
 11. května 1803 Emanuel hrabě de Wiežnik ;
 29. listopadu 1808 Antonín baron Kotz ;
 18. září 1809 Filipina Lexa z Aehrenthalu, rodem baronka Schirndingová ;
 12. října 1809 Aloisia Lexa z Aehrenthalu ;
 11. března 1812 Františka hraběnka Mayrini ;
 14. února 1813 Apolena hraběnka Rašínová z Riesenburgu ;
 5. října 1813 Marie baronka de Battaglia ;
 19. listopadu 1813 Jan hrabě Thun z Choltic ;
 31. prosince 1813 Petr rytíř Wiedersperg ;
 24. prosince 1815 Markýsa Kojous-Clasine, rozená hraběnka La-Tour ;
 19. května 1816 Rosalia Lexa, rytířka z Aehrenthalu ;
 16. července 1816 Eleonora hraběnka Thunová ;
 10. srpna 1817 Žofie hraběnka Königlová ;
 8. prosince 1819 Jan Václav Obitezky baron z Obitezu ;
 24. ledna 1823 Anna Čechová z Čechenherzu ;
 28. dubna 1824 Kašpar hrabě Königl ;
 6. září 1824 Františka hraběnka Radecká ;
 12. března 1827 Marie Čechová z Čechenherzu ;
 16. listopadu 1827 Emanuel hrabě Michna ;

28. října 1828 Františka Vořechovská z Kundratic;
23. ledna 1832 František hrabě Molinari;
16. února 1832 Marie Čechová z Čechenherzu;
19. února 1832 Václav hrabě Spork;
21. října 1832 František hrabě Deym;
4. března 1840 Jan hrabě Stubick;
27. června 1840 Teresie hraběnka Thun-Hohensteinová;
10. prosince 1841 Leopold hrabě Spork;
7. dubna 1845 Leopolda hraběnka Sporková;
26. dubna 1859 Arnoštka Kotzová de Dobrsch;
14. prosince 1862 Aloisie baronka Kotzová;
14. prosince 1863 Karla baronka Wiederspergová;
11. listopadu 1868 Otmar hrabě Meraviglia-Krinetti;
26. června 1872 Jan hrabě Kolovrat-Krakovský;
9. května 1875 Eduard rytíř Daubek;
11. října 1879 Eleonora rytířka z Daubku;
23. října 1889 Karel Eduard rytíř Zdekauer;
7. prosince 1912 Eduard rytíř Daubek, majitel panství a v Praze Platýzu;
7. října 1922 Gabriela baronka Zdekauerová.

V. Do památníku.

A) Rady katolíků.

1. Blaze rodině, v které všichni členové za vedení přirozeného vůdce, otce svého, přičiňují se na čest i blaho pozemské i záhrobní! Blaze i farní osadě, v které osadníci sdružují se kolem otce svého duchovního, aby mu v panujících

těžkých dobách nápomocnými byli, by na výsost odpovědný úřad svůj mohl snáze pro čest Boží i jejich vlastní blaho konati. Takovýmto náboženským sdružením říká se »Rada katolíků«.

Kéž by při každém farním chrámu byly rady takové zřízeny, a pod vrchním dozorem biskupa co nejvíce církev svou podporovaly!

2. Účelem Rady katolíků tedy jest:

1. Chrániti náboženské zájmy katolíků, pečovati o náboženské uvědomění jejich, starati se o povznesení náboženského života v rodinách, v soukromém i veřejném životě, míti péči o řádnou náboženskou výchovu dětí, ve srozumění se svým duchovním pastýřem!

2. Pečovati o hmotné prostředky k udržování chrámů a náboženských potřeb.

3. Odebírat, podporovati a šířiti náboženský tisk a čeliti protináboženským akcím ve farnosti. Při těchto snahách o jiné mají býti

3. životnými zásadami všech upřímných katolíků:

a) Chci si sv. víru katolickou až do své smrti zachovati, dle ní vždy žíti, ji chrániti, veřejně ji vyznávat i jiné, zvláště své svěřence k ní vychovávat.

b) Chci každoročně v době velikonoční a adventní sv. zpověď vykonati a ku stolu Páně přistoupiti.

c) Chci každé neděle a svátek celé mši sv. pobožně přítomen býti a i odpolední pobožnosti se účastniti.

d) Chci kázání a náboženských cvičení, veřejných průvodů náboženských a zvláštních pobožností se pilně účastniti.

c) Chci naše katolické noviny odbíratí a čísti, náš tisk všemožně podporovati, a šířiti a protináboženského tisku se varovati.

f) Chci všech veřejných projevů katolického života se co nejvíce účastniti.

g) Chci dle možnosti na náboženské potřeby své sv. víry přispívati.

h) Chci proti útokům na naše sv. náboženství se vši rozhodností brániti.

ch) Chci se o to starati, aby mládež v katolické víře byla řádně vychovávána.

i) Chci o to všemožně pracovati, aby pravá nábožnost v rodině se zachovávala, a náboženské zvyky v ní se udržovaly.

j) Chci o to pracovati, aby manželský svazek za svatý a nerozlučný byl pokládán.

k) Chci jako občan svobodného státu k tomu všemožně pracovati, abych víře a sv. církvi k náležitému vlivu a právu v životě veřejném, společenském, zákonodárném a státním pomáhal.

B) Pobožnosti na počest sv. Havla.

1. Litanie na den sv. Havla, opata.

(K soukromé pobožnosti dle vzoru kláštera svatohavelského ve Švýcarech.)

Pane, smiluj se nad námi !

Kriste, smiluj se nad námi!

Pane, smiluj se nad námi!

Kriste, uslyš nás! Kriste, vyslyš nás!

Otče s nebes, Bože, smiluj se nad námi!

Synu, Vykupiteli světa, Bože, smiluj se nad námi!

Duše svatý, Bože, smiluj se nad námi!

Svatá Trojice, jeden Bože, smiluj se nad námi!

Svatá Maria, oroduj za nás!

<p>Svatá Boží Rodičko, Svatá Panno panen, Svatý Havle, opate, Svatý Havle, muži dle Srdce Páně, Svatý Havle, příklade pokory, Svatý Havle, vzore poslušnosti, Svatý Havle, zrcadlo čistoty, Svatý Havle, milovníče chudoby, Svatý Havle, předobraze bázně Boží, Svatý Havle, apoštole svaté víry, Svatý Havle, oslavo řádu kněžského, Svatý Havle, ozdobo stavu řeholního, Svatý Havle, kazateli evangelia, Svatý Havle, hrdino lásky k bližnímu, Svatý Havle, pohrdateli marnou slávou a chválou, Svatý Havle, ochranče utiskovaných, Svatý Havle, dobrodinče lidu, Svatý Havle, přímlovčí u trůnu Božího, Milostiv nám buď — odpusť nám, Pane! Milostiv nám buď — uslyš nás, Pane! Ode všeho zlého, Od všelikého hříchu, Od pochybování u víře i od nevěry, Od vlažnosti i lhostejnosti u víře, Od nelásky i tvrdosti srdce, Od slabosti i bázně lidí, Od zanedbávání slova Božího, Od přestupování přikázání Božích, Od nevěrnosti oproti Církvě Páně, Od netrpělivosti v utrpeních i ve zkouš- kách, Od nedbalosti v konání našich povin- ností, Od nekajivosti při smrti, Od věčného zahynutí, vysvobod nás, Pane!</p>	<p>oroduj za nás!</p>	<p>vysvobod nás, Pane!</p>
--	-----------------------	----------------------------

My hříšníci — Tě prosíme, uslyš nás!

Abys nám ochrany i příměluvu sv. Havla popřáti ráčil — Tě prosíme, uslyš nás!

Abys nás v pravé víře udržeti i upevniti ráčil — Tě prosíme, uslyš nás!

Abys nás v náboženské horlivosti a v křesťanském životě posilovati ráčil — Tě prosíme, uslyš nás!

Abys nás vroucí láskou k Bohu i k bližnímu rozníti ráčil — Tě prosíme, uslyš nás!

Abys nás spasitelnou bázni od hříchu odstrašiti ráčil — Tě prosíme, uslyš nás!

Abys nám v souženích trpělivosti a odevzdanosti do vůle Tvé uštědřiti ráčil — Tě prosíme, uslyš nás!

Abys národ náš i vlast naši těžkých pohrom uchrániti ráčil — Tě prosíme, uslyš nás!

Abys pohoršení a svůdnictví ke zlému od nás odstraniti ráčil — Tě prosíme, uslyš nás!

Abys bloudícím i hříšným cestu ku pokání usnadniti ráčil — Tě prosíme, uslyš nás!

Abys v Církvě své hojných i hodných pastýřů duší vzbuditi ráčil — Tě prosíme, uslyš nás!

Abys království své v nás i vůkol nás upevniti ráčil — Tě prosíme, uslyš nás!

Abys nás jednou do společnosti svých svatých přátel v nebesích uvésti ráčil — Tě prosíme, uslyš nás!

Beránku Boží, který snímáš hříchy světa, — odpusť nám, Pane!

Beránku Boží, který snímáš hříchy světa, — uslyš nás, Pane!

Beránku Boží, který snímáš hříchy světa, — smiluj se nad námi!

Kriste, uslyš nás! Kriste, vyslyš nás!

Pane, smiluj se nad námi!

**Kriste, smiluj se nad námi!
 Pane, smiluj se nad námi!**

O t č e n á š

2. P í s e ň o s v. H a v l u, o p a t u.

(Z kancionálu svatojanského č. 600.)

1. Svatý Havle, opate, velký sluho Boží,
 synu vlasti bohaté na nebeské zboží!
 Slyš ve vlasti nadhvězdne naše vroucí pění.
 Jež zaznívá toho dne k tvému oslavení.

2. V zemi cizí švýcarské, klesl jsi v hrob tmavý,
 v lůno země mateřské, jež jest plno slávy;
 slávou hrobu jsi ty sám, jsouť tvé pozůstatky
 dražší oněm dědinám nad pozemské statky.

3. Svatá láska v srdci tvém k Bohu, k spáse duší
 zvítězila v boji ctném, jak to na ni sluší;
 apoštolská horlivost unáší tě z vlasti,
 bys pohanům vštípil ctnost, krotil jejich strasti.

4. Ani moře široké, jeho nebezpečí,
 nehody ni všelike nezaplaší péči,
 jižto o čest Boží máš, lesy cestu klestě,
 již o spáse duší dbáš, svatý blahozvěste!

5. Vyučuješ moudrosti, rozmítaje bludy,
 uděluješ milosti, ačkoliv jsa chudý;
 ničíš chrámy pohanské a jich podlé modly,
 staviš chrámy křesťanské, v nichž se množství modlí.

6. Pověst o tvé svatosti z pustin tvých vychází,
 a i k světské výsosti rychlým krokem vchází.
 Důstojnosti vznešené se ti navrhuje,
 smýšlení ponížené je pak odstrkuje.

7. Tak v své trváš pokoře k nejvyššímu stáří,
v klášterních zdích oboře poklid z tebe září,
v němž jisté předchuť máš věčné oné slasti,
jížto nyní požíváš tam v nadhvězdne vlasti.

8. Pomoc s hůry vypros nám, mocný sluho Boží!
by nás nezavedl klam zkvětlého zde hloží;
o chrám Boží — duši svou — at vždy péči máme,
v lásce Boží, v pokoře všickni at skonáme!

Ř Oroduj za nás svatý přímlovčí náš, Havle!
Ť Abychom bodnými učiněni byli zaslíbení
Kristových.

M o d l i t b a.

Prosíme Tě, ó Pane! aby nám přímlova sv.
Havla opata pomoci Tvé zjednala tak, abychom
pro orodování jeho obdrželi, čeho pro svou vlastní
nehodnost dosíci nezasluhujeme. Pro Ježíše Krista,
Pána našeho. Amen.

C) P o ř á d e k s l u ž e b B o ž í c h u s v. H a v l a v P r a z e.

V d n y v š e d n í jest farní mše svatá s hrou
na varhany, se zpěvem lidovým a se svátostným
požehnáním, vždy o 7. hodině ranní. Obyčejně
bývá přede mší svatou farní tichá mše svatá o půl
7. hodině ranní. Odpolední pobožnost jest o půl
5. hodině.

V d n y n e d ě l n í a v z a s v ě c e n é s v á t k y
jest farní mše svatá s exhortou a se svátostným
požehnáním o půl 8. hodině. O 10. hodině jest
kázání, a po něm zpívaná mše svatá se svátost
ným požehnáním. Odpolední pobožnost s prů-

vedem varhan o půl 5. hodině. Na první neděli v měsíci začíná tato odpolední pobožnost kázáním; načež následují slavnostní litanie a zpěvy na počest Božského Srdce Páně a na vyprošení ducha kajícího hříšníkům.

Na slavnost poutní a jiné mimořádné slavnosti bývá prohlášen pořádek s kazatelnou i ve veřejných listech, a bývá také oznámen na tabuli kostelní.

D o d a t e k.

Rukopis této knížky měl jsem uchystaný již r. 1919, ale čekal jsem s uveřejněním proto, že jsem se domníval: Tisk bude snad později levnější, a proto bude i knížka tato levnější. Očekávání mé se nesplnilo. Abych přece nezůstal milým svým osadníkům i jiným přátelům dlužníkem, když dnů mých snad již jen na málo jest, vydávám knížku nyní. A jako doplněk ku dějinám kostela sv. Havla, mé správě svěřeného, přičiňuji z doby poslední ještě následující.

Roku 1922 konali tu svaté missie tři Redemptoristé od sv. Kajetána v Praze. Začátek byl dne 4. března a konec dne 14. března. Účastenství bylo den co den větší, zejména při večerních pobožnostech, jež vykonány byly denně in pontificalibus od nejdůstojnějších hodnostářů vždy věrné kapitoly katedrální, papežského preláta z Vyšehradu, opata strahovského, infulovaného převora maltánského. Neočekávaný rozruch v celém okolí způsobilo zejména procesí s missionárním křížem, jež ulicemi kolem kostela vedl p. t. generál a velmistr křížovníků. Roku následujícího konána od 28. ledna do 4. února obnova této missie s nemenším účastenstvím a se stejnou oslavou

kteřou zakončil sám nejdůstojnější arcipastýř slavnostním zasvěcením celé farní osady svato-havelské Božskému Srdci Páně.

Mimo slavnosti v kostele konané, vyzdoben byl kostel sám obětavostí četných dobrodinců přemnohými věcmi, během posledních let nákladem více než 60.000 korun. Tak pořízeno nádherné elektrické osvětlení kostela, pořízen elektrický pohon měchu u varhan, zpět získán zvonec do sanktusníku, a znova zavěšen ve věži největší zvon, »sv. Havel«, jehož byli vojáci již demonstovali, ale pro jeho stáří vrátit museli, ježto ulit jest již r. 1506.

Cehož ale posud kostel postrádá, jest zvon střední, jenž by s největším a s nejmenším v řádný soulad uveden býti měl. Vojáci ho ve válce zabrali, ale obnos složený musel býti uložen v nešťastných válečných půjčkách, nyní bezcenných. A náboženská matice, pro kterou veškeré zboží Karmelitánů u sv. Havla od císaře Josefa II. bylo zabráno, zdráhá se křivdu kostelu učiněnou napravit. Proto snad mně, starému muži, nebude nikdo za zlé míti, když se dávám vlastně — na žebrotu, když ne pro sebe, tož pro svůj farní kostel, jemuž jinak křivdy odčiniti nemohu.

Náklad na nový zvon a na elektický pohon zvonů kostelních vůbec má dle výpočtu povolaneho znalce býti vyšší 30 000 korun. Na uhrazení tohoto obnosu spolu sloužití má i čistý výnos této knížky vedle milodarů dobrých křesťanských duší. Větší dobrodince zapíše do památní knihy farní osady. Všechny ale dobrodince zapíše zajisté do knihy života Bůh sám, pro jehož větší čest vše to se děje,

Dr. Karel L. Ř e h á k,

OBSAH.

	Strana
Úvod	2
I. Život sv. Havla, opata.	
A) Sv. Havel učenníkem sv. Kolumbana	4
B) Sv. Havel sám mistrem	12
II. Chrám sv. Havla v Praze.	
A) Historické zprávy o chrámu i o farnosti sv. Havla	23
B) Popis chrámu sv. Havla	36
III. Popis farní osady sv. Havla.	
A) Skořepka a ulice sv. Michaela	45
B) Uhelný trh	48
C) Ulice Perlová a Ovocná	54
D) Rytířská ulice	57
E) Na Můstku	64
F) Na Příkopě a ulička Provaznická	69
G) Masný trh a Kotce	73
H) Melantrichova a Kožná ulice	78
Ch) Svatohavelská ulice (býv. »Zelený trh«)	85
I) Železná a Kamzíkova ulice	93
K) Ovocný trh a ulice Havířská	96
IV. O katakombách chrámových.	
Katakomby chrámové	102
V. Do památníku.	
A) Rady katolíků	107
B) Pobožnosti na počest sv. Havla	109
C) Pořádek služeb Božích u sv. Havla v Praze	113
Dodatek	114

Oznámení.

V katolických knihkupectvích lze do-
stati i následující mé spisy, vytištěné buď v Cyrillo-
Methodějské tiskárně, nebo ve »Vlasti« v Praze:

A) Z oboru historické apologie:

1. Karel IV., český král katolík.
2. Jiří z Poběbrad, český král kališník.
3. Význam husitství pro vzdělanost v Čechách: a) Kva-
šení duchů před Husem. b) Revoluce skrze Husa.
c) Ovoce revoluce té.
4. Co nám prospěl Jan Hus? a co Jan Žižka?
5. Sedlák Petr Chelčický.
6. Pastor Jan Amos Komenský na líci i na ruby.
7. Kde jest reformace? Obšírná studie.
8. Kde jest reformace? Odpověď časopisu »Hus«.
9. Klerikální nevědomost či nepoctivost? Odpověď »Hla-
sům ze Siona«.
10. K té obraně »reformátorů a reformace«. Pastoru Fr.
Šádkovi na jeho flašineti naštemováno.
11. Martinu Lutherovi — šach!
12. »Reformator« M. Luther — jakožto záletník.
13. Lutheranství v Čechách až po bitvu na Bílé Hoře.
14. Přísluší protestantství přednost před katolictvím?
15. Či katolík, či lutherán?
16. O blouznění náboženském v Pošumaví.
17. Jan Lohelius, arcibiskup Pražský.
18. Adam Kravaňský z Kravaň, missionář T. J.
19. P. Albert Chanovský, rytíř z Dlouhé Vsi, T. J.
20. Jsou-li Jesuité hrobaři národa českého?
21. Album katolika k rychlému se orientování proti od-
půrcům Církve katolické.

B) Z oboru historického i mravoučného.

1. Katolická mravouka. Vydána Dědictvím sv. Jana Nep.
2. Výklad mše sv. Dle P. Kochema.
3. Mše svatá, postní kázání.
4. Kam jdeš? Rozjímání o nebi.
5. Kam nechceš? Rozjímání o očistci.
6. Máj Panny Marie lurdské. Májová pobožnost.
7. Křížová pobožnost. Sedm pobožností.
8. Pouť do Svaté země. Postní rozjímání.
9. Rorate et laudate. Staročeské zpěvy adventní i vánoční i s průvodem varhan.
10. Úvahy na každý den v roce.
11. Sv. Alfonse »Pravá nevěsta Ježíše Krista«.
12. Manna roku církevního. Výklad všech epištol i evangelí nedělních a svátečních.
13. Myrtový věnec. Dárek snoubencům.
14. Prostomilá hnížka. Snadný návod k rozjímání.
15. Miláček Páně. Návod k životu dokonalému.
16. Koruna sv. Voršily.
17. Pomněnky z domu ctihodných Voršilek.
18. Na perutích. Cestopis.
19. Poutě Slovanů do Říma. Výlet do Neapole.
20. S Bohem či bez Boha? Povídka.
21. Listy zvadlé. Povídka.
22. Růže červené. Postní rozjímání.
23. Papežské jubileum roku 1886.
24. Památky kostela sv. Ducha v Praze.
25. Chrám a slovanské opatsví u sv. Mikuláše v Praze.

Poznámka. Chovám v rukopise schválené spisy, kterých ale nyní pro nadměrnou drahotu nelze dáti do tisku:

1. Obnovení náboženství katolického v 17. století v Čechách (90 archů).
2. Působení Ducha sv. v dějinách národů i každého jednotlivce (asi 500 stran).
3. Ukřížovaný jest knihou života (asi 700 stran).
4. Sestra řeholní jak má být? (asi 800 stran).
5. Před svatostánkem.